

Sastamalan Joulu
1988

Pertti Hannula -88

Tyrvään vanha kirkko

Sastamalan Joulu **1988**

Kustantaja: Vammalan Lions Club

Toimituskunta: Jussi Lehtinen
Pekka Kauko
Osmo Paulasto
Pentti Hannula

Ilmoitushankinta: Pentti Karhu
Heikki Aho
Eero Hietamo
Raimo Savolainen
Kurt Boedeker

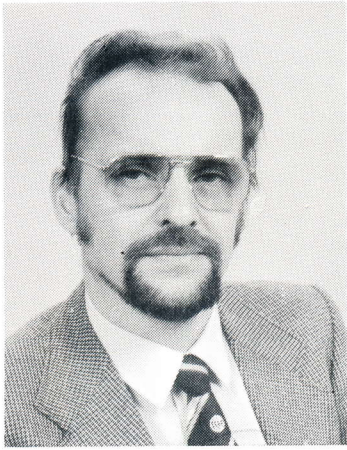
Kansi: Sastamalan kirkko, Pentti Hannula

Sastamalan Joulu ilmestyy ensimmäisen kerran. Lehti on joulu- ja kotiseutuaiheinen.

Sastamalan Joulu kiittää kirjoittajia ja ilmoittajia arvokkaasta tuestaan ja toivottaa JOULUILOA JOKAISEEN KOTIIN!

HYVÄÄ JOULUA!

ME PALVELEMME

Lionismi sai alkunsa Yhdysvalloissa v. 1917, kun Chigacoon kokoontui joukko miesten klubien edustajia chigacolaisen vakuutusmiehen Melvin Jonesin kutsusta.

Ryhmän päämääränä oli lähimmäisen palvelu, riippumatta jäsenten uskonnosta, rodusta, poliittisesta tai muista mielipiteistä ja omakohtaisesta hyödyistä.

Ryhmän perustamista pidettiin hyvin huomionarvoisena tapahtumana. Kesäkuun 7. p:nä v. 1917 pidetyssä kokouksessa 25 itsenäisen klubin jäsenet virallisesti perustivat Lions Club Internationalin.

Tänä päivänä lionstoiminta on maailmanlaajuista, siihen kuuluu 38.000 klubia ja sen jäsenmäärä ylittää 1,3 milj. yli 161 maassa ja itsehallintoalueella.

Lionismin tulo Suomeen

Suomen lionismin kummina pidetään Seinäjoella 7. 3. 1906 syntynyttä kanadansuomalaista Aarne Ritaria, joka kahteenkin eri otteeseen Suomessa vieraillessaan vuosina 1949–50 otti esille lionsklubien perustamisen synnyinmaahansa. Tämä asia toteutui sitten vihdoin 14.08.1959, jolloin ensimmäinen suomalainen lionsklubi perustettiin Helsinkiin.

Lionismin tulo Vammalaan

Lokakuussa 1959 kokoontui 30 vammalalaista miestä Hotelli Tyrvääseen (nykyinen Hotelli Seurahuone) keskustelemaan lions-toiminnasta, sekä klubien perustamisesta. Perustamiskokous oli sitten samassa paikassa 19.11.-59 ja kummiklubina toimi LC-Ikaalinen. Vilkkaan keskustelun jälkeen syntyi LC-Vammala, jonka ensimmäiseksi presidentiksi valittiin Reino Kaustinen. Näin aloitti klubi n:o 134 22 jäsenen lionstyön Vammalassa.

Tämä heidän viitoittamansa palvelutyö on jatkunut jo lähes kolmen vuosikymmenen ajan. Näkyvimpänä jälkeenä tästä työstä on Sastamalakoti, jonka yhtenä alkuunsaattajana on klubimme ollut. Vuosittaiset aktiviteettimme vanhustentyön eteen kohdistuvat edelleenkin Sastamalakodin hyväksi. Syyskuussa kävimme poimimassa puolukoita, joulukuussa pidämme Sastamalakodin asukkaille joulujuhlan ja toukokuussa olemme kerääntyneet pihan siivoustalkoiden merkeissä.

Myös nuorisotyöhön on klubimme osallistunut aktiivisesti. Perinteisestä verokalenterista saatu tulo on jaettu Vammalan eri koulujen oppilaille kannustuspalkintoina kevatlukukauden päätteeksi. Varoja on myös riittänyt mm. partiotoimintaan, musiikkiyhdistykselle ja kehitysvammatyöhön.

Nyt verokalenteri-aktiviteetti on kuitenkin loppunut uuden tietosuojalain voimaantulon myötä. Me Vammalan leijonat emme kuitenkaan ole jääneet asiaa suremaan, vaan päätimme tehdä tasokkaan joulun ja kotiseutujulkaisun Sastamalan Joulun -nimisen joululehden.

Tämä lehti on tarkoitettu koko alueemme väestön joulun ja kotiseutujulkaisuksi, joka sopisi jokaisen luettavaksi. Se voisi toimia tervehdyksenä ja viestinä kotiseudulta niillekin, jotka ovat täältä muuttaneet pois. Lisäksi se tuo klubillemme sen taloudellisen tuloksen, jolla voisimme jälleen tukea paikkakuntamme vanhusten ja nuorison toimintaa.

Haluan lopuksi kiittää kaikki Teitä, jotka olette olleet myötävaikuttamassa ja tukemassa tämän lehden syntymää – niin ilmoittajia, kirjoittajia, kuvittajia – kaikkia Teitä.

Toivotan Hyvää ja Rauhallista Joulua ja Onnellista Vuotta 1989.

Kalevi Harmaala
Lions Club Vammala
Presidentti

Piispantarkastus Tyrvään seurakunnassa 18.-30.9.1984. Vas. arkkipiispa John Vikström ja läänin rovasti Timo Kökkö.

JOULU ON HYVÄ ASIA

Suomessa on vietetty hyvää vuotta 1988. Oli hyvä kesä. Yhteiskuntaa hoidettiin ja kehitettiin ilman suuria kriisejä. Talouselämä menestyi hyvin. Yhtäällä sulkeutuneita vientimarkkinoita voitiin korvata toisaalla avautuneilla. Mikään ei ole kallionlujaa, mutta hyvin on selviydytty.

Tätä taustaa vasten tuntuu yllättävältä, että ihmismieliä kuitenkin näyttää hallitsevan ahdistuneisuus. Se tulee jostakin, ulottaa vaikutuksensa kaikkeen ja peittää sekä tuntemisen että tietämisen harmaaseen toivottomuuden verhoonsa. Hyvätkään asiat eivät ole hyviä. Turvallisuuteenkin sisältyy pelko sen menettämisestä. »Ahdistus on läsnä eikä auttajaa ole», näyttää kelpaavan hyvänkin ajan perustulkinnaksi.

Ahdistus ottaisi valtaansa joulunkin. Joulun tuleminen ei ole vain arjen keskelle tulevaa leppoisaa kuusenhakua. Joulun tuleminen on ahdistuksen kantamista. Joulua pelätään etukäteen, sitä eletään muiden joulunviettoa mittarina pitäen ja tyydyttämättöminä, niinkuin ne, jotka eivät sitä saavuttaneet. Sitä sairastetaan vielä sitten, kun vain maksaminen jäi jäljelle, ahdistuneina.

Se kokemus ei kuulu niihin mielikuviumme, joista olemme oppineet joulua hahmottamaan. Tietysti me olimme »oikean joulun» aikoina vielä lapsia. Tietysti tämä maa silloin oli vielä toisella tavalla rikkumaton joulun maisema. Ja tietysti tapahtuu, että meidän muistimme karistaa ikävät ja varjot pois siitä, mitä se tallettaa. Hyvältä tuntunut jää vain jäljelle. Mutta ei yksin näistä ole kysymys.

Aineellisesti eli »materiaalisesti» kysymys oli siitä, että joulu ei ollut ostettavissa olevaa. Sitä vaihtoehtoa ei yksinkertaisesti ollut olemassa. Jos ei ollut paljon tarjontaa, ostovoimaa ei ollut senkään vertaa. Joulua ei voitu elää edes velaksi.

Joulun ainespuiksi jäi vain se, mikä ihmismielessä asui ja eli. Joulu tuli asumusten kattojen alle ja oli koskettavasti läsnä siinä, että se otti ihmismielet hallintaansa. Joulun tuleminen oli ensin niinkuin lämmin aavistus, joka sekoittui monenlaisiin arkisiin toimittamisiin, ja vähitellen se oli yhä juhlallisempi ja korkeampi suuren juhlan saapumisen tuntu. Ja kun joulu saapui, olivat aineelliset joulutarpeet vain ilmaisijoina sille joulun läsnäolon kokemukselle, jonka ihmisen sielu oli saanut. Etukäteen, saavuttuaan ja vielä jälkikäteen joulu oli vain hyvä asia. Siinä ei ollut mitään sairastettavaa eikä ahdistusta.

Myös tämä joulun tunnusmerkki on alusta alkaen ollut siinä kertomuksessa lapsen syntymisestä Juudan Betlehemissä, mikä kertomus sukupolvesta sukupolveen on ollut se perimmäinen ja aidoin joulun tuoja. Sillä paitsi lapsen syntymää, joka oli sekä suuruudessaan käsittämätöntä Jumalan ihmiseksi tuleamista että mitätöntä pienten ihmisten pienen lapsen avuttomuutta tässä kylmässä maailmassa, joulu tapahtui ja tuli olemaan läsnä ihmisten mielisä. Joulu oli ja jäi olemaan vain siksi, että se saavutti jouluyön ihmisten mielen, sydämen ja asenteet. He uskoivat, että maan päälle oli syntynyt Jumalan Poika. He viettivät joulua, joka ei koskaan voinut olla ihmisen valmistama ja aikaansaama. He viettivät juhlaa sydämissään. Se juhla oli annettu ottamaan pois ja voittamaan ahdistuksen ihmisten mielistä.

Niin olkoon nytkin. Joulussa ei ole mitään ahdistavaa. Se ei tule vaatimuksin. Se tulee hyvänä vierana, lahjan tuojana, uusien mahdollisuuksien avaajana. Joulun mukana tulee anteeksiantamus, rikki menneenkin korjaamisen mahdollisuus. Joulu tuo niitä aineettomia rikkauksia, jotka löytänyt ihminen on pelosta vapaa. Meillä on kaikki tarpeellinen, on tulevaisuuskin. Kaikki tarpeellinen annetaan. Se tulee Jumalalta. Jumala tulee meidän tykömme. »Maa ja taivas iloitkoon.»

Joulu on hyvä asia.

Timo Kökkö

Kaupunginhallinnon tervehdys

Monta tuloksellista keräyskampanjaa ja avustusohjelmaa toteuttanut Lions-järjestön Vammalan klubi on tällä kertaa vanhusten ja nuorten asialla. Seudun keskiaikaiseen kirkkopitäjään viittaavan ”Sastamalan Joulu” -nimisen lehden tuotto on ilmoitettu käytettävän näiden molempien väestöryhmien hyväksi. Tapansa mukaan lionit ovat liikkeellä hyvässä asiassa.

Vaikka maamme tätä nykyä lasketaan kuuluvaksi 15 parhaiten pärjäävän valtion joukkoon maailmassa, löytyy keskuudestamme myöskin täältä kauniista Vammalastamme vanhuksia, joita sosiaalitoimi ei riittävästi tavoita ja joiden elämän ehtopuolen toivoisin olevan vapaan taloudellisista huolista ja tämän edellytyksen täytyessä myös henkisesti ja toiminnallisesti virikkeellisemmän. Mahdollisuuksia toimintaan vanhusten parissa tulee kyllä vastaisuudessa täällä riittämään. Vanhusväestön osuus kaupunkimme väkiluvusta on nyt noin 16 prosenttia kasvun edelleen jatkuessa.

Toisen kohderyhmän nuorison osalta tilanne on taas päinvastainen. Nuorten ikäluokkien koko on ollut vuosi vuodelta pienenevä seurauksena työikäisten nuorten perheiden muutosta työn, perheen tarvitsemien palveluiden sekä koulutus- ja harrastusmahdollisuuksien perässä. Kaikki rakentava toiminta nuorten parissa ja heidän eteensä on erittäin tervetullutta ja pitkällä tähtäimellä tuloksellista. Aikanaan he joutuvat vuorostaan ottamaan vastuun yhteiskuntamme kohtaloista ja asiain hoidosta. Nuoruudessa hankittu tasapainoinen, rauhaa rakentava ja yrittävä mieli on parasta, mitä ajatella saattaa myös meidän Vammalallemme.

Kaupunkimme kunnallishallinnon ja omasta puolestani toivotan Lions Club Vammalalle menestystä toiminnassaan sekä lehden lukijoille Rauhallista Joulua ja Hyvää Uutta Vuotta.

Matti Pulli

Rakkaudellista Joulua!

Yhteinen jouluateria perheenjäsenten, sukulaisten tai yksinäisten kesken olisi mitä toivottavinta nykyajan rikkoutuneitten ihmissuhteitten aikana. Eikä vain pelkkä ateria, vaan anteeksiantavalla tavalla läheisiin suhtautuminen.

Jumalan Sanan, Raamatun kehoitus antaa anteeksi, ei ainoastaan seitsemän kertaa, vaan seitsemänkymmentä kertaa seitsemän, olisi pantava täytäntöön itse kunkin kohdalla. ”Älkää antako auringon laskea vihanne yli”, jatkaa Pyhä Sana.

Perhe on yhteiskunnan perussolu. Vihityn miehen ja vaimon liittoa on siksikin suojeltava. ”Mies ei saa erota vaimostaan”, sanoo Herra.

Yhteiskuntarauhaan ja perherauhaan lastenkin kesken vaikuttaa varmuudella ehjä avioliitto ja raittius. Siihen ei saa suhtautua kevyesti. Jos joku on onnettomuudekseen eronnut, olisi syytä pyrkiä rauhan solmimiseen ja loukatun puolisonsa kanssa liittoutumaan uudelleen. Jos tällainen näyttää vaikealta, on rukous Jeesuksen nimessä kantava voima. Inhimillisesti mahdottoman on Jumala voinut muuttaa onnelliseen ratkaisuun. ”Vanhurskaan rukous voi paljon, kun se on harras”, sanoo Raamattu. ”Sillä jos te annatte anteeksi ihmisille heidän rikkomuksensa, niin teidän taivaallinen Isänne myös antaa teille anteeksi...” (Matt. 6:14).

Taivasten Valtakunta on toki tärkeämpi kuin avioliitto. Kuinka sitten hylätty puoliso voi olla vanhurskas? Tähän voi vastata parhaiten Joulun Herra Jeesus itse,

ja sanoo: ”joka ei synny uudesti, ylhäältä, se ei voi nähdä Jumalan valtakuntaa”. (Joh. 3:3). Kun ihmisesä on Jumalalle otollinen mielenlaatu, voi seuraava Raamatun kohta olla totta kärsivälle piankin: Siinä sanotaan, että jos te pysytte minussa ja minun sanani pysyvät teissä, niin anokaa mitä ikinä tahdotte ja te saatte sen.

Habakuk 2:1-4 sanoo: ”Minä seison vartiopaikalla, asetun varustukseen ja tähytän, nähdäkseni, mitä hän minulle puhuu, mitä hän valitukseeni vastaa Ja Herra vastasi minulle ja sanoi: ”Kirjoita näky ja piirrä selvästi tauluihin, niin että sen voi juostessa lukea”. Sillä näky odottaa vielä aikaansa, mutta se rientää määränsä päähän, eikä se petä. Jos se viipyy, odota sitä; sillä varmasti se toteutuu, eikä se myöhästy. Katso, sen kansan sielu on kopea eikä ole suora; mutta vanhurskas on elävä uskostansa.”

Kunpa Joulun Herra saisi olla johdattajanamme vuoden jokaisena päivänä. Paras Joulun alkua sieltä, missä on esillä Luukkaan evankeliumi 2:1-20.

Jo Jesaja ennusti (9:1,5): ”Kansa, joka pimeydessä vaeltaa, näkee suuren valkeuden; jotka asuvat kuoleman varjon maassa, niille loistaa valkeus... Sillä lapsi on meille syntynyt, poika on meille annettu, jonka hartioilla on herraus, ja hänen nimensä on: Ihmeellinen neuvonantaja, väkevä Jumala, Iankaikkinen Isä, Rauhanruhtinas”.

Erkki Lampimäki

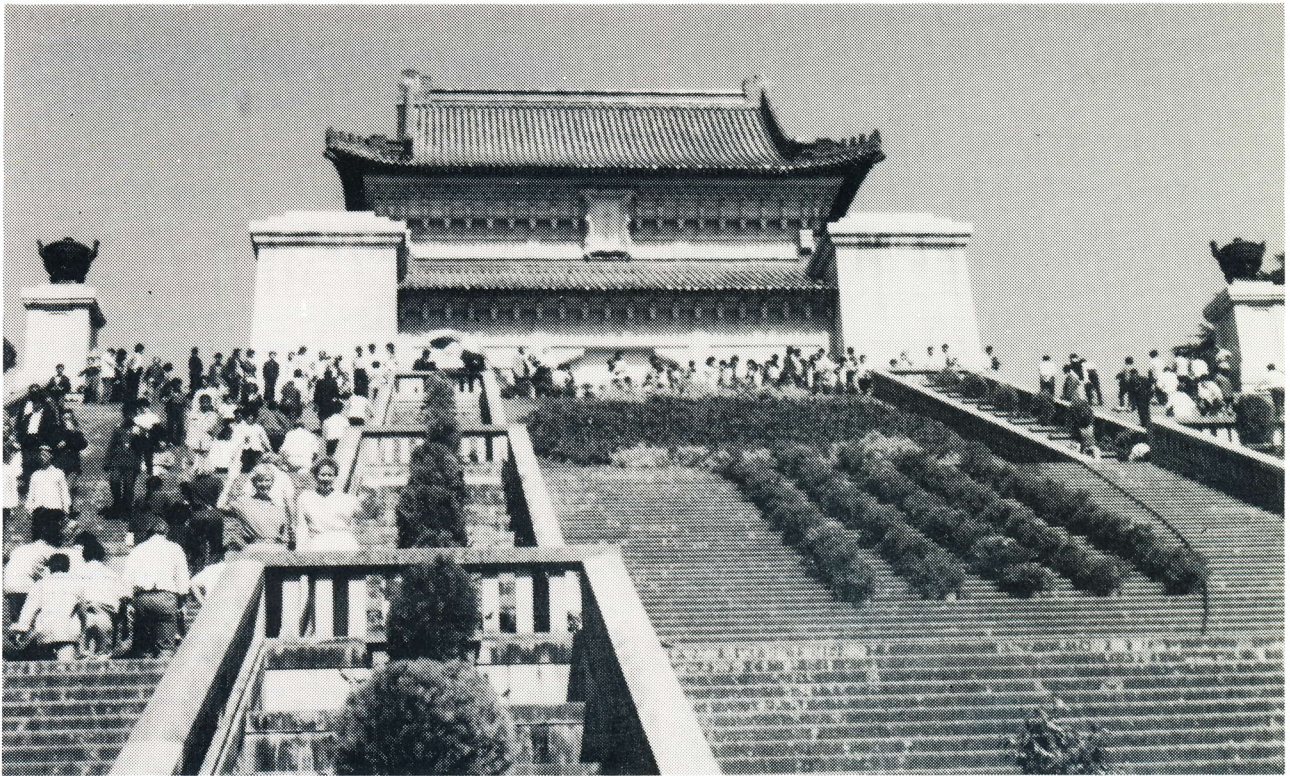
Joulupuu - minä

Tarhassa törröttää joulupuu,
mennyt on juhla-aika.
On mennyt myös ystävä hymysuu,
jäljel on muistojen taika.

*Minä olen ajanut karille,
myrskyisen elämän meren.
Liika herkästi seuraten,
kutsua kuuman veren.*

*Hetken joulun tähtönen,
loisti elooni yksinäiseen,
sitten kylmästi hyljäten,
kuin joulupuun - tarhaan jäiseen.*

A. N.

Viimeisen keisarin kukistajan, tohtori Sun Yatsenin hautamuistomerkki Nanjingin kaupungissa.

Maunon kanssa Kiinassa

Tuhansin kukin koristeltu Peking otti vastaan suomalaiset turistit, jotka saapuivat Kiinaan kansantasavallan 39-vuotisjuhlien aattona syys-lokakuun vaihteessa. Samat tuoreutensa säilyttäneet kukkaset toivottivat presidenttiparimme tervetulleeksi puolitoista viikkoa myöhemmin, kun olimme tämän jättiläisvaltion kiertomatkamme lopulla jälleen palanneet pääkaupunkiin ja saimme siinä oman ohjelmamme ohella paikan päällä seurata Mauno ja Tellervo Koiviston vierailua ja sen saamaa vastaanottoa.

Mikäli on lupa jotain päätellä siitä tavasta, jolla kiinalaiset osoittivat huomiota Suomen päämiestä ja Suomea kohtaan, voimme vakuuttaa, että vierailu oli suuri menestys. Tavallinen turistikin pääsi nauttimaan sen hohteesta. Kun tulimme Taivaallisen Rauhan Aukiolle seuraamaan valtiovierailun juhlallisia alkuseremonioita, havaitsimme, että sankka yleisömuuri täytti jo koko sen sivustan, johon katsojia päästettiin. Muuri oli läpitunkematon, mutta kun järjestystä valvomaan asetetut sotilaat huomasivat siniristilippumme, meille raivattiin nopeasti tila parhaille näköalapaikoille. Tosin nämäkin paikat olivat muutaman sadan metrin päässä päänäyttämöstä. Yhtään tuttua hahmoa komeiden kulissien täyttämältä kansankongressipalatsin edustalta emme nähneet.

Vakiintunut kiinalainen tapa on, että sukunimi kirjoitetaan ennen etunimeä. Niinpä saatoimme seuraavan päivän englanninkielisestä Kiinan Päivälehdessä omin silmin lukea, että Suomen päämies Mauno oli saapunut kylään ja että Mauno on ensimmäinen Suomen

presidentti, joka on koskaan kansantasavallassa vierailut. Isännät pitivät valtiovieraastaan niin hyvää huolta, ettei tavallisella turistilla ollut myöhemminkään mahdollisuutta nähdä häntä muutoin kuin televisioruudusta. Mutta olihan meillä yllin kyllin kaikenlaista muuta katseltavaa ja koettavaa. Monituhattavuotisen kulttuurin muistomerkkejä meille esiteltiin runsaasti ja kulttuurin erilaisuus, joka näkyy kansan elämäntavoissa ja tottumuksissa vielä nykyäänkin, viihätti meitä suuresti.

Heti aamulla, kun päivä valkeni, saatoimme hotellin ikkunasta seurata kiinalaista aamuvoimistelua. Shanghaiissa, jossa hotellimme vieressä sijaisi tavallista suurempi puisto, kävimme kahden maon hinnalla katselemaan tuhatpäisen voimistelijajoukon tiukan kurinalaista liikuntaa, jossa jokainen voimisteluliike tehtiin kuin hidastetussa filmissä. Samanaikaisesti kaduilla vallitsi oma kulttuurinsa. Väkeä oli joka paikassa mustanaan, linja-autot pakaten täynnä, suurin osa kuitenkin polkupyörillä tai kävellen. Ja liikenne jatkui samanlaisena aamusta iltaan, päivästä päivään. Tulimme todella tietoisiksi siitä, että kiinalaisia on paljon. Virallisen laskennan mukaan heitä on tänä vuonna lähes 1,1 miljardia. Väestön kasvu on viimeisen kymmenen vuoden aikana hidastunut. Kansantasavalta pyrkii kovin ottein rajoittamaan syntyvyyttä, mutta jo nyt tiedetään, että tavoitteeksi asetettu 1,2 miljardin yläraja rikotaan ensi vuosikymmenen aikana.

Syntyvyyden säännöstelystä johtuu, että kiinalaiset perheet ovat pieniä, vaikka niihin kuuluisi perheenjä-

seniä 3-4 sukupolvesta. Kiinalaiset pitävät perhepiirisä hyvän huolen sekä lapsistaan että vanhuksistaan. Kansantasavallassa on edelleen voimassa 6 päiväinen työviikko. Varsinaisen työnsä ohella perheet hankkivat yleisesti lisäansioita erilaisista muista tehtävistä. Yksityisyrietykset ovat sallittuja ja kansantalouden kasvuvauhti on huomattavan suuri. Tämän hetken suurimmaksi epäkohdaksi mainittiin nopea inflaatio, jota valtiovalta pyrkii juuri nyt hillitsemään. Siksi ilmeisesti monien toivomaa yuanin devalvaatiota saadaan vielä odottaa. Devalvaation toivojiin kuuluvat mm. turistit. Nykyisen epäedullisen valuuttakurssin vallitessa silkin ja muiden tulaisten hankkiminen ei olekaan niin halpaa kuin edellisten vuosien kuluessa on totuttu.

Kiinalaisiin tapoihin kuuluu kohteliaisuus. Tervehtiminen ja kiittäminen sekä sellaiset kohteliaisuussanat kuten »olkaa hyvä» kuuluvat normaaliin kanssakäymiseen. Sitä vastoin anteeksi pyytäminen ei käy yhtä herkästi. Oikeastaan sen ymmärtääkin, että jatkuvassa tungoksessa tönitään jatkuvasti. Sellaiseen Kiinassa ei reagoida lainkaan. Tervehtiessään kiinalainen ei toivota »hyvää päivää», vaan sanoo yksinkertaisesti ja lämpimästi »ni hao». Sinä hyvä! Näin joulun lähestyessä on syytä myös todeta, ettei kiinalaiselle voida toivottaa »Hyvää Joulua», koska maan kalenteri enempää kuin kielikään ei tunne sellaista sanaa kuin »joulu». Sitä vastoin useimmat kansantasavallan asukkaat ymmärtävät, jos toivotat heille »Hyvää Kristuksen Syntymän Juhlaa». Matkan aikana meille kerrottiin, että kaikista suurista idän uskonnoista huolimatta kristinusko on Kiinassa nykyisin ainoa uskonto, jonka kannattajien määrä on voimakkaassa kasvussa.

Kirjakauppa Pekingissä. Tiskillä helmitaulu, kaupan myyjien tärkeä apuväline kaikkialla Kiinassa.

Niinpä toivotamme Sastamalan Joulun lukijoille kiinalaisittain

Hyvää Kristuksen Syntymän Juhlaa !

Lyyli ja Osmo Paulasto

TAIVAAN TÄHDET

*Taivaan tähdet loistakaa
yöhön valoa antakaa
Kirkkaat valot taivaan holvin,
katson ylös – nöyrin polvin
Pieni olet ihminen
eessä taivaan ihmeiden.*

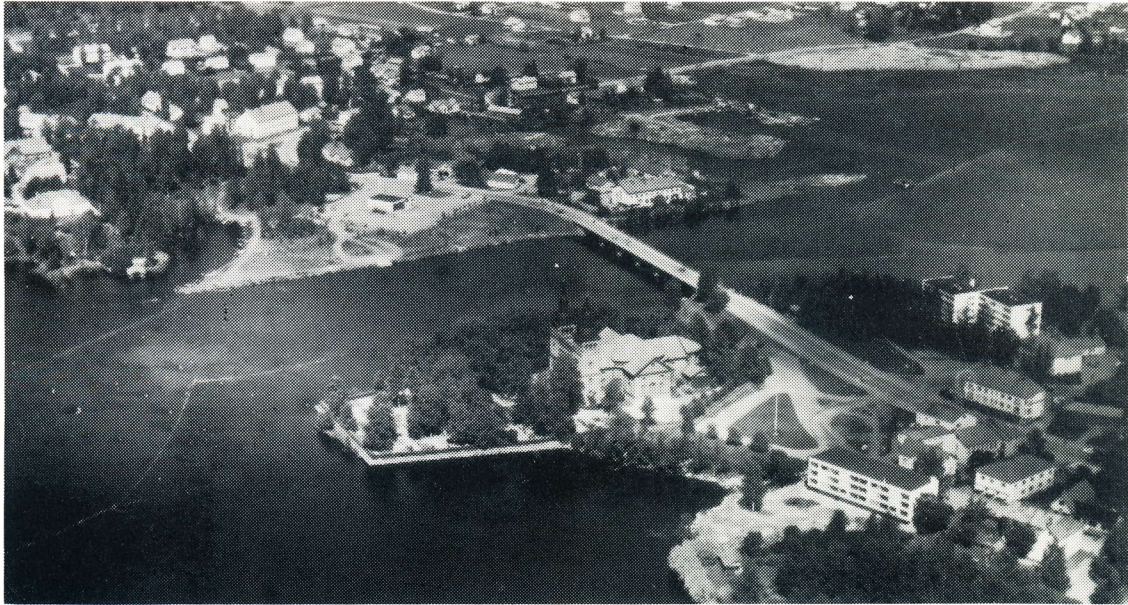
*Taivaan tähdet kertokaa
kuka siellä asustaa?
Onko siellä – taivaan talot
joista loistaa maahan valot
Onko siellä ikuinen,
koti ihmislapsien?*

*Taivaan tähdet johtakaa
tiellä on monta matkaa
Ettei kukaan joutuis harhaan,
vaan löytäisi tien parhaan
Saisi rauhan sydämmen
onnen iankaikkisen.*

*Taivaan tähdet loistakaa
voimaa meille antakaa
Kulkea täällä elon tiellä
aina onnellisna miellä
Joka hetki iloiten
elämästä kiittäen.*

**Kirjoitti
Helvi Heinonen**

Kokemäenjokilaakso ja kulttuurimaisema

Vuosisadan alussa, kansallisen heräämisen jälkeisinä vuosikymmeninä, maisemakulttuurimme keskuksina olivat rautatieasemat, pappilat ja kansakoulut. Tämä perinne on maassamme murtunut? Minne olemme menossa? Mitä olemme rakentamassa tilalle? Ilman kulttuurisisältöä taloista ja taajamista, päiväkodeista ja virastoista tulee varastoja, ihmisten säilytyspaikkoja, elämän hautausmaita.

Viime vuosikymmenet ovat maassamme olleet muutoksen aikaa. Kansalaiset ovat siirtyneet toisiin kyliin ja kaupunkeihin, jopa toisiin maihin ja maanosiin. Näin on tapahtunut myös täällä Kokemäenjokilaaksoissa.

Vaikka itse asuisimme täällä juurillamme, naapuriemme vaihtuminen, fyysisen ympäristömme muuttuminen sekä tiedotusvälineiden kertoma tuo tapahtumat osaksi elämäämme. Henkiset voimamme kuluvat ympäristön aiheuttamasta muutoksesta selviämiseen, sopeutumiseen.

Muutoksen vuosina historiasta on apua. Sanotaanhan: ken ei mennyttä ymmärrä, ei osaa tulevaisuuttakaan rakentaa. Ehkä onkin hyvä mielessään silloin tällöin kuvitella, millaista mahtoi olla elämä ennen. Miltä tuntui asua Satakunnassa 2000 vuotta e. Kr., jolloin kukoisti »Kiukaisten kulttuuriksi» sanottu kausi ja oli tavallista pyydystä elannoksi hylkeitä. Millainen mahtoi olla Kokemäenjokilaakson maisema 1500 vuotta e. Kr., kun maakunnassa aloiteltiin alkeellista maanviljelystä?

Voimme paljossa olla kiitollisia menneille sukupolville. Historian sivuuttava ajattelu ja yhteiskunnallinen päätöksenteko ei sivistysvaltiolle sovi. Olemme osa historiaa. Elämä ei - ainakaan toivottavasti lopu sukupolveemme. Jälkeemme tulevat lapset, lapsenlapset, kaikki ne ihmiset, jotka satojen, ehkä tuhansien vuosien kuluttua tulevat arvioimaan osuuttamme ihmiskunnan kehityksessä. Olemmeko kyyenneet siirtämään perintömme - niin kulttuurimaiseman kuin kukoistavan luonnonkin - jälkeemme tuleville?

Elävän olennon siirtäminen paikasta toiseen saa helposti - ainakin tilapäisesti - lakastumaan. Juurtuakseen puu tai kasvi tarvitsee runsaasti vettä ja happea, runsaammin aurinkoa ja muuta ravintoa. Vasta juurtumisen jälkeen lehvät kukoistavat. Olemmeko tämän unohtaneet? Onko tämä jäänyt meiltä ymmärtämättä? Ihminen, juuriltaan repäisty, tarvitsee enemmän lämpöä, enemmän henkeä, enemmän tilaa hengittää. Muutoksen vuosina tulisi kulttuurille olla tilaa. Kulttuuri on ihmisen tapa juurtua.

Kulttuuri on myös arvojen toteutumaa, esimerkiksi materiaalien, henkisten, fyysisten tai taloudellisten arvojen. Kulttuuri-ilmapiirimme määrää, mitkä arvot hallitsevat. Henkiset arvot ovat vain ihmiselle ominaisia, eläin ei niihin kykene. Henkisiä arvoja ovat mm. esteettiset eli kauneuteen pyrkivät arvot ja totuuden tavoittelemisen. Pyrkimys kauneuteen on laadun- ja kokonaisuuden tajua, tuntemista, aistien herkkyyttä, mielikuvitusta, avoimuutta todellisuudelle.

Kulttuurissa näkyy yhteisössä esiintyvä tietoinen järki. Ihmisyyteen kuuluva vastuu koskee myös elämänmuotoamme: Onpa sitten kysymys Kokemäenjokilaakso- me kulttuurimaisemasta, henkisestä ilmapiiristä, luonnonvarojemme käytöstä tai yhteistyötavoista! Sellaisiksi kehitymme, kuin uskomme olevamme.

Tällaisin ajatuksin Äetsän kansalaisopiston johtokunta on tehnyt aloitteen Kokemäenjokilaakson alueella sijaitseville kansalais- ja työväenopistoille ja muille yhteisöille yhteisestä »kulttuurikierrosprojektista». Hanke on jo alulla. Mukaan silti vielä ehtii.

Projektin tavoitteena on kiinnittää huomiota alueemme historialliseen erityisasemaan ja maisemalliseen kauneuteen. Hanke luo mahdollisuuksia monipuolisiin yhteistyötapoihin. Juuri Kokemäenjokilaakson kulttuurille ominainen henkinen elämä tulee esiin, kun joudumme hankkeiden tai muun toiminnan kautta tekemisiin toistemme kanssa.

Kaisu Mikkeliä
Kansalaisopiston rehtori

Kaarlo Sarkiaa muistetaan Äetsässä

Kiikkalaissyntyinen runoilija Kaarlo Sarkia on Keski-Satakunnan alueen merkittävä kulttuurivaikuttaja kuluvalle vuosisadalla. Kaarlo Sarkia on varsinkin varhaisimmassa tuotannossaan kotiseutunsa kuvaaja: peltojen, pihapiirien ja joen runoilija. Hänen kotiseutuun liittyvät runonsa ovat aina olleet asianharrastajien mielenkiinnon ja jopa palvonnan kohteena. Siitä eräänä hyvänä esimerkkinä on Martti Hangaslahden toimittama ja Olli-Pekka Hannun kuvittama »Sarkian maisemia» vuodelta 1985.

Maisemaan liittyi myös Sarkia-projekti. Se on ehkä kovin komea nimi sinänsä tutuille ja tavallisille toimille: opiskelulle ja kävelyretkelle.

Sarkia-Seura on kutsunut projektille arvovaltaisen ja laajan järjestelytoimikunnan, jonka puheenjohtajana on kunnanjohtaja Eero Mäki-Tanila. Käytännön vastuussa ovat Sarkia-Seura ja Äetsän kansalaisopisto. Projektin luonne edellyttää laajaa ja avointa yhteistyötä. Niinpä järjestelytoimikuntaan voivat halukkaat yhteisöt vielä vallan hyvin esittää edustajansa.

Äetsän kansalaisopisto aloitti projektin syksyllä 1988 järjestämällä kolme luentoa. Apulaisprofessori Pekka Mattilan aiheena oli »Kaarlo Sarkian runous tämän päivän näkökulmasta», pankinjohtaja Martti Hangaslahden »Kaarlo Sarkia aikalaistensa silmin» ja fil.lis. Taina Isosaaren »Kotiseudun maisema ja vuodenaajat Kaarlo Sarkian runoudessa».

Kevätpuolella 1989 toimii Äetsän kansalaisopistossa opintopiiri »Sarkia satakuntalaisessa maisemassa». Piiri kokoontuu ensi kerran 17. tammikuuta alkaen klo 19 Kiikassa olevalla opistotalolla. Piirin tehtävänä on Sarkia-polun suunnittelu.

Alustavan suunnitelman mukaan Sarkia-polku on Kiikan Kulmuntalassa olevan Sarkia-museon lähiympäristöön merkitty 1-2 kilometrin mittainen kävelypolku, jonka varrella on pysyvästi esillä 5-8 Sarkian erityisesti kotiseudun maisemaan liittyvää runoa. Kun on selvitetty, mikä runot polun varrelle tulevat ja millä tavalla ne pannaan näkyviin, on sitten edessä avunpyynnön aika. Tarvitaan yhtä monta lahjoittajaa kuin runojakin on!

Sarkia-retki on Sarkia-polun avajaistapahtuma. Retkeen voi osallistua joko kävellen tai pyörällä. Kävelyretken reitti on runoilijan koulutie. Lähtö tapahtuu opistotalolta, jossa hän kävi kansakoulunsa; patikoidaan Sarkia-museolle ja takaisin. Sarkia-polku mukaan luettuna on retken pituus noin 7 km. Innokkaat kävelijät ja pyöräilijät voivat valita pitemmän reitin: Hartolankosken kautta museolle ja Kiikan sillan kautta opistotalolle. Retkeen voi osallistua myös tutustumalla vain Sarkia-polkuun. Retki järjestetään ensi toukokuun loppupuolella.

Projektin tavoitteena on tehdä tunnetuksi Kaarlo Sarkian runoutta ja elämäkertaa. Lukijan tehtäväksi jää miettiä, mihin tällä tavoitteenasettelulla voidaan edelleen pyrkiä.

Projekti liitetään myöhemmin selvitettävällä tavalla muihin Kokemäenjoenlaakson alueella vireillä oleviin kulttuuri- ja matkailuhankkeisiin.

Sarkia-Seura ja Äetsän kansalaisopisto kutsuvat kaikkia asiasta kiinnostuneita tulemaan mukaan sekä projektin valmisteluun että Sarkia-retkelle.

Pirkko Kallio
Sarkia-Seuran puheenjohtaja
Opetusneuvos

Kun pikkupoika joululahjaksi housut sai

Oli Joulun aluspäivät. Itse olin sellainen viiden, kuuden vuoden ikäinen pojannaskali. Vuosia tuosta ajasta on vierähtänyt jo lähes kuusikymmentä. Äiti puuhasi keittiössä, meneillään hänellä oli kutunjuuston "puristaminen". Keskellä keittiön lattiaa olevalla tuolilla oli iso pata, jossa oli juustonjuoksutteella höystettyä lämmintä kutunmaitoa. Juoksutteen ansiosta maito oli tullut hyytelömäiseksi ja tätä äiti yritti puristella kokoon, jotta saisi sen nostetuksi juustokehään. Tietenkin hän onnistui, sillä se ei suinkaan ollut ensimmäinen kerta. Kutunjuustoista elettiin.

Minä puolestani häärasin keittiön eli köökin pöydän ääressä ja leikkelin ruskeasta paperipussista enkelin ja tontun kuvia. Osan niistä värjäsin punajuurella ja liimasin perunaa apuna käyttäen pahvinpalalle. Aiheen askartelulleni antoi se, että joulun tulosta, enkeleistä ja tontuista oli jo pitkään puhuttu aikuisten keskuudessa. Tämä sai pikkupojan ajatusmaailman liikkeelle leikkelemään kuvia.

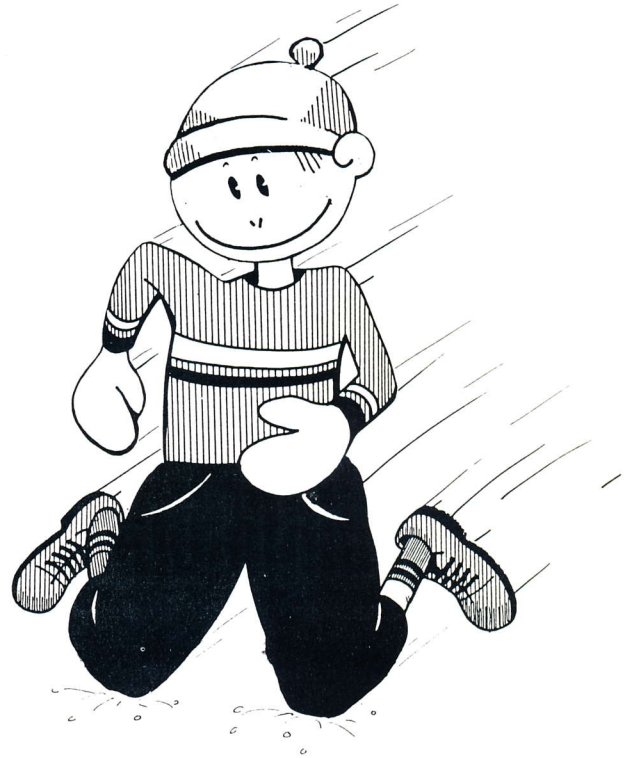
Keittiössä vallinneen hiljaisuuden rikkoi se, kun äiti ilmoitti että huomenna mennään housunmitalle, saat joululahjaksi uudet sarkahousut. Kuulin kyllä mitä äiti sanoi, mutta en sanonut mitään, se oli pikkupojalle melkoinen yllätys. Sen ajan eläjälle oli hyvin suuri asia saada uudet housut. Rahaa oli niukalti, sitä tuli vain sen verran mitä muutama kuttu tuotti.

Omista ajatuksistani en siis mitään maininnut, mutta kun illalla kömmin äidin viereen sivusta levitettävään tolppasänkyyn, ei uni niin vain tullutkaan. Aina vain mielessä pyöri, että huomenna housunmitalle ja sarkahousut. En tosin siinä vaiheessa tarkoin tiennyt mitä ne sarkahousut oikein olivat, mutta oletin sen olevan jotain erikoista. Tarpeen nuo housut varmasti olivatkin, sillä vanhoissa housuissani olikin jo paikka paikan päällä.

Housunmittaus kannusti uskaltamaan

Jossakin vaiheessa olin kuitenkin nukahtanut ja kun aamulla heräsin äiti olikin jo poissa. Juoksin ikkunaan, näin kuttulan ikkunasta kynttilän tuikkivan, siitä arvasin äidin olevan lypsällä. Ne muutamat minuutit, joiden aikana odotin äitiä tulevaksi sisälle, olivat tosi pitkiä, sillä nyt oli halu puhua ja kysellä. Ensimmäisenä tietenkin kysymys, koska sinne housunmitalle oikein lähdetään.

Vihdoin äiti sitten tulikin ja sai kysymyssarjan vastattavakseen. Hän ilmoitti, että heti, kun päivä sen verran valkenee, että nähdään "rataa" pitkin mennä. Syrjälän Impi asui nimittäin aivan ratatien tuntumassa, jonne kotoani rautatietä pitkin oli lyhin tie. Impi oli kuulun

kansanlaulajan Syrjälän Villen vaimo, jotka asuivat Tyrvään Kahimalassa. Minä puolestani asuin Tyrvään Vihattulassa.

Niin valkeni päivä ja niin lähdettiin. Varmuuden vuoksi juoksin aina muutaman metrin edellä äitiä, että varmasti päästään perille. Rautatiellä kulkiessa aina vain piti vilkuilla taakse, ettei juna päässyt yllättämään. Näin oli äiti varoittanut. Matka joutui kuin leikiten, mutta oli sillä yksi kauhunpaikkakin, Hyötiön rautatiesilta. Siitä piti mennä yli, vaikka "ratapölkkyjen" välistä näkyikin syvällä alhaalla virtaava joki. Pölkkyjen väli oli todella suuri. Siinä oli aikuisellakin loikkimista, että onnistui liukkailla pölkyillä pysymään. Liukastuminen olisi tiennyt varmaa putoamista alhaalla virtaavaan jokeen. Se oli kauhun paikka, mutta housunmittaus ja uudet sarkahousut saivat pojan uskaltamaan. Tukevasti äidin kädestä kiinni pitäen se kuitenkin onnistui.

Toivoin pitkiä housuja sain "puolihullut"

Kun sitten päästiin Syrjälään ei housunmitan otosta tahtonutkaan tulla mitään. Ensin ne joivat "sikurikaf-

fetta” ja puhuivat niitä ja näitä. Minut melkein unohdettiin ovensuuhun, jossa seisoin jäykkänä kuin patas. Tosin Impi kysyi minultakin: ”Haluaisitko sinäkin kahvetta?” Minä vain puristin päätäni. Housunmittaus oli nyt tärkeämpi.

Vihdoin viimein päästiin mitalle. Impi kaivoi jostain esille mittanauhan, käski minun tulla seisomaan keskelle lattiaa ja sitten se alkoi. Mitattiin sivusta, haarovalistista ja vyötäröltä. Vieläpä moneen kertaan. Mitat pantiin ylös paperipalalle ja samalla ne keskustelivat minkälaiset housut tehdään. Impi ehdotti tavallisia polvihousuja, äiti sellaisia ”puolihulluja” joissa housujen puntit ylettyisivät vähän yli polvien. Minä puolestani toivoin pitkiä, mutta en uskaltanut sanoa mielipidettäni, pelkäsin etten saa minkäänlaisia, jos jotain sanon. Impi kaivoi jostain esille ruskeata sarkaa ja näytti sitä äidille. Pikkupojan mielestä ei se niin kovin kaunista ollut, mutta siitä ne päätettiin tehdä. Äidin ehdotus voitti. Päätettiin tehdä puolihullut, jolloin ne suojaisivat polvia.

Näin oli sitten mitat otettu ja kotimatka alkoi. Mielestä kuitenkin Impin sanat: ”Tulkaa sitten puolenviikon maissa pruuvaamaan”. Minä en hölyn pölyä tiennyt mitään koko pruuvvauksesta, mutta mieleen se jäi. Alkoi uusi odotus. Vihdoin se puoliviikko tuli ja niin lähdettiin pruuvausmatkalle. Syrjälässä vedettiin puolivalmiit housut jalkaan ja katsottiin tuleeko niistä sopivat. Minun mielestäni ne olivat jo siinä vaiheessa mitä mainioimmat. Olisin jättänyt ne vaikka heti jalkaani, mutta Impi ilmoitti, että joulupukki tuo ne vasta jouluaattona.

Sain parhaan joululahjan... vältin selkäsaunan

Vihdoin viimein tuli sitten jouluaattokin. Tuli myös joulupukki ja toi kuin toikin ne uudet sarkahousut, vaikka olinkin jo moneen kertaan pelännyt, että maataako se pukki muistaa. Samalla kertaa sain lahjaksi myös ruskeat villasukat. Puin ne heti päälleni. En malttanut riisua niitä pois edes maate mentäessä, vaan nukuin sukat ja housut jalassa. Jouluaamuna odotin taas hartaasti päivän valkenemista, että pääsisin ulos uusine housuineni. Kun päivä sitten tuli, huomattiin että yöllä oli satanut vähän luntakin. Se sai pikkupojan mielen korkealle.

Heti ulos päästyäni aloin tehdä viettävälle pihamaalle liukumäkeä. Ensimmäinen jollakin laudanpalalla laskitellen, sitten takamuksilla ja aina vain luisto parani. Yhtäkkiä muistin: äitihän oli sanonut, että tehdään niistä housuista sellaiset puolihullut, suojaavat sitten polvia. Aloin kokeilla polvillani laskettelua. Hyvin se kävi niinkin. Mutta voi kamala. Jostain ”siunaantui” mäkeen terävä kivi tai naulainen lauta. Sitä en tarkoin muista kumpi, mutta sen muistan, että housujen polveen tuli iso ”palkiomenkieli”. En pitkään aikaan uskaltanut mennä sisälle asiasta kertomaan, mutta jossakin vaiheessa sekin oli tehtävä. Itkin ja pelkäsin kovasti, kun asiasta äidille kerroin. Hämmästykseni oli kuitenkin suuri, kun ei äiti pahemmin suuttunutkaan, vaan sanoi: ”Nyt et saa selkääs, kun on joulu.” Se tieto oli sittenkin paras joululahjani. Tuolloin oli nimittäin aivan yleistä, että pienemmistäkin rikkeistä tuli ”Koi-vuniemen herraa”. Aina ei tarvittu edes todellista syytä. Sitä sai usein vain varmuuden vuoksi.

Veikko Salo

Jääharso akkunassa

*Sä kimmeltäin hehkut loisteessa aamun koiton,
ei hennot kukkas kestä kosketusta käden.
Taas herkin korvin kuulee vain avaruuden soiton,
nyt kaiken sadunhohtoiseksi näen.*

*Välkkeessä' kaikkoo maailman kierous, kateus ja saasta,
nyt omankin sieluni ma puhtaampana nään.
Oi, nosta mun katseeni hehkullas tästä maasta,
kun uupumus valtaa ja painaa pään.*

*Pois katoova on kohta tuo kirkkautesi tuosta,
pian kauneinkin kiteesi kyyneleeks' käy.
Pitkään ei voi ihminenkään maineen rataa juosta,
kohta sen tähdestä paljon ei näy.*

Rae Aro

JOULUN VIETTOA SASTAMALA-KODISSA

Jouluun liittyy paljon lämpöä, tunnelmaa, tuoksuja, muistoja, perinteitä ja niiden vaalimista. Joulu on myös kodin juhla. Sastamala-Koti, vanhusten palvelukoti, on kuin suuren perheen koti, jossa jokaisella asukkaalla on oma kotinsa.

Joulun odotus alkaa ruokasalin pöydälle sytytettävää adventtikynttilästä.

Muutaman päivän kuluttua on ilmoitustaululla maininta piparien leivonnasta. Taikinat on valmistettu keittiöllä. Esiliinoja ja leipurin myssyjä löytyy kaikille halukkaille. Naisväelle askare vaikuttaa tutulta, mutta pian ovat porsaas ja kukkaset, ukot ja akat järjestyksessä miesväenkin pellillä. Joku kertoo leipovansa ensi kertaa elämässään. Onneksi taikinaa tehtiin runsaasti. Leipurit ahkeroivat, jauhot pölisevät, iloinen puheensorina kuuluu joka puolelta. Kun sitten kaikki on yhdessä henkilökunnan kanssa leivottu ja paistettu, istutaan napastelemaan maistiaisia. Miehet lähettävät emännälle terveisiä, että varmasti saavat syödä omia leipomuksiaan pyhinä.

Samoihin aikoihin talonmies pystyttelee ulos kuusen kynttilöineen koko pihapiirin iloksi.

Seuraavalla viikolla on yksi vuoden odotetuimmista tapahtumista - pikkujoulujuhla. Perinteisesti sen on isännöinyt LC-Vammala. Ladyt ja leijonat ovat laittaneet valmiiksi juhlan asukkaille ja henkilökunnalle. On tunnelmaa, kuusi ja kynttilät, yhteislauluja, joulusaarna ja erilaista ohjelmaa, puuro ja kahvit sekä vielä pukkikin Korvatunturilta.

Pikkujoulun jälkeen alkaa joulun läheisyys tuntua todelliselta. Keittiön puolella valmistellaan kakut ja tortut muiden perinteisten ruokien lisäksi ja osastolla tehdään joulusiivous.

Monella on asiaa keskustaan ostoksille, tehdään lahjoja ja muistamisia lapsille ja ystäville omin käsin, kirjoitellaan joulukortteja. Joku toinen on jättänyt nämä valmistelut pois, kukin katselee asiaa omien tunteuksiensa ja mahdollisuuksiensa mukaan.

Miesten verstaalla on myös joulukiireet. Puusepältä ja korintekijältä kysellään kauhoja, nukenkeinuja ja kelloja. Askarteluhuoneessa naisväki kokoaa olkitähtiä monena päivänä ja syntyy siellä veikeitä tonttujakin.

»Torstain turinoissa» lauletaan joululauluja ja henkilökunta ohjailee halukkaat tonttuleikkeihin.

Päivittäin odotetaan postin saapumista - posteljooni kun jättää korttipinoja monena päivänä.

Ja vieraita - ystäviä ja tuttuja - piipahtaa monen luona.

Ilon pilkettä silmässä on usealla silloin, kun talossa kokoontuva päiväkerho kutsuu meidät mukaan jouluunsa tonttujen, keijujen, enkelien, paimenten ja seimen äärelle.

Alusviikolla on yleensä myös joulukirkko. Pienin muutoksin ruokasalissa istutaan kuin konsanaan kirkonpenkissä. Seurakunnan työntekijät, pappi ja kanttori, johdattelevat hartaan väen joulun sanomaa ihas-telemaan.

Päivät kuluvat - aatonaattona käydään saunassa. Vihdät on haudottu ja saunatonttu huolehtinut kotikaljaa pukuhuoneen puolelle.

Joulukoristeet on haettu esille ja kyntteliköt, himmelit, tähdet, kellot ja tontut etsivät paikkansa. »Viime vuonna oli niin ja tuo kait pannaan tähän», muistellaan. Kuuset nostetaan ruokasaliin ja päiväsaleihin.

»Onkohan kaikki muistettu, pitäisi vielä ehtiä tuo...» Mutta - kun ollaan aatossa - puitteet on luotu ja valmistelut tehty - kaikki saavat ottaa juhlan vastaan.

Aattoamun hämärissä syödään joulupuuro. Vähän myöhemmin Vammalan Mieslaulajat poikkeavat tuomaan oman tervehdyksensä.

Puolen päivän aikaan on jouluateria valmiina: laatikot, salaatit, kalat ja kinkku lisäkkeineen. Ensin hiljennytään evankeliumin äärelle. On Maria, Joosef, paimenet ja enkelit, kun työvuorossa olevat haluavat elävöittää tuttua »Ja tapahtui niinä päivinä....» Yhdessä lauletaan jouluvirsi.

Iltapäivän kuluessa käy paljon omaisia ja ystäviä, moni lähtee pyhiksi tai ainakin aattoilta viettämään muualle.

Kynttilän vieni hautausmaalle tai hartaus kirkossa on joillekin muodostunut perinteeksi.

Illan suussa, kahvin aikaan, lauletaan yhteisesti ja pikkikin saapuu - tottakai. Mikäli asukkaista joku on sairaana, käydään hänen luonaan erikseen.

Juhla ja rauha on läsnä.

Katse kiertää juhla-asuisen kodin ja pysähtyy olkitähtitaivaalle ja huomaa siellä yhden muita suuremman, Betlehemin tähden.

Pyhät ja pikkupyhät uuteen vuoteen ja loppiaiseen asti jatkuvat tuttuun tapaan verkkaisesti.

Ulkonaiset puitteet on valmistettu yhdessä henkilökunnan kanssa. On juhla. Toivottavasti jokainen saa myös sydämessään kokea joulun ilon ja riemun.

Marjatta Karimäki

JOULUNA

*Päättyi päivän touhu, työ
alkaa joulun pyhä yö.*

*Makaa seimehessä lapsi
Hän tuli köyhien auttajaksi.*

*Loistaa taivahalla kirkas tähti,
paimenet sen johdolla lähti.
Tietäjätkin itämaan,
tulivat lasta katsomaan.*

*Nyt enkelitkin iloiten,
laulavat kiitosta Herralle.
Myös paimenetkin riemuiten,
käy luokse lapsen seimehen.*

*Saapunut on Joulu yö,
taivahalla loistaa tähtien vyö.
Seimehessä nukkuu lapsi,
Hän tuli syntisten armahtajaksi.*

Kirjoitti Helvi Heinonen

JOULUKSI KUUSI

Jouluun kuuluu joulukuusi. Se on kristikunnan suuren juhlan tunnusmerkki. Sen me haluamme kotiimme joulua juhlistamaan. Kaikkialla ei kuitenkaan kuusi ole se puu, jota jouluna ihailaan vaan eri puolilla maapalloa käytetään kullekin alueelle tyypillisiä puulajeja joulupuina.

Joulukuusen käyttö on meillä vähitellen yleistynyt viime vuosisadan alkupuolelta lähtien, maaseudulla kuitenkin vasta viime vuosisadan lopulla. Tapa lienee levinnyt ensinnä Saksassa ns. »Lutherin joulukuusen» vuoksi. Siellä esitettiin kuvaa Martti Lutherista perhepiirissään joulun vietossa. Kuvassa oli pöydällä joulukuusi kynttilöineen. Suomessa kuva julkaistiin »Kyläkirjaston kuvalehdessä» joulunumerossa 1878. Kuva ei kuitenkaan voinut olla todenmukainen sillä se oli

maalattu 1845. Kuvan vaikutuksesta joulukuusen käyttö kuitenkin yleistyi. Käyttöön ottamista lienee edistänyt Raamatun kertomus hyvän- ja pahantiedon puusta. Suomessa on jo ikivanhoista ajoista alkaen käytetty juhannus-, hää-, hautajais- ja nimipäiväkuusia. Meillä kansa oli tottunut kuusien käyttöön juhlien yhteydessä. Tämä on varmaan osaltaan helpottanut joulukuusen yleistymistä.

Joulu sijoittuu siihen ajankohtaan, jolloin päivä rupeaa pidentymään. Ollaan menossa kohti valoa ja sen vuoksi joulukuusen kynttilätkin ovat vertauskuva siitä toivosta, jota valon lisääntyminen ihmismielessä aiheuttaa. Aivan toisin on eteläisellä pallonpuoliskolla. Siellä joulu sattuu kesään. Siellä tavallisin joulupuuna on araukaariamänty. Ne ovatkin hyvin symmetrisiä ja erittäin kauniita puita. Maailmalla käytetään kuitenkin monenlaisia joulupuita. Esim. Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa meikäläinen mänty on kenties suosituin joulupuuna. Se ei kasva luontaisesti USA:ssa, mutta sitä viljellään vartavasten joulupuuksi. Muoviset, kuusta jäljittelevät joulupuut ovat meilläkin lisääntymässä. Suurissa asutuskeskuksissa, missä kuusen hankkiminen on työlästä ja sen pitäminen ahtaissa asunnoissa vaikeata, on muovikuusella kannattajansa. Se kaivetaan esille usein jo pikkujouluksi ja pakataan juhlien mentyä ullakolle odottamaan seuraavaa joulua.

Joulukuusen pitää olla mahdollisimman tasasuhtainen ja tukevaoksainen sekä runsasneulasinen. Tällaisia kuusia kasvaa metsässä vain aukoissa. Metsänhoidon kannalta kuusen kaatajat eivät suinkaan poista toisarvoisia ja metsän tuoton kannalta merkityksettömiä puita vaan kaatavat kaikkein parhaat kuuset. Asutuskeskusten läheisyydessä saattaa siten syntyä vajaa-tuottoisia taimistoja joulukuusien kaatamisen vuoksi. Vahinko suurenee vielä siksi, että perinteisesti miesten kotiin tuoma kuusi ei aina tyydytä talon naisväkeä vaan on lähdeittävä uudelleen kuusen hakuun. Tasavallan Presidenttikin tunnusti televisiossa, että hänkin on joutunut toistamiseen kuusen hakuun. Kuusen ulkonäön arvostelu on naapurusten kesken eräs totuttu joulutapa. Kuusia kaadetaan pikkujoulukuuset mukaan lukien todennäköisesti enemmän kuin meillä on kotilouksia.

Metsän tuoton kannalta joulukuusimarkkinat aiheuttavat vahinkoja ja metsäluonnon kauneuden pilaamista. Joulukuusien lukumäärä oli aiemmin vielä paljon nykyistä suurempi. Alun pitäen jokaiselle perheenjäsenelle kaadettiin oma kuusi. Saksassa piti oikein lailla (vuonna 1561) estää kuusen kaataminen jokaiselle perheenjäsenelle. Tässä yhteydessä lienee paikallaan mainita, että joulukuusesta germaanisissa kielissä käytettiin sanaa, joka ruotsiksi oli mäja. Lounais-Suomessa siitä tuli meiju. Sitä sanaa käytettiin lapsuudessaan Kauvatsalla ja Kiikoisissa merkitsemään suvella sisätilojen koristukseksi tuotuja koivun, pihlajan ja tuomen oksia.

Monet ostavat kuusen joulukuusikauppiaalta, joita joulun ja jopa pikkujoulun alla ilmestyy taajamiin. Nämä puolestaan voivat kaataa suuria määriä kuusia esim. voimajohtolinjoilta tai peltojen laitamilta. Kuusen käpyvuosina on erityisen hyvä mahdollisuus saada kauniita joulukuusia hakkuiden yhteydessä puiden latvoista. Kävyt jäävät luontaisiksi koristeiksi ja ne voidaan maalata hopea- tai kultavärillä kunkin maun mukaan. Kävyt aukeavat varsin nopeasti kuivassa ja lämpimässä sisäilmassa ja varistavat lenninsiivillä varustetut siemenensä olohuoneen lattialle. Silloin voidaan koko perheen läsnäollessa vähän kuusta ravistellen ihailia näiden »laskuvarjojääkäreiden» maihinlaskua.

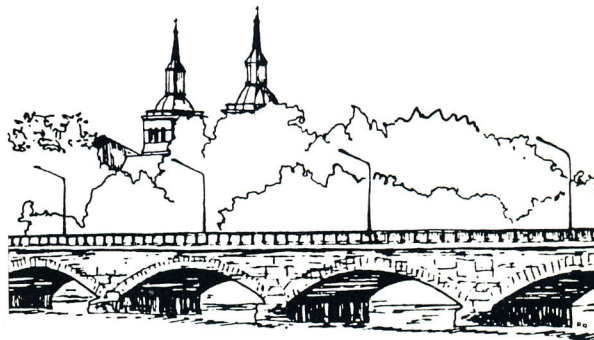
Joulukuusimarkkinat ovat vuosien saatossa asutuskeskuksissa osittain siirtyneet erilaisten yhdistysten ja järjestöjen varojen keruun lähteeksi. Erityisen hyvin tämä sopii metsämiesjärjestöille. Heille kuusen löytäminen, hakkaaminen ja kuljettaminen hyväkuntoisina lyhyessä ajassa myyntipaikoille liittyy jokapäiväiseen työhön, eikä aiheuta sanottavia kustannuksia. Suurena etuna yhteiskunnan kannalta on myös se, että kuusten ottamisella ei täällöin aiheuteta metsien tuotolle vahinkoa.

Myös ulkona pidettävät joulukuuset ovat vallanneet oman paikkansa joulun vietossa. Meillä tunnetuin lienee Helsingin kaupungin Brüsselin kaupungille vuodesta 1954 alkaen lahjoittama mainitun kaupungin päätorille pystytettävä joulukuusi. Turun Tuomiokirkon edessä on jo kuuluisaksi tullut joulukuusi, jota saadaan ihailia joulurauhan julistamisen yhteydessä myös televisiossa. Perheiden ulkoiset koristellaan ja ne valaistaan usein sähkökynttilöin tai valonheittimin. Monissa perheissä on kuusi sekä ulkona että sisällä.

Joulukuusi tuodaan sisään vasta aattona. Sen koristelu on perheen joulujuhlan tihentymä ja varsinkin lapsille mieleenpainuvuuden vuoden juhlahetkestä. Heille olisi syytä lukea joulukuusesta H.C. Andersenin satu »Kuusi», joka kertoo aivan viehättävästi erään joulukuusen rönnsyilevän tarinan oikeassa ja aidossa joulun hengessä.

Lahjat pannaan tavallisesti kuusen juurelle ellei joulupukki ehdi perheessä pistäytyä. Kuusi poistetaan tavan mukaan loppiaisen jälkeen. Ajanjakso on niin pitkä, että siemenien lisäksi kuusesta varisee usein myös neulasia. Karisemisen määrä riippuu syksyn säästä ja neulasten mahdollisista taudeista. Karisemista voidaan merkittävästi vähentää, jos kuusen tyvi sijoitetaan veteen samaan tapaan kuin kukat pannaan maljakkoon. Nykyisin joulukuusen jalassa on vettä varten säiliö. Sopivien olosuhteiden vallitessa joulukuusi voi ruveta kasvamaan, jolloin kauniit versot alut työntyvät silmuista esiin. Silloin on lähellä joululaulun sananmukainen toteutuminen: kuusi on käynyt kukkiin. Vaikka näin ei kävisikään tuo joulukuusi kotiin muiston aiemmista jouluista ja tuulahduksen suomalaisesta havumetsästä, jota lähellä vuosituhansia olemme tottuneet elämään.

Tauno Kallio

Kotiseudun kuva

*Vammala, kaunis olet kaupunki,
täällä varrella Kokemäenjoen.
Kylä viihtyisä äärellä vesien.
Komea on tämä kaupunkia halkova virta,
koskineen, lahtineen, saarineen.
Kauniit on mäet, niemet, vuoret rantojen.
Ympärillään viljavien peltojen lakeus.
Lahja Luojalta seudun tään.
On maisemien kauneus.*

*Juhlava on tämä Vammaskoski rantoineen.
Ja sen silta holvikaarineen.
Sillalta hienot näkymät on, näät,
kun ääriellä kosken Rauta- ja
Liekovesien selät, suvipäivänä,
kauniina siuntelee.
Myös vierellä virran, rannalla kosken,
on tämä komea kaksitorninen kirkko,
joka vartioi ja valvoo,
täällä elämää sielun ja hengen.*

*Kunnailla kauniin Vammalan,
ikivanha on historia,
sekä heimon tään juuret ja suku.
Rikas ja monipuolinen täällä on kulttuuri.
Historian lehdillä jo ajan kaukaisen,
on sen alkuluku.
Viestä tiedon ja taidon,
täältä lähtenyt on ääriin maan.
Aikana jo sukupolvien monien.*

*Myös viestiä meille tuo takaa vuosisatojen.
Nämä kauniit kivikirkot
täällä rannoilla Rautaveden.
Yli puoli tuhatta ajast' aikaa ikää näillä.
Vaan olemus arvokas ja vakaa.
Nähneet on eri kohtaloita,
sekä monia vaiheita historian,
täällä mailla vanhan Sastamalan,
vaiheilla nykyisen Vammalan.*

*Seudulla tään,
on tietoa taitoa moninaista ajoilta entisen.
Vaan paljon uutta hyvää tehty,
kylässä nykyisen.
Sekä luonnonkauneus maisemien.
Kauniit talot kaupungin ja kylien.
Täältä kuvan antaa viihtyisän.*

Heikki Kulmala

SYNNYINSEUTU JA LAPSUUS

Kun näin 70 vuoden takaa muistelen lapsuuttani, tulen siihen tulokseen, ettei ollut mikään lottovoitto syntyä Karkun Kiuralan kylässä pikkutilallisen pojaksi vuoden 1918 syksyllä.

Tuolloin myös kotikylässäni sodittiin ikävää veljessotaa. Pakoilin tosin äitini vatsassa silloin, kun sodan aalto kulki kylämme yli. Isäni oli saanut kuolemantuomion punaisten esikunnalta. Syy oli kuulemma se, että hän oli mennyt pyytämään rahojaan heiltä. Punakaartilaiset olivat ottaneet Ränsin navetasta hänen ostamansa ja maksamansa lehmän. Ystävälliset naapurit, jotka kuuluivat punakaartiin, kertoivat isälle tämän, ja hän tiesi pakoilla hänelle määrättyä teloittajaa heidän lyhyen valtakautensa ajan. Isäni harrasti tilanhoidon lisäksi teuraskauppaa. Hän osti teuraita, teurasti ja lähetti lihat Kalle-veljelleen Helsinkiin. Setä oli tukkuvälittäjänä siellä.

Äitini valitti, että olin jo tuolloin liian painava. Hän oli kiivennyt Kotalassa Ropon vuorelle isän kanssa katsomaan, palaako koti sodan riehussa kylässämme. Kotimme jäi ehjäksi, luodin reikiä kyllä löytyi ja useita ikkunoita oli rikki.

Sain varttua lapsena perheemme ainokaisena. Isäni oli innokas kala- ja metsämies. Hän opasti varhain poikaansa näillä taidoilla. Soutupoikana olin alle 10-vuotiaana ja kuusivuotiaana hän alkoi opettamaan minua ampumaan luodikolla. -Onko se sitten ihme, että minusta tällainen kala- ja erähullu on tullut?

Nykyisen mittapuun mukaan elämä silloin oli hyvin ankeaa kotikylässäni. Maataloustyö oli raskasta, kos-

ka koneita ei ollut. Maatiloilla oli paljon väkeä ja lapsia runsaasti. Kouluni kävin Nohkuan koululla, jonne oli matkaa metsäpolkua pitkin noin viisi kilometriä. Suoniemen pitäjän raja kulki kotini ohitse. Kun menin 70 metrin päässä olevaan naapuriin, olin jo Suoniemen pitäjässä. Lapset, jotka kuuluivat Suoniemen pitäjään, kävivät koulunsa Pakkalan koululla, jonne monella oli matkaa yli viisi kilometriä. Tieolot olivat kehnot ja sähkö saatiin kyläämme vasta elossyyskuulla -39.

-Valtava on se kehitys, mikä on tapahtunut viimeisen 50 vuoden aikana. Muistan, miten olin väentämässä käsin väännettävää puimakonetta jo 12-vuotiaana. Otiti se joskus niin raskaalle, että veri tuli nenästä.

Tuo ikävä 30-luvun lamakausi, joka koetteli kansaamme, kosketti ehkä vähemmän meidän syrjäkyläämme. Ainakin oli leipää ja maitoa. Rahaa senaikaiset lapset harvoin näkivät. Minulla oli onnea. Äiti ja isä olivat pyytäneet minulle kummeiksi kylämme »ökötilan» emännän ja isännän, Fiinan ja Juhan. Äiti oli käynyt tilapäistyössä tuossa talossa. Minä olin heinätoivissa heillä haravakonetta ajamassa jo 7-vuotiaana. Tukinkaadosta jääneistä oksista kokosin heille polttopuita ja sain siitä melkoiset taskurahat. Näitä kummejani muistan mielihyvällä. Kun kävin sodasta lomalla, kummitati pisti voipaketin evääksi. Taisin olla hänelle mieluisa kummipoika, koska hänen viimeinen tahtonsa oli, että kummipojan tahdissa hänet haudata kanteen. Tuo hänen toiveensa aikanaan toteutuikin.

Lapsuudestani muistan, että tärkeimmät opinkappaleet elämässäni olivat työ, koti, isänmaa ja Jumala.

Erkki Kouhi

Tyrvään kirkkokuoro valmistautuu jouluaikaan

Tyrvään kirkkokuoro valmistautuu parhaillaan jouluaajan esiintymisiin, kuten se on tehnyt jo kuudenkymmenen vuoden rupeaman. Paikkakunnan vanhin toimiva kuoro jatkaa sitä klassiselle pohjalle rakentuvaa musiikkiperinnettä, joka on luotu suurten musiikin mestarien toimesta jo kauan sitten. Kun nykyään musiikin alalla on pyritty väheksymään vankalle musiikkikoulutukselle perustuvaa musisointia, on kirkkokuoron piirissä tietoisesti korostettu "ammattimuusikon" tinkimätöntä intelligenssiä. Kuoron osuus kirkkomusiikin esittämisessä on erittäin tärkeä. Tavallinen jumalanpalvelus saa aivan uusia ulottuvuuksia, kun siinä on musiikki täydentämässä sanallista julistusta. Olen usein mietiskellyt ja ääneenkin ajatellut, ettei kirkkokuoroonkaan pyyteetöntä ja usein vaikeaaakin toimintaa huomata, ennenkuin se jostain syystä loppuisi. Silloin ehkä havahduttaisiin huomaamaan, että nyt puuttuu leivästä suola.

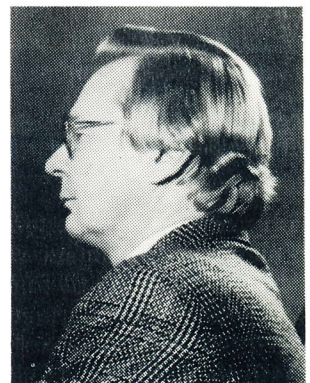
Kirkkokuoromme harjoittelee kerran viikossa Vammalan seurakuntatalossa. Kokoontumisia kertyy vuoden aikana esiintymisien kanssa seitsemisenkymmentä. Laulajia on runsaat kolmekymmentä. Ilahduttavaa on todeta, että laulaja-aines on tänään nuorempaa kuin parikymmentä vuotta sitten. Tämän sain itse todeta selaillessani kuoron arkistoa. Jopa tenoreista löytyy ainesta vaikka Matteuspassion tasoiseen produktioon. Edellä mainittuun Bachin teokseen kuoro on myös tutustunut, vaikka suurin paino on pantu joka-aikaiseen jumalanpalvelusmusiikin harjoit-

tamiseen. Kuoron pyrkimystä yhtenäiseen ja puhtaaseen sointiin korostaa myös silmin nähtävät esiintymisasut, jotka hillityn värisinä antavat tyylikkään visuaalisen vaikutelman.

Tyrvään kirkkokuoro on toiminut erilaisten kirkkomusiikkijuhlien isäntäkuorona. Mm. jokavuotinen Satakunnan kirkkomusiikkipiirin syyskonserttitapahtuma alkoi kuoromme isännöimänä ja oli Vammalassa jo toisen kerran viime syksynä. Valtakunnallisen tason kirkkomusiikkitapahtumat ovat olleet myös kuoron ohjelmassa perustamisesta lähtien. Viime vuonna laulettiin ns. liveesityksenä nauhalle Franz Schubertin Saksalainen Messu ("Kansankielinen Messu").

Olen ilolla pannut merkille, että kirkkokuoromme yrittävä ja eteenpäinpyrkivä henki tarttuu myös sen johtajaan. On hyvä asia, että voin käydä kerran viikossa "latautuksessa" hyvien muusikoiden parissa ja samalla saan myös antaa vaatimattomat taitoni kuoron käytettäväksi. Lopuksi: Uskon kirkkomusiikin ja yleensäkin klassisen musiikin nousukauden olevan tulossa, mutta kuitenkin, "SOLI DEO GLORIA" – "YKSIN JUMALALLE KUNNIA"!

Matti Koho

Kivilinna, Emil Danielssonin rakennuttama vuonna 1906.

PIRUNVUORI- vanha matkailukohde

Karkussa on järviä ja vuoria paljon, mutta komein vuorista, Pirunvuori, nostaa kallioisen lakensa 94 metriä ympärillään olevaa Rautaveden pintaa korkeammalle. Vuori sijaitsee isohkossa asutussa Salonsaaressa, joka erottaa Kuloveden ja Rautaveden järvenselät toisistaan. Menneiden vuosisatojen asukkaat ovat antaneet vuorelle tuon sielunvihollisen nimen, sillä varmaankin jylhän hyödyttömän kalliovuoren ja sen kuperia ympäröivien kivisten pirunpeltojen on täytynyt tuntua heistä jonkin pahan asuinsijalta.

Vuoren nimeen liittyykin paikallistarinoita, joita esiintyy vastaavien paikannimitysten yhteydessä muuallakin maassa. Niinpä vuoren sisällä on uskottu olevan pirun asunnon ja sinne johtavan luolan suulta on käyty pirulta tietä kysymässä, vastaus on kaikunut luolan syvyyksistä. Luolasta uskottiin johtavan käytävän aina Vesilahden Laukon kartanoon. Tiedettiin koiran joutuneen luolaa pitkin Laukkoon, tai että piru olisi luolaa myöten käynyt viinavarkaissa Laukon kellarissa. Kristinuskon tulemisesta piru ei pitänyt ollenkaan,

vaan heitteli suuria kiviä juuri rakenteilla olevaa Sastamalan kirkkoa kohti, mutta sitten kun kirkko valmistui ja sen kelloja soitettiin, tämä koski pirun korviin niin, että se jätti koko vuoren.

Ensimmäinen kirjallinen kuvaus lienee maaherra Daniel Tilasilta, joka kävi vuorella vuonna 1738. Taloustieteilijä Pehr Adrian Gadd kirjoittaa paikasta vuonna 1789, jolloin hän lienee siellä käynytkin. Mahdollisesti kävijöihin kuuluu myöskin Sakari Topelius, sillä hän kirjoittaa Pirunvuoresta tunnetussa kirjassaan Suomi kuvina: »Täällä kohoavat Pirunvuoren mielikuvittelliset ääriviivat. Sen kolmesta askelmasta muodostuneen laen päälle on jättiläiskäsi - oli se sitten luonnon oma, tai niinkuin kansanuskomukset arvelevat, pahuden voimien - luonut valtavista järkäleistä merkilisen 4-5 sylen luolan.» Monien muiden aikalaisten kuvauksien lisäksi mainittakoon runoilijan Josef Julius Wecksellin romanttinen runo vuodelta 1859, Muistoja Pirunvuorelta, josta näytteenä sen kolme alkusäkeistöä Reino Hirvisepän suomennoksena:

*On huiput pirstaleina tuhansina
ja paadet ajan hampaan murtamina,
mut yhtä kaameasti uhkaavilta
ne näyttää vuorten kuilun partahilta,
miss aukee villi kaaos lohcareiden
noin toinen toistaan vastaan törmänneiden.*

*Kuin haudat, rauniot ne seisoo tässä
ja tuuli vinkuu tervaspetäjässä,
saa petolinnut kivirailoon pesiin
ja hukka - talvivieras - hiipii esiin,
se talliin käy ja ottaa mikä maittaa
ja verivaipan valkohankeen laittaa.*

*Ja säde lämmin kesän auringosta
saa kylmän kajeen kiviraunioista:
tuo tuuli turhaan multaa paaden rakoon,
ja kevät kukkaa kutsuu luolan vakoan.
Vaan irvistävään kuiluun kaikki turtuu
ja alas syöksyy, sammaletkin murtuu:
niin iäti se seisoo pirstaleissa,
vain jylhän synkkyytensä koristeissa.*

Viime vuosisadan lopulla paikasta tuli suosittu matkailukohde ja keväällä 1905 vuorelle rakennettiin kolmekerroksinen, arkkitehti L. Petterssonin suunnittelema näkötorni. Samoihin aikoihin taiteilija Emil Danielsson löysi paikan karkkulaisten ystäviensä johdolla ja ryhtyi rakentamaan kansallisromantiikkaa tavoittelevaa kivilinnaansa.

Seudun omakin väestö on pitänyt Pirunvuorta mieluisana retkikohteena. Varsinkin 1900-luvun alusta lähtien tulivat sunnuntaiset veneretket Vammalasta ja muualtakin vesistön varrelta hyvin suosituiksi, lisääntyen vielä, kun moottoriveneet yleistyivät ja jolloin muutenkin tuli yleiseksi tavaksi käydä kesäsunnuntaisin saariretkillä. Lähes kaikissa perheissä oli mustaksi noettunut kuparinen kahvipannu saaripannuna.

Vielä vuosikymmenienkin jälkeen taiteilija Emil Danielsson viipyi kesäisin Karkussa, asuen vuoren juurella olevassa huvilassaan, mutta kauniina päivinä kiipesi vuorella olevaan kivilinnaansa. Hänen aikansa päättyi 1960-luvulla, mutta silloin olikin rinteiden alle rakennettu Ellivuoren hotelli ja talviurheilukeskus. Siitä alkoi uusi tietoisuus Pirunvuoresta ja sen näköalapaikalle kiipeilee entisiä aikoja lukuisimmat matkailijat.

Esko Pietilä

Luolan aukko avautuu kivenjätkäleiden puristuksessa.

Vammalan kauppalanjohtaja
Leino Allinniemi

Onnellisten ihmisten kauppala- Vammala 1953

Ei työttömyyttä
ei köyhäinhoidon tarvisijoita
ei rikoksia
veroäyriältään halvin kauppala

- Ja lisäksi vielä ehdottomasti Suomen kaunein kauppa-
la, ylpeilee Vammalan tarmokas kauppalanjohtaja Lei-
no Allinniemi.

Vammala on todella varsin erikoislaatuinen kauppala.
Katsotaanpa!

Tässä 1160 asukkaan kauppalassa asuu ja toimii kym-
menkunta lääkäriä, siis lääkäri jokaista 120 henkeä
kohti. Lukuun sisältyvät tietenkin myös hammaslääkä-
rit, mutta sittenkin. Sitäpaitsi kauppalalla on oma äiti-
ys- ja lastenneuvola, kättilö, terveysisäris sekä sivutoimi-
nen kauppalan- ja koulunlääkäri. Kauppalalla on myös
8 omaa sairassijaa lähiseudun eri sairaaloissa.

Veroäyrin hinta on nykyisin 9:-, ennen sotia se oli vain
4:50. Siis kaupungeista ja kauppaloista halvin ja maa-
laiskuntiinkin verrattuna halvimmista ensimmäisiä.
Yleistä hyvinvointia todistaa se, että viime vuoden tu-
loista verotettaessa kertyi äyreyä asukasta kohti noin
2000, merkiten siis noin 200.000 mk:n vuosituloa naiset
ja lapset mukaan luettuina.

Työttömyyttä ei tässä yhdyskunnassa tunneta. Isompia
yleisiä töitä suoritettaessa on työvoimaa hankittava
naapurikunnista, etupäässä Tyrväestä.

Omaa kunnalliskotia ei tarvita. Useimmiten Vammalas-
sa ei ole köyhäinhoidon tarvisijoita, tällä hetkellä on
yksi vammalalainen Tyrvään kunnalliskodissa.

Jos lääkäreitä on paljon, niin kauppaliikkeitä on ennä-
tysmäärä. Niitä on yksi jokaista 18 asukasta kohti.
Suurien ja vauraiden naapuripitäjien ansiosta onkin

Vammalan pääelinkeinoksi tullut kauppa ja jossain
määrin myös teollisuus.

Vammalan erikoisuuksiin kuuluu myös, että sillä on
jotain alallaan Suomen suurintakin. Suomen suurin
maaseutukirjapaino on Vammalan kirjapaino, missä
painetaan mm. pääkaupunkilaisia, suurina painoksina
leviäviä aikakausilehtiä. Vammalan postitoimisto on
tästä syystä painotuotteiden lähettäjänä koko maassa
neljäs.

Vammalassa on myös Suomen suurin maaseutusäästö-
pankki, Tyrvään Säästöpankki.

Vammalassa elää kunniallista ja rauhallista väkeä. Paik-
kakuntalaiset itse eivät syöllisty juuri koskaan rikoksiin,
vähäiset varkaudet ja murrot ovat vieraspaikkaisten
töitä. Samoin viime vuonna poliisin kirjoihin viedyt 196
juopumustapausta tulivat kaikki vieraspaikkakuntalais-
ten tiliin. Liikenneerikkomuksia sentään joskus sattuu,
sillä Vammalan kautta käy vilkas linja-autoliikenne
Tampereelta Turkuun ja Poriin.

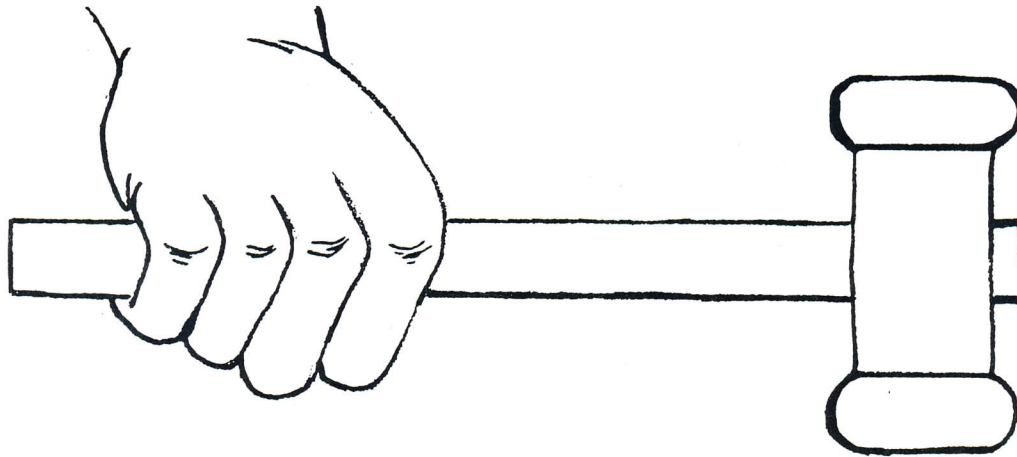
Edellä kerrottu on suurin osa sellaista, mitä vastaavaa ei
ole muissa Suomen kauppaloissa eikä kaupungeissa.
Eikä huoneenvuokralautakunnan kortistossakaan ole
tällä hetkellä kuin 22 asunnonhakijaa.

Siis onnellisten ihmisten yhdyskunta.

Tämä 50 ha:n suuruinen kauppala tarvitsee tilaa lisää.
Liitosasia on ollut vireillä 35 vuotta ja sisäasiainministe-
riöstä saatujen tietojen mukaan liitetään v. 1955 alusta
Tyrvään kunnasta Vammalan kauppalaan noin 15-19
km², joka tuo mukanaan noin 3000 asukasta.

Silloin alkaa Vammalan kehityksessä uusi vaihe.

E.A.K.

Kunnan rooli elinkeinojen edistäjänä

Vielä 1970-luvulla kuntien harjoittamassa elinkeinopolitiikassa keskityttiin kunnan ulkopuolisiin kehittämissuhteisiin. Painopiste oli kunnan ulkopuolisten yritysten houkuttelu kuntaan. Keinoina käytettiin varsin runsaasti ns. välitöntä tukea eli rakennettiin yrityksille toimitiloja, annettiin takauksia ja jopa lainoja. Tässä tohinassa usein unohdettiin täysin kunnassa jo toimivat yrittäjät, joiden toimintaedellytyksistä olisi kuitenkin täytynyt myös huolehtia.

1980-luvun puolivälissä on kunnissa omaksuttu yrittäjyyden edistämisen uusi strategia, jossa on keskeistä kunnan omaehtoisen kehityksen ja kehittämisen idea. Kuntaa pyritään kehittämään suunnitelmallisesti ja samalla virittämään yritysmieltä ja sitä kautta edistämään yrittäjyyttä.

Painopistealueita tässä uudenaikaisessa elinkeinopolitiikassa ovat pyrkimys suunnitelmalliseen elinkeinojen kehittämiseen osana koko kunnan kehittämistä. Tällöin korostetaan ongelmien ennaltaehkäisyä ja uusien kehittämissuhteiden etsimistä ja kokeilua. Myös aiheettomat kehitysedellytykset otetaan huomioon. Näitä ovat mm. kunnassa oleva tieto-taito, yrittäjyys-mieli-ala, itseluottamus, rohkeus ja ennakkoluulottomuus. Uudenaikaisessa elinkeinopolitiikassa pyritään turvaamaan kunnan omiin voimavaroihin eli olemassa olevaan yritystoimintaan sekä paikkakunnalla olevaan tieto-taitoon ja osaamiseen.

Myös yrittäjämysteisellä ilmapiirillä kunnassa on suuri merkitys elinkeinoelämän kehittymiselle. Ihmiset luovat mielikuvaympäristöä antamalla erilaisille asioille symbolisia merkityksiä. Usein tämä mielikuvaympäristö on ihmisille enemmän todellinen kuin ns. todellinen ympäristö. Kunta, joka onnistuu luomaan itsensä myönteistä mielikuvaympäristöä, tulee jatkossakin menestymään kiristyvässä kilpailussa.

Menestykselliseen elinkeinopolitiikan hoitamiseen edellytetään ainakin seuraavien perusasioiden hallintaa:

- elinkeinoelämän muutostekijöiden ja yritysten toimintatavan tuntemus
- omien mahdollisuuksien tunteminen ja oman organisaation sopeuttaminen elinkeinoelämän muutoksiin ja yritysten toimintatapaan

Muutostekijöitä tulisi arvioida siltä kannalta, mitä mahdollisuuksia ne tarjoavat. Muutoksista hyötyvät eniten ja kärsivät vähiten ne, jotka he ensimmäisenä havaitsevat, varautuvat niihin ja ryhtyvät niiden johdosta toimenpiteisiin. Tällaisia muutoksia ovat mm. maataloustuotannon supistuminen, kansainvälistyminen ja kansainvälisen kilpailun kiristyminen, työvoimatarpeen väheneminen useimmissa nykyisissä toimipaikoissa eli saneerausta, supistamista ja lopettamista, mutta samalla myös uudentyyppisten yritysten esiinmarssia.

Juha Miettinen

Vammala eilen ja tänään

Viisas Torra

Vammala on siinä suhteessa merkillinen kaupunki, että sen perustaminen on ennustettu 1700-luvulla. Tarinan mukaan Tyrvään Roismalan Torran talon isäntä Juho Torra, joka oli Ylä-Satakunnan kihlakuntien talonpoikien edustajana valtiopäivillä Tukholmassa 1738-39 ja 1755-56 ja jota kansa kutsui Viisaaksi Torraksi, oli ollut eräänä syysiltana kokemassa siika-verkkojaan Rautavedellä. Hän oli saanut suuren saaliin. Laskiessaan Vammaskoskea hän menetti täydessä lastissa olleen veneensä hallinnan ja vene kaatui. Hänen onnistui pelastautua kivelle keskelle kuohuvaa koskea.

Siinä värjötellessään Viisas Torra vaipui horrokseen ja näki unessa kolme tulevaa tapahtumaa. Ensimmäinen näky ja ennustus kertoi, että viereiselle Hätinniemelle rakennetaan komea kirkko. Toinen tiesi, että näin syntyneestä Marttilan kirkonkylästä syntyy kauppiaiden ja käsityöläisten asuttama keskus ja sitten kaupunki, joka ulottuu Korkeelleahteelle asti. Kolmas ennustus ilmoitti, että vielä on tuleva aika, jolloin Rautaveden vettä myydän kaupungin asukkaille kalliilla hinnalla.

Nyt tiedämme, että Viisaan Torran kaikki ennustukset ovat toteutuneet. Hätinniemelle valmistui seitsemän vuoden rakennustyön tuloksena vuonna 1855 maamme ensimmäinen kaksitorninen kirkko. Monien vaiheiden jälkeen Vammalan kauppala syntyi 1912. Aluei-

ta aina Korkeenahteen juurelle sekä asemanseutu liitettiin kauppalaan 1955 ja kaupungin arvo kauppalalle annettiin vuonna 1965. Kaupunkiin liitettiin vuonna 1973 vanhat Tyrvään ja Karkun kunnat, joiden asukkaat saivat samalla arvonimen kaupunkilainen. Vieläpä viimeinenkin ennustus on toteutunut. Vammalan vesilaitos on toiminut lähes neljä vuosikymmentä ja -lostaen rautavettä kaupunkilaisten juotavaksi kalliilla hinnalla. No - kaupungin luottamus- ja virkahenkilöt ovat toista mieltä. Tämän ennustuksen on tulkittu myös tarkoittavan Alkon myymälää ja jopa meijeriäkin.

Päätös Vammalan kauppalan perustamisesta tehtiin Suomen keisarillisessa senaatissa 12.3.1907. Samalla esitettiin keisarille ehdotus Tyrvään kirkonkylässä eli Marttilan kylän keskustassa asuvien kauppiaiden, käsityöläisten, virkamiesten ym. asukkaiden vuokraamien tonttien pakkolunastamisesta valtion varoilla heidän omistukseensa. Tarkoitusta varten saatiinkin 234.483 mk 55 penniä, josta 4.353 mk 15 penniä oli varattu pakkolunastuslautakunnan ja sen apulaisten palkkoihin. Kauppala syntyi senaatin päätöksellä 11.12.1912 ja itsenäistyi Tyrvään kunnan taloudesta 1915.

Viisaan Torran ennustus vieläpä laajeni runsain mitoin vuonna 1973, jolloin Vammalan kaupunki kiipesi kauas Korkeenahteen yli aina Illoon ja Sammaljoelle saakka.

Kerrotaan että Kustaa III Suomen matkallaan olisi käynyt katsastamassa Tyrväänkylän ja Kaukolan koskien maisemat ja ajatellut niiden rantoja kaupungin paikaksi. Kustaa oli kumminkin jatkanut matkaansa Tammerkosken rannalle ja perusti kaupungin sinne. Valitettavasti! Tämä lienee tapahtunut Viisaan Torran jo oltua poissa valtiopäiviltä, jolloin muuan Kangasalan mies pääsi lausunnollaan vaikuttamaan Tampereen perustamisen hyväksi.

Viisas Torra ansaitsi muistamisen ja kunnioituksen siinä kuin naapurikaupungin Huittisten kuuluisin mies.

Nykyinenkin Vammalan kaupunki, jonka pinta-ala on lähes 650 km² - josta vedenpintaa on noin kymmenesosa - ja asukasluku noin 16.000, on vain osa muinaista Sastamalan emäseurakuntaa. Rautaveden rannalle rakennettiin tämän emäseurakunnan kirkko jo 1200-luvulla, vaikka vastarannalla asunut Piru yritti häiritä rakennustyötä kiviä heittelemällä. Kirkonkellojen soitto hänet vasta karkotti vuoreltaan. Karkotuksesta huolimatta hänen vaikutusvaltansa täällä ja muuallakin valitettavasti on säilynyt yhä edelleenkin vahvana.

Suuri Sastamala ulottui laajimmillaan lännessä Suur-Huittisiin vanhalle Kiikan ja Keikyän rajalle, luoteessa aina Merikarvialle, jonka ruotsinkielinen nimi on yhä Sastmola ja ties kuinka kauas pohjoiseen. Kaukaisimpia sastamalaisten eräalueita on asiakirjatietojen mukaan ollut Menkijärvi nykyisessä Alajärven kunnassa. Niitä tiedetään olleen myös Ruovedellä ja monissa nykyisissä Pohjois-Satakunnan kunnissa. Kerrotaanpa että Keiteleen ja Pielaveden Saastamoiset olisivat muinoin muuttaneet Savon rajoille Sastamalasta. 1700-luvulla on merkitty Lempäälästäkin muistiin kansan kertoma tieto, että sieltä ja Vesilahdesta sekä Kangasalta ja Pirkkalasta käytiin muinoin Karkun kirkossa. Peräseinäjoen Kihniän talolla oli oma penkki Sastamalan kirkossa vielä viime vuosisadalla.

Muinoin tuotiin Kihniän talosta lasta kastettavaksi Karkun kirkkoon. Kummit menivät esittämään asiaa kirkkoherralle. Tämä kysyi: ”Missäs lapsi on?” - ”Hän pitelee härkää tuolla kirkon portilla”, kummit vastasivat yhdestä suusta.

Näiden historiallisten perinteiden ja taustatietojen mukaan ennustaan näyttävät kuntaliitokset Vammalan kaupungin osalta olevan vasta alussa. Voitaisiinpa Sastamalasta tehdä vaikka oma lääni - pääkaupunkinaan tietenkin Vammala.

Vammalan kaupungin nykyiset rajat kätkevät piiriinsä suurten seurakunnallisten keskusten nimet Sastamala, Ylä-Sastamala, Ala-Sastamala, Kalliala (keskiaikainen seurakunta), Tyrvää ja Karkku.

Palautettakoon mieliin noilta kaukaisilta ajoilta muuan historiallinen tapahtuma. Näinä päivinä myöhäisyksyllä 1988 tulee täyteen 550 vuotta suuresta Davidin kapinasta, johon Ylisen ja Alisen Sastamalan talonpojat innokkaasti osallistuivat. Kapina syntyi verouudistuksesta, johon lienee ollut omat syynsä. Olihan Erik Pommerilainen ryhtynyt sotaan mahtavaa Hansaa vastaan. Siitä taas oli ollut seurauksena Hansan kanssa käydyn tuottavan turkiskaupan tyrehtyminen näillä seuduilla.

Olisikohan jälleen aihetta nousta uudelleen verokapinaan, vaikka Sastamalan talonpojat tammikuun 9. päivänä 1439 allekirjoittamallaan sovintokirjalla sitoutuivat olevansa enää kapinoimatta. Ainoa tuomittu oli kapinan johtaja ja talonpoikien kuningas Anian David Vesilahdelta. Hänkin pääsi sittemmin karkaamaan Tallinaan, jonka porvarien kanssa tšekäläiset talonpojat silloin olivat hyvissä kauppasuhteissa.

Elinkeinovapaus toi entiseen Tyrvään kirkonkylään eli nykyisen Vammalan kaupungin keskukseen 1860-luvulta alkaen kauppiaita ja käsityöläisiä. Virkamiehiäkin tänne asettui asumaan. Heidän ansiokseen voi lukea kauppalan perustamisen. Hankkeen alullepanijoita olivat apteekkari A.O. Bäckman, nimismies J.N. Hjortman ja entinen kauppias Axel Andersson.

Teollisuuttakin alkoi siinä sivussa jo Vammalaan kehittyä. Eräänä vaikuttajana oli rautatien saapuminen ja vastaanotto torvisoitolla Tyrvääseen kesällä 1894. Ensimmäisiä teollisia yrittäjiä oli Akseli Gallen-Kallelan veli **Walter Gallén**, joka perusti sahan aseman lähelle Liekoveden rannalle. Se houkutteli työntekijöitä ja monen alan käsityöläisiä Tyrvään aseman vaiheille ns. Nälkälänmäkeen. Heidän toimestaan seudulle syntyi myöhemmin suutarien toimesta kenkätehtaita, räätälin aloitteesta tekstiilitehdas ja puuseppien ansiosta huonekalutehtaita, leipurien toimesta leipomoja jne.

Akseli Gallén-Kallelan isä oli perustanut ensimmäisen meijerin Jaatsille. Meijerit ja sahat lisääntyivät aluksi nopeasti, kunnes rakennemuutos sittemmin on niiden lukumäärän karsinut varsin vähäiseksi.

Nimismies ja ”kasööri” **Peter Wilhelm** on Tyrvään ja nyky-Vammalan rahatalouden merkkimies. Hän oli aktiivisesti mukana perustamassa Tyrvään Säästöpankkia vuonna 1876. Hänellä oli pankkimiehen kokemusta, koska hän oli ollut Suomen Pankin Porin konttorin ”kasöörinä” vuoden 1860 vaiheilla. Porissa hänen kuuluisa poikansa Axel syntyi vuonna 1865.

Kulttuurinkin alalla Peter Wilhelm Gallén on muistettava ja kunnioitettava mies paitsi Akseli Gallen-Kallelan isänä myös Tyrvään kirjaston perustajana 1852 ja

Jaatsi, Akseli Gallen-Kallelan lapsuuden ja nuoruuden koti.

Kirkonkylän (Hopun) kansakoulun yhtenä voimakkaana puolesta puhujana. Niin voimakkaana että hän sekä pastori **C.F. Bergroth** ja kuntakokouksen puheenjohtaja **Antti Sipi** olivat saada selkäänsä kansakoulun vastustajilta erään kuntakokouksen jälkeen vuonna 1870. Koulu aloitti toimintansa syksyllä 1873.

Ensimmäisiä teollisia yrittäjiä oli myös nykyisen huonekalutehtailijan Matti Niemen isoisä **Ville Niemi**. Hän perusti leluetehtaan Tyrväänkylään vuonna 1898 ja alkoi aivan ensimmäisinä käyttää Tyrväänkylän koskeen rakennetusta pienestä voimalasta saatavaa sähkövirtaa tehtaansa käyttövoimana. Hetimiten sotien jälkeen Kaukolan ja Tyrväänkylän kosket valjastettiin tuottamaan sähköä koko valtakunnan verkostoon.

Huonekaluteollisuudella on Vammalassa vahvat ja vankat juuret. Karkun Kiuralassa toimi viime vuosisadan viimeisellä vuosikymmenellä tamperelaisten herrojen perustama maamme ensimmäinen vaneritehdas Wiikarin Oy, jossa tehtiin mm. vaneri-istuimilla varustettuja tuoleja. Oluttehdaskin täällä Vammalan nykyisessä keskuksessa on toiminut, mutta se paloi vuosisatamme alkuvuosina, eivätkä raittiusmiehet antaneet rakentaa sitä uudelleen Tyrvään kunnan omistamalle tontille. Valitettavastiko? Sen kalustot kuljetettiin Tynnyrimäelle. Virvoitusjuomia ja jopa liköörejäkin täällä on tehty.

Kansainvälisesti tunnetun kamferin kemiallisen kaavan ensimmäisenä maailmassa ratkaissut orgaanisen kemian professori Niilo J. Toivonen asui nuorena miehenä Vammalassa. Hän valmisti täällä muovia ensimmäisenä maassamme. Napeista hän uransa aloitti. Ensimmäiset värivalokuvat hän valmisti myös täällä vuosisatamme alussa. Tässä kyllä joku toinen kerkisi hänen edelleen maassamme.

Mäkisen Kuvastin Oy on tehtaillut peilejä Vammalassa jo yli kuusi vuosikymmentä ja lienee vieläkin alan suurin yritys Pohjoismaissa. Täällä on tehty maltaita - ja Veljekset Pohja Oy:n valmistamat Ve-Po urheilukengät olivat aikoinaan maan- ja maailmankuuluja.

1920-luvulla on myös perustettu Vammalan Konepaja Oy, joka nykyisin valmistaa ja vie pumppuja kauas maailman ääriin ja auttaa näin kehitysmaita ja niiden asukkaita heidän vesipulmissaan. Yritys on alkanut valmistaa myös sairaalalalusteita.

Vammalan Kirjapaino on tuottanut kirjoja ja lehtiä jo noin 65 vuoden ajan. Paikallislehti Tyrvään Sanomat täytti kesällä 94 vuotta. Laukkuja täällä tehdään - ja mitä kaikkea muuta! 1950-lvuun alussa Vammalan aseman lähelle rakennettiin vaneritehdas, joka erinäisten vaikeuksien jälkeen jatkaa tuotantoaan. Pl Vammaskosken tehdas saapui sodan aikana ja on jatkanut sittemmin rauhanomaisella linjalla valmistaa maankuuluja Vammaskaivureita ja työkaluja. Vuonna 1958 Vammalaan tuli Nokia Oy, joka siitä lähtien on täällä tuottanut erilaisia kumivalmisteita. Samoihin aikoihin Reino K. Salo perusti tänne turkislakkeja valmistavan tehtaan, jolla on sisartehtas kaukana Kuusamossa. Insinööri Paavo Tihveräinen aloitti Heinoossa styrox-tuotteiden valmistamisen. Sittemmin hän jatkoi yritys-

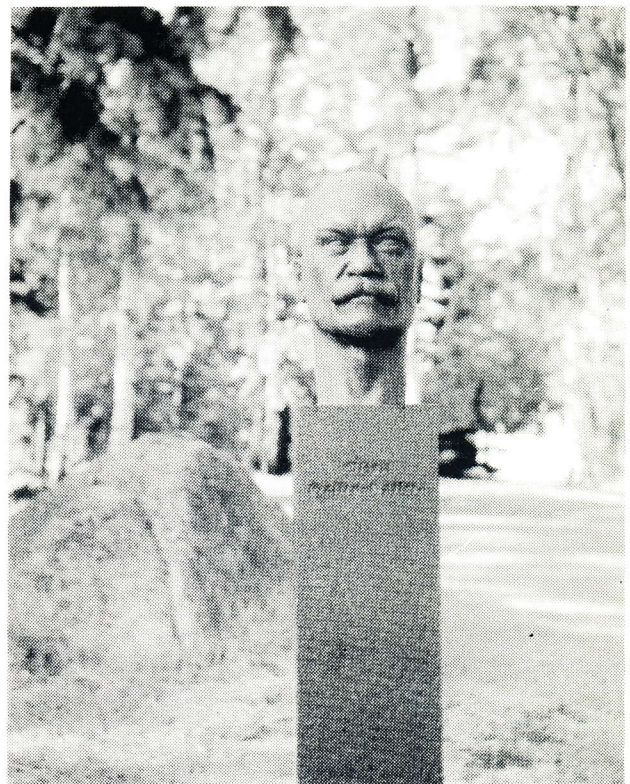
tä Isora Oy:n nimisenä. Tämä iso solumuovia valmistava laitos on nyttemmin toisissa käsissä, mutta Tihveräisen pojat valmistavat Epsira Oy:ssä Tyrväänkylässä ”tihveräisestä” pehmoisia pakkaustarvikkeita.

Varsinaisen lottovoiton Vammala sai, kun täältä löytyi nikkeli-kuparimalmia. Outokumpu Oy on sitä kaivanut Stormin kylän ja Kärmeenmaan kallioperästä vuodesta 1974 alkaen. Kaivoksen ennustetaan ehtyvän muutaman vuoden kuluttua. Tänne Holpin taloon pari vuotta sitten siirtynyt yhtiön Etelä-Suomen malminetsintäosasto poraa kiivaasti seutumme kallioita - ja eletään toivossa että yhtä tai toista malmia pian löytyy lisää. Ties vaikkapa kultaa?

Lukuisien kauppaliikkeiden lisäksi Vammalassa toimii pari isohkoa leipomoa Niemelä ja Pyymäki, on iso lihanjalostamo Vammalan Liha, oma rakennusalan yritys Minkkinen & Ketola, Vesinieminen valmistaa mm. huoneistojen lämmönsäätölaitteistoja ja on myös useita rakennusalan suunnittelutoimistoja. On lestiteollisuutta ja tehdään peräkärriä autoihin ym. ym.

1970-luvun alussa Vammalassa perustettu Hotelli Ellivuori tunnetaan kautta maan kongressien ja seminaarien kokoontumiskeskuksena ja mainiona ravintolana. Ellivuoren laskettelurinne kerää alan harrastajia talvikausina kokeilemaan taitojaan.

Yritystoiminta Vammalassa on siis erittäin monipuolista. Täällä ei eletä minkään suuren firman varjossa ja vaikutuspiirissä. Tämän ansiosta työllisyystilanne on Vammalassa ollut aina suhteellisen hyvä. Työttömyysprosentti on ollut viime aikoina alle 4:n.

Akseli Gallen-Kallelan (1865–1931) patsas Jaatsin puistossa taiteilijan lapsuudenleikkipaikalla. Tekijä Nina Sailo. Tyrvään Sanomat, Vammala. Valok. AP.

Tyrvään Manta.

Maatalous on Vammalassakin joutunut luopumaan perinteisestä tärkeimmän elinkeinon asemastaan. Vielä kumminkin pidetään monissa taloissa kuttuja. Maukkaita kutunjuustoja on Vammalasta yhä saatavissa, ja niitä viedään myytäväksi Tampereelle, Helsinkiin ja ties minne saakka. Onpa noin 1500-vuoden ikäiset kutun luut löytyneet Ristimäen esihistoriallisesta kalmistosta. Tosin tiedemiehet eivät ole voineet enää selvittää, onko kysymys kutun vai lampaan luista. Uskokaamme vahvasti, että kuttuja pidettiin Roissalassa jo 300-400 -luvulla.

Lääketieteen alalla Vammalassa on oltu eturivissä. Täällä asui ja työskenteli kansanparantaja ”Tyrvään Manta” - oikealta nimeltään Amanda Jokinen (1853-1922). Hänen tyttärensä Hulda Jokinen jatkoi ammattia vuoteen 1962. ”Tyrvään Manta” ja hänen tyttärensä käyttivät silmätulehdusten ja märkivien haavojen hoitoon mansikkahilloa, jota he ottivat hillon kuoreksi kasvaneen homeen alta. Niinpä Manta olisi pitänyt palkita Nobel-apurahalla jo ennen penicillinin virallista keksijää. Kansanparantaja ”Tyrvään Manta” on siis todellisista ansioista saanut patsaan Vammalaan terveyskeskuksen edustalle.

Seuraajia kansanparantajilla ei nykyisin ole ellei sellaisiksi katsota 50-vuotiasta Vammalan aluesairaala ja Vammalan seudun kansanterveystyön kuntainliittoa lääkäreineen ja hoitajineen.

Vammala tunnetaan tänään Vanhan kirjallisuuden päivistään, joita täällä on järjestetty vuodesta 1985 ja jotka ovat jo saavuttaneet tuhansien kirjojenystävien eli hienosti sanottuna bibliofiilien suosion kautta maan.

Suomen kielen tutkimuksella ja kirjakielen kehittämällä on Karkussa ja Tyrväässä pitkät juuret, jotka alkavat jo 1600-luvulta. Ensimmäisenä suomen kielen puolustajana tunnetaan karkkulainen lainsuomentaja Abraham Kollanius. Tyrväässä syntynyt Antti Lizelius (1708-1795) on saanut kunniamaininnan ”suomen kirjakielen tukipylyvä 1700-luvulla”. Ensimmäisiä kansatieteilijöitä ja murretutkijoita oli myös syntymään tyrvääläinen, 1700-luvulla elänyt Eric Lencqvist. Samalla vuosisadalla tunnettiin Lipun talossa syntynyt runoilija ja arkkiviisujen tekijä Tuomas Ragvaldinpoika. Suomen kieltä 1800-luvulla kehitti Varilan kylässä syntynyt pappi, kansantieteilijä, kirjailija ja sanoma-lehtimies Antero Varelius. Hän on keksinyt kirjakielleme lukuisia uudissanoja - niinkin tärkeän ja tarpeellisen kuin ravintola. Vareliukselta suomen kielen tutkimiseen sai innoituksen naapurinpoika Heikki Ojansuu, joka toimi ensimmäisenä Turun yliopiston suomen kielen professorina. Ojansuu herätti toisen tyrvääläisen Niilo Ikolan, josta tuli sitten hänen seuraajansa Turun yliopistoon ja hänen poikansa Osmo Ikola on edelleen jatkanut tätä tyrvääläistä professoriperinnettä. Kaikilta heiltä lienee kipinän suomen kielen tutkimukseen ja murteittemme keruutyöhön saanut karkkulainen professori Pertti Virtaranta.

Koulukaupunkinakin Vammala on tunnettu. Edellä oli jo maininta siitä, että »kasööri» ja nimismies P.W. Gallén perusti kirjaston 1852 ja oli voimallisesti mukana Hopun koulua perustettaessa. Kirjasto sai uuden komean talon keväällä 1988 Vammaskosken virran rannalle sekä samalla arvokkaan kirjalahjoituksen professori Pertti Virtarannalta. Keskikoulu ja lukio on Vammalassa toiminut vuodesta 1904, Tyrvään käsi- ja kotiteollisuusoppilaitos (Tyrvään kotiteollisuuskoulu) on yli 80-vuotias, ammattikoulu liki 40-vuotias, Karkun emäntäkoulu, joka äskettäin liitettiin ammattikouluun, 60-vuotias ja Karkun evankelinen opisto 70-vuotias. Vammalan opistokin on toiminut jo lähes neljä vuosikymmentä. Korkeakoulu enää vain puuttuu Vammalasta.

Taiteen pariin varmaan monia tyrvääläisiä ja karkkulaisia on innoittanut Akseli Gallen-Kallelan esimerkki. Hän tosin käväisi syntymässä Porissa, mutta asui Jaatsin talossa noin 3-vuotiaasta 19-vuotiaaksi. Hänen lapsuuden aikansa piirustuksia on säilynyt satamäärin. Kallialan Sipillä kesällä 1884 asuessaan hän maalasi kuuluisan taulunsa Poika ja varis, monia maisemia sekä väreissään hehkuvan teoksen Mädnänyt kuha. Tämän kuhan kauneusarvoja tosin ei silloin kotiopettajana apteekkari Konrad Wahlroosin, A. K-G:n enon, perheessä ollut Niilo Liakka ei ymmärtänyt.

Lienevätkö Tyrvään vanhan kirkon kauniit maalaukset innoittaneet Akseli-pojan piirtämään ja maalamaan, sitä emme enää voi tietää. Ehkäpä Akseli Gallen-Kallelaa 14 vuotta vanhempi kuvanveistäjä ja Suomen ensimmäisenä lentäjänkin tunnettu Adolf Aarno (1879-1918), syntyperäinen tyrvääläinen, on saanut herätteen taiteeseen suurelta esikuvaltaan ja kenties myös Vammalassa kauppiaan perheeseen syntynyt Kaapo Wirtanen (1886-1959) ? Viimeksi kuluneina vuosikymmeninä ensimmäisen mestarin jälkiä ovat seuranneet jo edesmenneet tyrvääläiset Paavo Hakala (1908-1975), Veikko Eskola (1909-1979) sekä täältä jo

poikasina muualle muuttaneet ja maailmalla nimeä saaneet Taisto Toivonen (1921-), Gunnar Pohjola (1929-), karkkulainen Lauri Ahlgrén, Hannu Taros (1952-), Pertti Mäkinen (1952-) sekä Vammalan Stormissa työskentelevä kuvanveistäjä Ari Virtanen (1958-). Rudolf Koivuakin pidetään tyrvääläisenä, koska hänen isänsä oli kotoisin Koivun kylästä, jossa Rudolf-poika orpolapsena asui muutamia vuosia mummonsensa luona. Piirtäjänä ja kuvittajana valtakunnallista ja maailmanlaajuista mainetta saanut Mauri Kunnas (1950-) on syntynyt Nälkälänmäessä - kuten myös maaherra Risto Tainio (1927-), arkeologian professori Unto Salo (1928-) sekä pelimannina ja säveltäjänä tunnettu Timo Koski (1929-).

Taiteen ja henkisen kulttuurin vainoilla ansioituneina Vammalassa kauan vaikuttaneita ovat »Pirunvuoren maalari» Emil Danielsson (1882-1967), joka asui vuosikymmenet Pirunvuorelle rakentamassaan kivilinnassa, Hätilän kylässä asunut taidemaalari Into Linturi (1902-), taidemaalarit Raimo Viitala (1932-), Anja Levoranta (1938-), Raimo Emil Kukkonen (1931-), Kalle Havas (1898-1936), Kirsti Melartin (1931-), Kaarlo Kari (1872-1941) ja Hannu Pärssinen (1953-).

Vammalan seudun Taideyhdistys on perustettu 1962 ja on järjestänyt vuosittain kutsunäyttelyjä kuvataiteilijoille sekä harrastajille vuosinäyttelyjä, joihin osallistujien määrä on aina ollut varsin suuri.

Tieteen eri aloilla ja yhteiskunnallisissa toimissa kunnostautuneita vammalalaisia löytyy Tyrvään yhteiskoulun matrikelista kymmenittäin ja niin paljon, ettei heitä ole edes mahdollista yrittää tässä luetella ja esitellä.

Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys on toiminut vuodesta 1932. Nykyisin Vammalan kaupungin omistuk-

Poika ja Varis.

Kivilinna.

ssa vuodesta 1974 ollut Tyrvään seudun Museo oli alkuvuosina Tammisen makasiinissa Vammalan keskustassa, kunnes se vuonna 1958 sai tilat Tyrvään pappilan entisessä isossa kivilinnassa. Tämän museon laajat kokoelmat ja arkistot esittelevät täällä asuneiden ihmisten työtä ja elämänmenoa heidän jälkeensä jättämien esineiden kautta alkaen kivikaudelta ja päättyen meidän päiviimme. Museon arkisto, kirjasto ja kuvakokoelma ovat myös arvokkaita paikallishistorian lähteitä.

Fil.tri Juhani Piilonen - Vammalan lukion kasvatteja ja »kuuden ällän ylioppilas» 1962 tutkii ja kirjoittaa parhaillaan Sydän-sastamalan historiaa.

Vammalan kaupungin kunnallispolitiikka kaikkine vaiheineen olisi vielä oma lukunsa. Jääköön se kumminkin enemmittä selittelyittä ja selostuksitta. Kunnallispolitiikan edellytykset perustuvat olennaisesti paikallisen elinkeinoelämän laajuuteen ja kannattavuuteen. Tuotannolliset ja palvelu-rytykset tuottavat ensi kädessä ne varat, jotka ovat kunnallispolitiikkojen käytettävissä erilaisiin hallinnollisiin, yhteiskunnallisiin, sosiaalisiin tarkoituksiin ja koulutukseen. Verotettava tulo asukasta kohden määrää veroäyrin hinnan. Raha siis viime kädessä ratkaisee politiikan mahdollisuudet. Huumorimeielessä olenkin ehdottanut, että Vammalan päätöksentekijät hankkisivat Alkon pääkonttorin Vammalaan. Se auttaisi tämän kaupungin ja sen asukkaat aikaisemmin kokemattomaan, valtavaan taloudellisen ja kulttuurin nousukierteeseen.

Antti Prusi

Tyrväänkylän mylly

Vielä muutama vuosikymmen sitten näytteli Tyrväänkylän mylly merkittävää osaa satakuntalaisten jauhatusasioissa. Myllyllä oli hyvä maine, sillä siellä tehtiin hyviä jauhoja.

Myllyreissut vaativat siihen aikaan jo etukäteen monenlaista valmistelua. Myllykuorma tehtiin edellisenä päivänä. Kuorma köytettiin lujasti. Jos matka tapahtui kärryelin aikana, oli kärrynakselit rasvattava, laitettava miehen ja hevosen eväät valmiiksi. Matkaan lähdettiin usein aamuyöllä kello 2, sillä matka voi kestää useita tunteja. »Varhain myllyyn...» Jos oli talven aika ja kova pakkanen, oli varustettava kylmää vastaan.

Tyrväänkylän mylly sijaitsi Hartolankosken Tyrväänkylän puolella. Myllyrakennus oli tehty luonnonkivestä tasakertaan asti. Ylin osa oli puurakenteinen. Mylly on sille ajalle erittäin tarkoituksenmukainen. Hartolankoski oli erittäin voimakasvirtainen ja pyöritti voimakkaasti myllyn vesiratasta. Se antoi voimaa myllyn koneille.

Myllyn koneista tärkeimpiä olivat vehnäketet. Vilja puhdistettiin plektillä eli puhaltimella.

Vehnäjyvät kasteltiin ennen myllyttämistä, ettei kuori rikkoonnu. Vilja laskettiin 5-6 kertaa kiven lävitse. Tällöin saatiin hyvää vehnäjauhoa. Viljan laatu ja jauhatus määräsivät, millainen leivontaominaisuus jauhoille tuli. Mylläriin taito oli myös erittäin määräävä. Vehnähehtolitrin jauhatus tuli täten monen käsittelyn vuoksi kalliimmaksi kuin muiden viljojen. Taksa eli tulli oli 12 mk hehtolitra. Rukiin jyvät jauhattiin ruiskivillä. Puhdistusta ei tarvittu ja siksi jauhatustaksa oli 3 mk hehtolitra.

Kaura jauhattiin etupäässä hevosten ja lehmien jauhoiksi kaurakivillä. Taksa oli 2 mk hehtolitra. »Kräärätäänkö?» oli mylläriin kysymys. Myllyssä oli myös kräärikivet eli kuorimakivet. Tällöin kräärättiin kauroja ja saatiin kauraryynejä. Samoin tehtiin ohraryynejä.

Antti Telenius toimi 25 vuotta Tyrväänkylän myllyn mylläriinä. Mylläri oli todella monitoimimies. Hänen tehtävänään oli paitsi jauhatus, myös myllynkivien teroitus. Myllynkivet hakattiin teräspiikillä ja vasaralla sellaisiksi, että jyvät jauhoutuivat välissä jauhoiksi.

Myllymatkoja tehtiin jopa Ikaalisista asti. Mylläriin oli usein majoitettava pitkämatkaiset omaan asuntoonsa. »Myllykalu» odotti jauhamista. Myllymatkat olivat usein isännille juhlamatkoja. Vaihdettiin kuulumisia ja tehtiin muitakin ostoksia. Kotimatalla oli nautinto istua tai maata lämpöisten jauhosäkkien päällä. Kotona otettiin »myllymiehet» vastaan hyvällä mielin.

»On mylly vanha, sammaleiset seinät ovat sen, niin kertoa se voisi monta tarinaa.»

Päre

»Ämmät ovat äreitä, kun ei ole puita eikä päreitä», sanoo sananlasku.

Tyrväänkylän myllyn yhteydessä oli pärehöylä, jota mylläri käytti kolmen apumiehen kanssa. Pärehöylä sai voimansa myllyn valta-akselista, jota vesiratas pyöritti.

Rakennus katettiin ennen tuohella ja oljella. Päre oli seuraava hyvä kateaine. Kattopäreet tehtiin suorasta kuusipuusta. Pärepuut kaadettiin keväällä. Myllyn luona ne katkottiin pärepylkeiksi, joiden toinen pää maalattiin punaiseksi. Tämä siksi, että katon päreen naulaaja laittoi sen oikein päin kattoon. Pärehöylässä pylkki höylättiin kolmelta puolelta, jäljelle jäi ns. sydänpuu. Pärehöyliä oli monta mallia. Yleisimmät käytössä olevat saivat voimansa vesivoimasta. Pärehöylän terä pysyi kiinteästi paikoillaan, ainoastaan pöytä liikkui. Päresylen höyläyksestä mylläri sai 20 mk palkkaa.

Talkoot

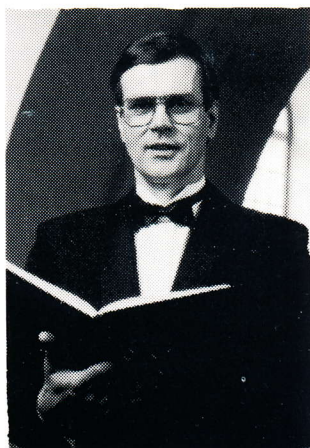
Katto yleensä tehtiin talkoilla. Ne olivat hauskoja työhetkiä. Katto tehtiin 3-kertaiseksi 50 cm:n päreillä. Työssä käytettiin ns. riialautaa. Päreet naulattiin katonauloilla lehterilautoihin kiinni. Pärekatto oli luja ja kaunis. Se kesti noin 20 vuotta ilman paikkausta.

Kertojana Erkki Antinpoika

Anja Levorannan akvarelli 1987.

Laulusta Sastamalan joulu

Kiitollisena saamastani luottamuksesta tein tämän tarinan Sastamalan joulusta. Olen syntynyt Rautaveden rannalla ja jo monet vuodet saanut olla oppaana Sastamalan maisemassa. Erityisesti Sastamalan vanha kirkko on tullut minulle rakkaaksi.

Tämä sävellys on oikeastaan laulusarja. Ensiksi voisi aloittaa mies laulunsa kalevalaisella jäykkyydellä. Toisessa osassa naiset sopivat hyvin laulamaan joustavan liikkuvasti kuin kutsuen. Kolmas osa taas vakaalla Satakuntalaisella jäyhyydellä kunnes kaikki pääsevät yhdessä kellojen soidessa laulamaan jouluvirttä. Tuo virsi sopii mielestäni kuoron laulettavaksi. Ainakin kolmiäänisenä.

Omistan tämän laulun vaimolleni, joka jakaa yhdessä kotiseutuharrastuksen näillä Sastamalan vesillä ja tanhuvilla.

Karkussa 3.11.1988
Urpo Vuorenoja

Sastamalan joulu

1. Järvi suuri Rautavesi
sisämaan on silmä
Siinä soui muinoin kansa
riistateitä kohti.
2. Nousi kuorre kutemahan
vuolteen yläpuolle
kasvoi metsän turkiskarja
leipoi naiset leivän.
3. Soutaja nousee
tulee jo toinen
kauppiaat kulkevat
kantavat tavarat
tuovat ja vievät
tiedot ja taidot.
4. Sanoma kulkee
kylänmies kuulee
hevonen hyvä on
sotilas peloton
vaurautta kantaa
Ruotsi saa valtaa.

5. Sydän suuren Sastamalan
kaunistuksen saapi
kirkko sinne saatetahan
sisä-Suomen syliin.
6. Kulkee kansa verkkaisesti
ei se oikein usko
että vieras toisi sille
rakkautta kyliin.
7. Kellot nuo kaikuu
ylitse järven
Matias Martini
Mahtava Collinus
johtavat kansaa
uudelle tielle.

Virsi

1. Nousee jo korkeuteen
sanoma maasta, mullasta vedestä tästä
sielu pyytää tule ja kasta
armahda syntistä lasta
kosketa, kieleni kirvoita
henkeni avaa ja lahjoita
elämä uus.
2. Lähetä katsomaan ihmettä taivaan
kuljeta Juudean maahan
näytä, kuinka Israel kulki
Egyptin virroista noista
synnytti vihdoin Jeesuksen
maailman kansat sai kääntyä
katsomaan.
3. Kuuluta kaikille sanomakellot
Joulua juhlikaa kaikki
rauha meillä rauha myös heillä
rakkauten sanoma ehti
soutaja laulaja tule jo
ystävä rakkahin tule jo
Sastamalaan.

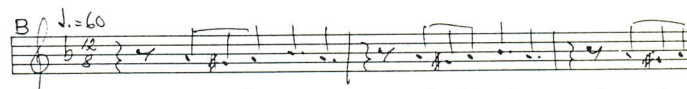
Sastamalan Joulu san. ja säv. Urpo Vuorenoja

- 1) Järvi suuri Rautavesi sisä maan on silmä
- 2) Nousi' kuorre kutemahan vuolteen yläpuolle
- 5) Sydän suuren Sastamalan kaunistuksen saapi
- 6) Kulkee kansa verkkaisesti ei se oikein usko

- 1) Siinä souti muinoin kansa riistateitä kohti
- 2) kasvoi metsän turkiskarja leipoi naiset leivän
- 5) kirkko sinne saatetahan ksisä-Suomen syliin
- 6) että vieras toisi sille rakkautta kyliin

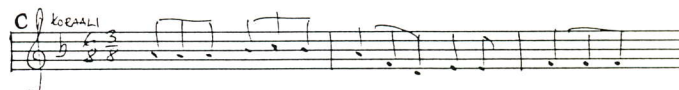

- 3) Soutaja nousee tulee jo toinen kauppiaat
- 4) Sanoma kulkee kylänmies kuulee hevonen
- 7) Kellot nuo kaikuu ylitse järven Matias

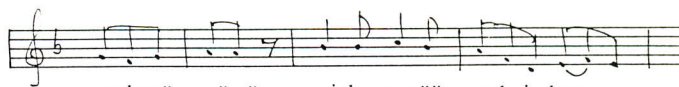

- kulkevat 3) kantavat tavarat tuovat ja vievät tiedot ja taidot
hyvä on 4) sotilas peloton vaurautta kantaa Ruotsi saa valtaa
Martini 7) Mahtava Collinus johtavat kansaa uudelle tielle

Virsi san. ja säv. Urpo Vuorenoja

- Nousee jo korkeuteen sanoma maasta mullasta
Lähetä katsomaan ihmettä taivaan kuljeta
Kuuluta kaikille sanomakellot Joulua

- vedestä tästä sielu pyytää tule ja kasta
Juudean maahan näytä kuinka Israel kulki
juhlikaa kaikki rauha meillä rauha myös heillä

- armahda syntistä lasta kosketa kieleni kirvoita
Egyptin virroista noista synnytti vihdoin Jeesuksen
rakkauten sanoma ehti soutaja laulaja tule jo

- henkeni avaa ja lahjoita elämä uus
maailman kansat sai kääntyä katsomaan
ystävä rakkahin tule jo Sastamalaan

LIONS CLUB

Lionsklubien kansainvälisestä toiminnasta

Kaikki maailman lionsklubit, tällä hetkellä n. 39.000 ja niissä jäseniä n. 1.4 miljoonaa, kantavat rinnassaan samaa lionsmerkkiä. "Me palvelemme" -merkki kertoo kaikkialla maailmassa, että merkin kantaja käyttää osan vapaa-ajastaan maailmanlaajuisen palvelun hyväksi pyyteettömästi, ilman mitään korvausta.

Kansainvälisyys lionstoiminnassa on lionstavoitteiden ensimmäinen kohta, joka kuuluu

"Luoda ja ylläpitää yhteisymmärryksen henkeä maailman kaikkien kansojen kesken".

Tämän tavoitteen toteuttamiseen osallistuvat myös Suomen leijonat jossain muodossa joka hetki. Suomen panos ja voima onkin merkittävä, kun maamme kaikki leijonat ovat yhdessä mukana. Se johtuu jo yksistään siitä, että Suomi on (820 klubia ja niissä yli 28.000 jäsentä) väkilukuun suhteutettuna maailman toiseksi suurin lionsmaa, (edellä Islanti). Se kansainvälinen toiminta, jossa Suomi lionsjäsenmaana on mukana, voidaan jakaa hallinnolliseen ja toiminnalliseen osaan sekä avustustoimintaan. Hallinnollista osaa edustaa toiminta yhteispohjoismaisella tasolla, Euroopan maiden tasolla ja koko järjestön tasolla. Kukin taso toimii siihen kuuluvien maiden yhteisesti hyväksymien sääntöjen mukaisesti.

Yhteispohjoismaisen tason toiminnassa ovat mukana Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti ja Suomi. Vuorottain kussakin maassa, kerran vuodessa pidettävässä kokouksessa (tänä vuonna Norjan Bergenissä), sovitaan niistä jäsenmaille annettavista suosituksista, jotka ovat tarpeen yhteispohjoismaisessa lionstoiminnassa, kun haetaan pohjaa jäsenmaan päätöksille sekä yhteisesiintymiselle Euroopan tai maailman tason lisonstapahtu-

missa. Yhteisinä asioina mainittakoon kansainväliset nuorisoleirit, nuorisovaihto, ylikansalliset-aktiviteetit, järjestön lionsvirat, leotoiminta jne.

Euroopan tasolla toimiminen tapahtuu Euroopan Yhteistyöneuvoston sääntöjen mukaisesti. Euroopan lionsmaiden (26) yhteistapaamisen, Eurooppa Forumin, lähtökohta on se, että sen tulee olla kansallisuuteen tai kulttuuriin katsomatta Euroopan maiden lionien vuotuinen tapaaminen lähinnä seuraavia tarkoituksia varten:

- edistää yhteenkuuluvuutta ja molemminpuolista ymmärtämystä Euroopan lionsklubien kesken
- tarjota tilaisuus avoimeen keskusteluun klubi- ja piirihallinnosta sekä lionsaktiviteettikokemuksista
- edistää lionismin kansainvälisiä päämääriä sekä Lions-Säätiön toimintaa sekä
- sopia Euroopalle kuuluvien lionsvirkojen täyttämisestä sekä niistä asioista, jotka tulevat esille tai otettavaksi esille koko järjestön tasolla ym.

Suomen edustajat ovat säännönmukaisesti osallistuneet näihin jokavuotisiin kokouksiin, viimeksi Göteborgissa ja seuraavaksi tänä syksynä Brysselissä, jossa Suomi tulee esittelemään Quitossa, Ecuadorin pääkaupungissa, ylläpitämäänsä silmäklinikka-aktiviteettia.

Koko järjestön tasolla Suomen klubien edustajat osallistuvat joka vuosi pidettävään Convetioniin. Tällaiseen tänä kesänä Denverissä pidettyyn kokoukseen osallistui yli 30.000 henkilöä kaikista järjestön jäsenmaista tai itsehallintoalueilta. Suomi esiintyy kokouksissa yhteispohjoismaisesti "Scandinavia"-kyltin takana rinnan muiden pohjoismaiden kanssa. Eri palveluaktiviteetteja koskevilla seminaareilla on suomalaisilla ollut useasti esitettävänä aiheita, jotka ovat herättäneet suurta kiinnostusta eri puolella maailmaa.

Toiminnalliseen osaan kuuluvissa asioissa Suomi on parhaillaan toteuttamassa Ecuadorin pääkaupungissa Quitossa silmäklinikka-aktiviteettia. Ecuadorin valtio antoi korvauksetta Suomen käyttöön n. 200 m² tilat 250 sairassijaa käsittävästä uudesta vähävaraisten lasten hoitoa varten rakennetusta lasten sairaalasta. Tähän tilaan Suomen lionit ovat Suomesta toimittaneet

kaikki silmäklinikalla annettavaa hoitoa varten tarvittavat kalusteet, kiintokalusteet, huonekalut, kojeet, instrumentit ym. Suomesta on lähetetty myös hoitohenkilökuntaa, silmälääkäri, kaksi sairaanhoitajaa ja silmälasien hioja. Osastolla työskentelee suomalaisen henkilökunnan opastuksella myös ecuadorilaista lääkäri- ja sairaanhoitohenkilökuntaa. Suomi pitää yllä klinikkaa vv. 1988-90. Kun suomalaiset lähtevät, jää tehtäviin opetettu ecuadorilainen henkilökunta jatkamaan klinikan toimintaa. Hanketta Suomen lionit pitävät yllä Ulkoministeriön kehitysyhteistyöosaston myöntämän tuen turvin. Valtion tuki on noin 50 % ja koko 3-vuotisen aktiviteetin ylläpidon kustannusarvio n. 6 mmk. Hankkeen kaikki rahaliikenne hoidetaan Suomen Lions-liiton toimistossa Helsingissä. Osastolla, jonka nimi on "Departamento Finlandia" = "Suomi osasto" annetaan korvauksetta hoitoa ensisijaisesti alkuperäisväestön alle 14-vuotiaille lapsille. Lastensairaalan, jonka nimi on "Baca Ortiz", vaikutusalueella asuu n. 60 % Ecuadorin 8-miljoonaisesta väestöstä, josta peräti n. 40 % on alle 14-vuotiaita. Näin sairaalan vaikutuspiirissä on n. 2 miljoonaa lasta. Työ klinikalla on jo alkanut. Arvio on, että osasto pystyy hoitamaan n. 3000-3500 polikliinista tapausa vuodessa. Kun Ecuadorin valtio arvioi (virallista tilastointia ei ole), että esim. v. 1985 koko Ecuadorissa hoidettiin n. 1600 alle 14-vuotiasta silmätautipotilasta, voidaan todeta, että suomalainen kehitysapu on varsin merkittävä Ecuadorin lapsille. Työtä on paljon, sillä esim. synnyttäessä silmänsairauksia on noin joka viidennellä lapsella. Yleisimpiä sairauksia ovat karsastus, harmaakaihi, sidekalvon ja luomien tulehdukset, trakooma, silmänpainetauti ja taittovirheet.

Ensi kesän valtakunnankokouksen (Kuopio) päätettäväksi tulee se, mikä on Suomen klubien seuraava kansainvälinen aktiviteetti, joka alkaisi vuonna 1991. Ennakkoon ovat esillä olleet jo esim. maaseudun vesiprojekti Afrikassa (Kamerum) ja SOS-lapsikylä Etiopiassa sekä kaivoprojektit Intiassa ym. Kansainvälisyys näkyy yhä enemmän jokaisen klubin toiminnassa. Annettava apu ei vaadi isoja henkilökohtaisia panoksia. Pikkulounaan hinnalla, 30-40 mk/veli, pystymme

Maryorie sai näkönsä "takaisin" Departamento Finlandian klinikalla.

Suomen Lions-klubit pitävät yllä Ecuadorin pääkaupungissa Quitossa Baca Ortiz-sairaalaissa silmäklinikka-osastoa. Osastolla hoidetaan ensisijaisesti ecuadorilaisen alkuperäisväestön vähävaraisten perheiden alle 14-vuotiaiden lasten silmänsairauksia. Monet perheet ovat niin varattomia, että heillä ei ole mahdollisuutta käyttää yleisiä kulkuneuvoja. Siksi vanhemmat lapsineen saapuvat jalkaisin usean päivänkin kävelymatkan päästä. Näistä perheistä ja heidän saapumisestaan klinikalle sekä heidän tarvitsemastaan hoidosta on ihmeellisiä tapauksia.

vuosittain ylläpitämään varsin merkittäviä tuloksia antavaa kansainvälistä toimintaa.

Suoranaista avustustoimintaa suorittavat klubit säännönmukaisesti joka toimintavuosi. Laskemme, että Suomen klubit jakavat vuosittain eri tarkoituksiin noin 15-16 mmk ja tekevät yli 200.000 talkootuntia. Tuen kohteina ovat ensisijaisesti kotikunnan nuorisotyö, vanhustyö, vammaisjärjestöt ja sotiemme veteraanit. Kansainväliset järjestöt, lähinnä Lions-Säätiö, saa em. kokonaissummasta vuosittain suurenevan osan. Tällä hetkellä sen osuus on n. 10 %.

Lionstoiminnan kansainvälisyys koskettaa tänä päivänä jokaista suomalaista lionsperhettä. Se hyväksytään ykdeksi tärkeäksi palvelumuodoksi, jota jokainen klubi pitää toimintasuunnitelmassaan rinnan paikkakuntakohtaisten ja kotimaisten aktiviteettien kanssa. Tätä suhtautumista kuvastaa varmimmalla tavalla se klubikyselyn tulos, joka tänä kesänä julkistettiin Tampereella pidetyssä valtakunnankokouksessa, kun n. 97 % klubeista ilmoitti kantanaan sen, että sellaisia kansainvälisiä aktiviteetteja, joihin saadaan Ulkoministeriön kehitysyhteistyöosaston myöntämää tukea, voidaan pitää edelleen klubien yhteisinä kansainvälisinä aktiviteetteina. Eli kun yhdentyvässä maailmassa jokapäiväinen työmme ja elämämme kansainvälistyy, kansainvälistyy samassa suhteessa myös vapaa-ajan käyttömme ja palvelutyömme.

Rauno Laitinen

Pienviljelijäin yhdistys

Muistan lapsuudestani, miten 30-luvun pulavuodet olivat ankeata aikaa kotikylässäni. Lama koetteli kansaa täälläkin, tosin ei läheskään siinä mitassa kuin liikepaikoilla. Puutavarayhtiöt ottivat myytävät puut metsästä puoli-ilmaiseksi. Isäntien oli pakko myydä saadakseen velkojen korot maksetuksi. Muuten pankkimiehet olisivat tulleet pakkohuutokauppavasaran kanssa kuten niin monelle kävi.

Naapurikylässä Kotalassa oli perustettu pulavuosien aikana Pienviljelijäin yhdistys kokoamaan pikkutilallisten voimia yhteen. Siellä oli puuhamiehenä Lenni K. Hän oli innokas osuustoimintamies. Hän yllytti meidän kylän isäntiä perustamaan Nohkuaan myös Pienviljelijäin yhdistyksen. Keskusliiton neuvojana oli siihen aikaan Into M. Hän oli kansanedustaja Lauri M:n veli.

Vihdoin vuonna 1935 eräänä kesäkuun päivänä oli meidän kamariin kokoontunut kymmenkunta paikkakunnan pikkutilallista. Mukana olivat myös Lenni K ja neuvoja Into M. Silloin perustettiin kyläämme ensimmäinen osuustoiminnallinen yhdistys. Tämän tarkoituksena oli (kuten nytkin) tuoda tietoa ja taitoa pienviljelijän elämää koskeviin asioihin.

Sitä mukaa kun rahaa saatiin yhdistykselle, hankittiin sellaisia koneita, jotka sopivat yhteiskäyttöön. Niistä mainitsen kylvinkoneen, gamrikejyrän, peittaustynnörin, heinänsiemenen kylvinkoneen, perunajauhomyllyn, viljankuivurin ja puutarhatyökalut kasvinsuojeluruis-kun, juurikasharan ja kylvinkoneen.

Tällä yhdistyksellä oli etuna, ettei se ollut poliittisesti sitoutunut mihinkään puolueeseen. Tosin Keskusliiton portaasta lähti ainakin kaksi henkilöä kansanedustajaksi maalaisliiton ryhmään. Aika hyvin jokainen yhdistyksen jäsen on tähän päivään asti jättänyt poliittisen näkemyksensä oven ulkopuolelle tullessaan yhdistyksen tilaisuuksiin.

Yhdistyksen perustamisen aikoihin oli taloudellinen tietämys hyvin vähäistä. Ne kymmenet eri alojen kurssit, jotka yhdistystoiminnan alkuaikoina pidettiin, toi-

vat hyvin tarpeellista valoa pienviljelijäperheiden elämään.

Yhteiset koneet auttoivat paljon taloudellisesti. Oli paljon sellaisia koneita, joita vähän tarvittiin mutta olivat tuiki tarpeellisia. Sellaiset sopivat yhdistyskoneiksi. Näiden koneiden hankkimiseksi pidettiin paljon iltamia ja tupailtoja varsinkin 1950-60 -luvulla.

Olin joutunut yhdistystoimintaan mukaan jo ennen sotia. Kun palasin pitkältä sotasavotalta, joka minun kohdallani kesti yli viisi vuotta, minut valittiin yhdistyksen sihteeriksi. Sitä virkaa olen yrittänyt hoitaa vieläkin.

Miten paljon onkaan muuttunut työkenttä pienviljelijäyhdistyksemme alueella. Puhumattakaan tilanteesta ennen sotia, oli vielä 1960-luvulla paljon uutta opittavaa, niin kotitalouden kuin maatalouden puolella. Pikkutilallisilla ei ollut varaa ostaa itselleen kaikkia tarvittavia koneita, joten nuo yhteiset koneet olivat joskus hyvin tarpeellisia.

Mitä sitten on tilanne tänä päivänä? Kaikkea tarvittavaa tietoa saamme joka lehdestä ja torvesta ihan »tuutin täydeltä». Lähes kaikilla pikkutilallisilla on tarvittavat koneet tai naapurin kanssa yhteiset. Vähän on enää sellaista tiedonvaloa, jota kannattaa keskitetyltä neuvontajärjestöltä tilata, koska sitä tarjotaan esim. alan lehdissä ilmaiseksi. Eipä sitten ole ihmettelemistä, jos toiminta yhdistyksissä onkin vähäistä.

Totuuden nimissä on tunnustettava, että Pienviljelijäin yhdistys oli aikoinaan erittäin tärkeä kylässämme. Sen kautta saatiin tarpeellista tietoa, ja yhteiset koneet auttoivat taloudellisesti monessa tapauksessa. Vaikea on arvioida paljonko yhdistystoiminta loi henkistä vireyttä ja elämänuskoa ihmisiin. Sen määrä ei ollut vähäinen.

Tällä uudella sukupolvella ovat omat vaikeutensa. Meillä se oli köyhyys ja tietämättömyys. Melko hyvin me niistä selvisimme ja Pienviljelijäin yhdistyksellä oli siinä oma ansionsa.

Erkki Kouhi

Syrjälän Villen syntymästä sataviisi vuotta

»Ja se muna oli tiuv- vou- vou,» kertosakeen muistaa jokainen vanhemman polven kansalainen, mutta on se tuttu nuorillekin. Jaa, onko se Syrjälän Villen laulua? ihmetteli muuan nuori mies. Kuka se Syrjälän Ville on ollut? hän kysyi.

Syrjälän Ville oli Kiikan Koppalaisenmaassa syntynyt ja pitkään myös Tyrväässä elänyt kansanlaulaja ja laulujen tekijä. Hänen syntymästään tuli 9.11.-83 tasan sata vuotta.

Maisteri Anneli Asplund on Suomalaisen kirjallisuuden Seuran julkaisussa Kertojat ja kuulijat (1980) esitellyt kiikkalais-tyrvääläisen kansanrunoilijan ja -laulajan Ville Syrjälän elämänvaiheet, laulut ja esiintymiset niin paljon kuin niistä oli vielä tietoja saatavissa.

Ville (Vilho Malakias) Syrjälän tytär Varma Suonpää sanoo, ettei hän paljonkaan voi lisätä Anneli Asplundin seikkaperäiseen tutkimukseen.

Jalkavamma ei lannistanut

-Kyllä hän huumorimies aina oli, Varma Suonpää muistaa. Hän ei ollut synkkämielinen, vaikka hänellä oli hirmuisen vaikea jalkavamma. Niin kuin Anneli Asplund kertoo, Ville putosi kolmivuotiaana kotitalonsa korkeista rapuista ja loukkaantui tällöin niin pahasti, että joutui pitkään olemaan vuoteessa. Silloin lasta viihdytti talon piikatyttö, jolta hän oppi kuuluisan tiuvou-vou -laulunsa:

»Palvelin talonpoikaa
vuoteni täyteen
sain minä munan palkkaa
ja se muna oli tiuvou vou
ja se muna oli tiuvou vou.»

Seuraavasta palvelusvuodesta oli palkkana kukko kukernuppi, sitten kana kakernappi, kissa miumau, koira huihau, pässi päkäkää, pukki pekekee, hevonen iha-haa, lehmä ammuu ja viimeksi tytär möhömaha. Ja laulun kertosaie kuului aina haikeasti venyttäen »ja se muna oli tiuvou vou.»

Jalka ei koskaan kunnolla parantunut, vaan jäi toista lyhyemmäksi ja Villen kävelyä se häittäsi hyvin pahasti.

-Se ei koskaan häntä lannistanut, Varma Suonpää todistaa. Piirileikkipaikoilla hän oli tunnettu ilonpitäjä. En muista niitä aikoja. Piirileikkejä ei enää minun aikanani ole leikitty. Niihin isäni ennen vanhaan osallistui esilaulajana eli lukkarina.

Monien toimien mies

-Siellä me asuimme aluksi Katajisto-nimisessä paikassa Syrjälän lähellä Koppalaisenkankaalla, Varma Suonpää muistelee. Sieltä sitten kuljettiin monissa

paikoissa, kunnes kotiuduttiin Kallialaan tai oikeastaan Kahimalaan kesäkuussa 1927. Vanhempani ostivat Tanhuansivu-nimisen talon huutokaupasta. Siinä oli maata puolisen hehtaaria. Niistä ajoista alkaen muistan enemmän. Metsätöitä isäni teki ja kaivojakin. Anneli Asplund tietää, että Ville toimi suutarina, nahkurina ja kulkukauppiaanakin.

Olikä hän myös kaivonkatsoja?

-Ei ollut. Kyllä hän työvälineetkin hommasi kaivojen-tekoo varten. Minunkin talooni hän on tehnyt kaivon, taisi olla viimeinen hänen tekemänsä. Ammatti sekkin - ja oli hänellä siinä kavereitakin. Urakalla hän niitä teki.

-Mutta nuorempana hän kävi enemmän metsätöissä ja oli usein poissa viikotkin. Siihen aikaan kuljettiin pyörällä. Siihen hän vammaisuudestaan huolimatta kykeni.

-Me asuttiin siellä Nevassa, Nevan torpassa Kotajärvenmaassa. Silloin hän osti polkupyörän. Siellä oli sellainen sileä paikka, jota sanottiin nevan korveksi. Siellä meidän koko porukka kävi opettelemassa pyörällä ajoa. Se oli jolloinkin 1926-27.

-Pyörästä oli suuri apu hänelle. Miten hän muuten olisi päässyt liikkumaan. Hän pyöräili aina Kiikoisissa saakka. Se polkupyörä oli semmoinen pienen mallinen. Harmittaakin, että sen hävitin. Olisi museotava-raa nyt.

Lauluja keräämässä

Hän pyöräili Tapio Horilan kanssa?

-Niin ja he tekivät sen Kiikoisten retken, josta Horila on kertonut Anneli Asplundille, juhannuksen aikaan 1929. Horila oli silloin 17-vuotias lukiolainen, mutta oli jo 12-vuotiaasta lähettänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle lähes 300 numeroa käsittävän perinnekäkelmän. Hän oli tutustunut seudun parhaisiin tietomiehisiin ja Syrjälän Villeenkin. Tältä hän oli merkinnyt muistiin kaikkiaan 47 laulua. Etenkin pilkkalaulut kiinnostivat nuorta miestä ja hän piti niistä esitelmän Tyrvään yhteiskoulussa maaliskuussa 1928.

Yhdessä Syrjälä ja nuori Horila lähtivät metsästämaan lauluja Kiikasta ja Kiikoisista. Matkaan kului kaksi vuorokautta ja Horila muistelee Villen löytäneen joka talosta ja torpasta sukulaisia niin ettei matkanteosta tahtonut tulla mitään. Punssiakin tehtiin joka paikassa - vaikka elettiin kieltolain aikaa. Silloin oli sitä oma-keittoista melkein joka asunnossa, Varma Suonpää muistaa isänsä kertoneen.

-Mutta ihmeellinen poika se Tapio Horila oli jo silloin. Eivät monetkaan nuoret pojat olisi lähteneet vanhem-

Ville Syrjälän syntymäkoti Koppalaisenmaassa on aivan tien syrjässä. Siitä johtuu talon nimi.

man miehen reisuun. Oli hän vain jo silloin kiinnostunut lauluista ja muista vanhoista asioista.

Vihattulanniemen juhlissa Ville kävi esiintymässä. Kuinka hän niihin valmistautui?

-Kyllä hän oli valmis aina laulamaan. Ei hän siihen mitään valmistautumisia tarvinnut. Eikä hänellä ollut esiintymiskuumetta. En minä ainakaan huomannut mitään semmoista. Hän oli hyvin rohkea laulamaan.

Radioesiintymisiä

Tapio Horila hänet hommasi sinne Helsinkiin radioon. Se oli suora lähetys silloin (noin vuonna 1938). Sitä oltiin silloin radion ääressä koko joukolla kuuntelemassa.

-Toisen kerran hän esiintyi radiossa 1950-luvulla. Silloin hän esitti kuuluisan Koppalaisenkankaan pilkkalaulun. Sitä nauhoitusta etsittiin, mutta sitten kerran kun olin aamulla töihin lähdössä, kuulin radiosta laulua, Varma Suonpää muistaa. Sanoin miehelleni, eikös tuo ole ihan kuin meidän isä? -No on kyllä, hän arveli. Sen jälkeen radiosta kuulutettiin: -Näin lauloi tyrvääläinen kansanlaulaja Ville Syrjälä.

-Soitin heti pojalleni Espooseen ja pyysin häntä ottamaan selvää asiasta. Seuraavana aamuna hän soitti ja sanoi saavansa kopion nauhasta. Se ei ollutkaan Yleisradiossa vaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa, josta nauha oli lainattu radioon. Näin poikani ja minä saimme nauhasta kopiot. Ville-isä lauloi

sitten koko pääsiäisen pyhät. Sitä soitettiin uudestaan ja uudestaan. Siinä on se Koppalaisenmaan pilkkalaulu ja »Molperi meni sotaan, melu tamptantaa» sekä monia piirileikkilauluja.

Osakunta talletti Villen lauluja

Anneli Asplund on kirjoittanut toistakymmentä sivua Ville Syrjälästä, kansanlaulajasta ja lauluntekijästä Kertojat ja kuulijat - kirjassa. Hän on saanut selville mm. että Satakuntalainen osakunta keräsi vuonna 1954 talteen tyrvääläistä perinnettä. Hankkeessa oli Tyrvään Sanomatkin mukana lainaamalla magnetofoniaan retkeläisille. Tapio Horilan johtamat nuoret tutkijat nauhoittivat tietoja mm. juhlatavoista, ruokataloudesta, karjanhoidosta, nuoriso- ja urheiluseurojen historiasta. Kertojista parhaita olivat Olga Vihdanmäki, joka lauloi mm. kalevalamittaisia kehtolauluja ja Ville Syrjälä, jolta saatiin talteen suuri joukko piirilauluja ja pilkkalauluja. Valitettavasti osa nauhoituksista on kadonnut.

Vielä vuonna 1979 Syrjälän Ville saavutti menestystä laulajana. Hänen nauhalta kuultu äänensä ja esityksensä kiinnostivat yleisöä Kaustisten kansanmusiikki-juhliilla tavallista enemmän. Siitäkin huolimatta, että kuulijat eivät nähneet laulajaa eivätkä tietäneet paljonkaan laulujen taustasta. Kaustisilla suosiota saavuttivat hänen laulunsa »Ken omi täällä niin yksin kuin mä» sekä rekilaulu »Nättiä, nättiä nättiä vaan, se on kiikkalaisen tuuri» ja piirileikkilaulu »Heilani piti mua kolme vuoatta».

Vammalan markkinoista Syrjälän Ville laulaa ilkkurisesti:

Eikä ne
Vammalan markkinat ollu
kun pienen rahan surma
sen sulavilavei ja laulan vaan
ja pienen rahan surma.

Kun kärryini minä rikki ajoin
tonne Limperin airan kulmaan
sen sulavilavei ja laulan vaan
ja Limperin airan kulmaan.

Poliittinen laulaja

Työväen rientoihin Ville osallistui nuoresta pitäen. Niinpä hän kirjoitti ensimmäisten eduskuntavaalien aikaan vuonna 1907 runon sosialismin ylistykseksi. Silloisista voimakkaista poliittisista tunnelmista kertovan laulun alku kuuluu:

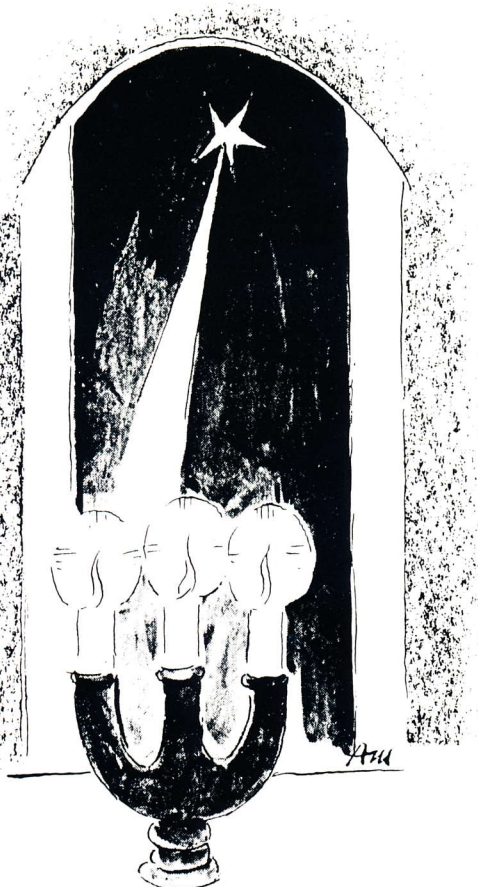
»Sosialismi vallannut on
Suomenkin maan
kulkenut sydänmaan
syvimpäänkin sopukkaan.
Vaaleista viestit nyt
kansalle kaikuu,
tuhansista suista
voitonriemu raikuu.»

- ja päättyy säkeisiin:

»Sillä sosialismia ei olla voisi,
jos sorto ja vääritys poistettu oisi.
Ken sen eteen salpoja laittaa,
siinä hän vain jalkansa taittaa.
Sitä ei voi estää mikään valta,
se nousee vaikka vuorten alta
kuin tuhat vuotta jumaloitu
Niilin virta.»

Anneli Asplund tietää, että Ville pärjäsi kiertokoulussa niin hyvin, että opettaja kehotti vanhempia lähettämään hyväpäisen pojan kouluun. Hänestä olisi voinut tulla vaikka lukkari. Mutta Kiikan Koppalaisenmaasta ei tuohon aikaan ollut helppo lähettää lasta opin tielle, joten asia raukesi. Omasta mielestään Ville olisi sopinut tuomariksi. Tytär on samaa mieltä, koska hän muistaa isänsä kovana »vänkääjänä», joka ei missään asiassa antanut periksi ja joka ei koskaan jäänyt vastausta vaille.

Ville Syrjälä kuoli Tyrvällä vuonna 1960. Hänen laulunsa elävät.

Pyhäyö

*Hiljaa tummuu ilta aaton,
tähdet syttyy taivahan.
Kaikuu laulu enkel-saaton
kunniaa Vapahtajan.*

*Rauhaan tyyntyy melu mainen,
ihmissielun herkäks saa
Lapsi pieni Jumalainen,
seimessä mi uinahtaa.*

*Valot kirkkaa templin loistaa;
jouluvirsi siellä soi.
Kiviholvit kaiken toistaa,
urkuin pauhu huminoi.*

*Ken jo nukkuu rauhan unta
tuikkeen kummullensa saa.
Hiljaa sataa valkolunta,
Pyhäyössä hohtaa maa.*

Sanat: Anni Bäckman

Hilda Runnin mökki, nykyisin Sarkia-museo.

Kaarlo Sarkia 1902 - 1945

Kaarlo Sulin, myöhemmin Sarkia, syntyi isättömänä kiikkalaiselle piikatytölle Aleksandra Sulinille sunnuntaina toukokuun 11. päivänä 1902. Lapsen auttoi maailmaan työmiehen vaimo Matilda Runni, jonka muistolle Sarkia myöhemmin kirjoitti runon ”Mullan ja veren kevät”. Lapsi oli siinä määrin heikko, että jo seuraavana päivänä hänelle annettiin hätäkaste Kiikan pappilassa. Unen sisar, kuolema, tuli hänelle tutuksi myöhemminkin lapsena. Hän oli viittä vaille hukkua Kokemäenjokeen ja kouluaikana hän sai vahingonlaukauksesta luodin päähänsä. Lähtökohdista johtuen hänen elämänsä muodostui monella tavalla vaikeaksi.

Mäkelän torpassa tuleva runoilija vietti 12 ensimmäistä vuottaan. Sitten tuli muutto äidin ja tämän vanhempien luokse. Äiti kuitenkin kuoli jo seuraavana vuonna keuhkotautiin, mikä suvussa oli yleistä. Poika jäi kummi-tätinsä Hildan huostaan. Tämä oli puuhakas nainen, joka pystyi huolehtimaan pojasta ja tämän alkavasta koulunkäynnistä.

Monien kiikkalaisten tukemana Kaarlo saatiin Tyrvään yhteiskouluun suoraan sen toiselle luokalle vuonna 1916. Koulunsa hän päätti 1923 neljän laudaturin ylioppilaana. Kotikyläläisille hän oli Suliinin Kalle, Suliinin Sandran avioton poika; niinkuin silloin sanottiin, jota koko Kiikka koulutti ja puoli Tyrväättä ruokki. Kouluaikana hän asusti ajoittain apteekkari Bäckmanin perheessä. Apteekkari lieneekin ollut hänen huomattava tukijansa koulutiellä.

Paikkakuntalaiset olivat toivoneet Kallesta opettajaa; olisi hihan se ollut kunnollinen ammatti, arvostettukin. Olihan hän osoittautunut varsin eteväksi opinnoissaan. Mutta ei. Häntä tukeneet henkilöt pettyivät, eikä lainantakaajia myöhemmin enää löytynyt. Kun hänen runokokoelmansa ”Velka elämälle” sitten ilmestyi sanottiin, että sen nimi olisi pitänyt olla Velka Kiikan Säästöpankille. Tämä katkeroitti häntä kovasti, varsinkin, kun hänen syntyperänsä oli hänelle perin arka asia. Se oli hänelle elämän salaisuus ja syvä haava, erään maalaistytön elokuisen rakkauden hedelmä. Hänellä ei ollut kirkonkirjoissa merkittynä isää.

*Lepäs elokuun yö kuin Sallimus
maailman yllä.*

*Se mies oli saapunut toiselta
kirkolta asti.*

*Olit nuori ja uupunut, rakastit
palavasti...*

*Kesä, syys meni niin. Meni vuodet.
Raukenit multa.*

*Levon viileyteen kävit, Elämän
aurinkohäistä.*

*Olit täyttänyt lain. Sinun mentyäs
silmistä näistä*

on Elämä hetkisen säteilevä tultaan.

Runossa selittyy hänen biologinen taustansa.

Sarkian runot merkitsivät hänen aikalaisilleen uuvuttavan lumoavaa kauneudenelämystä, vaikka siitä kuultaakin persoonallinen vamma. Sarkian kaikki rakkausrunot on kirjoitettu nuorukaisille. Se merkitsi hänelle pakenemisen halua, epäluuloista, herkkää haavoittuvuutta ja alituista itsevarjelua. Mutta siitä kasvoi myös luova voima.

Runous ei ollut hänelle vain ilmaisumuoto, vaan täydellinen elämän muoto. Hänestä oli tullut oman miinutensa rakentaja.

Runoilija siirtyi pääkaupungin ilmapiiriin Leppävaaaraan, Linnunlaulu-nimiseen täysihoitolaan, joka oli senaikaisten kirjallisten piirien arvostama paikka. Hän jatkoi opiskeluaan Helsingin yliopistossa ja jonkin aikaa myös Turun yliopistossa. Varsinaisia tutkintoja suorittamatta hän alkoi runojen kirjoittamisen, jota sitten joutui tekemään vaatimattomien tekijänpalkkioiden, stipendien ja erilaisten avustusten turvin. Hän oli taitava kääntäjä ranskalaiseen runouteen käyttäen alkuperäisrunon muotoseikkoja korostavasti (Humalnutun venhe).

Vaikka runoilija olikin tunnettu tavastaan vetäytyä äärimmäiseen yksinäisyyteen, mistä johtuen hän ei esim. osallistunut Tulenkantajien ryhmään, hänellä oli kuitenkin kyky seurata kirjallisia piirejä luontevasti, sillä hän omasi aristokraattisia taipumuksia harvinaisen paljon, harvinaisen vähin edellytyksin. Hän kuului Turussa Koskenniemen kirjalliseen piiriin, jossa kanta-jäseniä olivat Hiiskun sisarukset, Veijo ja Kaarlo Marjanen, Leena Ilmari, muita vierailijoita olivat mm. Edwin Linkomies, Anna-Maria Tallgren ja Alex Matson ja ennenkuin Sarkia oli mitään julkaissutkaan, kutsuttiin häntä Alfred de Musetiksi sanontansa pehmeän sulon ja ehkä myös eräiden fyysisten yhdennäköisyyksien ansiosta. Verrattuna muihin kirjailijoihin hän oli kuin henkeään pidättelevä arka lintu, satakuntalainen mimosa (Kurjensaari). Hän rakasti hiljaisuutta, kauniita vaatteita, kissoja, viiniä, viime vuosisadan ranskalaista runoutta ja kaunista lainehtivaa tukkaansa.

Kirjailijanimeä Sarkia hän käytti ensimmäisen kerran 1928 Kiikassa päivätyssä runossa "Unelma". Ensimmäisen ulkomaanmatkansa hän teki 1927 Saksaan ja toisen 1929, jolloin tuli julkisuuteen hänen ensi teoksensa "Kahlittu". Kaarlo Marjaseen arvostelu siitä oli: "Tämän yksinäisen, päivän melua aina karttaneen uneksijan sanassa on yllättävästi salattua voimaa ja hänen äänensä on ei ainoastaan kaiultaan jalostettu, vaan myöskin kantava ja syvä.

1931 ilmestyi "Velka elämälle": teos, jota runoilija itse altteimmin lausui. Äiti oli maksanut velkansa elämälle biologisesti, poika taiteellaan, runoudellaan.

1936 ilmestyi "Unen kaivo". Seuraavana vuonna hän matkusti Sveitsiin ja Italiaan palaten vasta 1938.

1943 ilmestyi "Kohtalon vaaka", jossa hän ikäänkuin tekee paluutaan takaisin tavallisiin inhimillisiin yhteyksiin, kärsimyksen yhteisyyden kautta ihmisyyteen. 1944 ilmestyi viimeinen teos "Runot".

Sarkia kehitti klassisen runon tyyllilliseen huippuunsa, kuuluen runouden traditionalisteihin. Hänen säkeensäistä loppusoinnutusta sanottiin äännemaaliluksi, jota modernistit nimittelivät soinnutteluksi.

Kaarlo Sarkian elämä oli alituista matkaa, lähtöä ja paluuta. Hän vaelsi keuhkotautiparantolasta toiseen jäämättä milloinkaan pidemmäksi ajaksi hoitoon, vaan lähti aina pois kesken hoidon. Pöydällään hän aina piti punakantista kirjaa Charles Baudelairen "Les fleurs du Mal - Pahan kukat".

Viimeiset vaiheensa runoilija eli Sysmässä Sinisalon sisarusten luona. Sieltä hän lähti kesällä Ruotsin kirjailijaliiton kutsusta Tukholmaan saamaan hoitoa. Ruotsiin saavuttuaan hän joutui viettämään 21 vuorokautta eräässä halvassa hotellissa, minkä jälkeen hänet siirrettiin tuberkuloosisairaalaan, jossa Tukholman kaupunki hoiti varattomia potilaita. Hyvin sairaana hän kuitenkin palasi sieltä takaisin Sysmään, eikä enää toipunut sairaudestaan. Runoilija Kaarlo Sarkia laski matkasauvansa 16. päivänä marraskuuta klo 17.30 vuonna 1945. Hänet haudattiin valtion kustannuksella Helsinkiin.

Vaikka Sarkialla ei koskaan ollut pysyvää kotia, koti-seutu merkitsi läpi hänen elämänsä selvää suurta arvo-maailmaa, mikä näkyy hänen tuotannossaan. Vielä ensipainoksen ilmestyessä suhde kotiseutuun oli särötön ja läheinen. Särkevät sävyt tulevat runoihin vasta myöhemmin. Koko elämänsä ajan runoilija kuljetti mukanaan pientä puukistua, joka oli kotoa peräisin. Siinä hän säilytti henkilökohtaista omaisuuttaan. Kotiseudullaan hän kävi vuonna 1931 viimeisen kerran.

Kotiseudulla on myöhemmin monella tavalla muistettu runoilijaa. Tyrvään yhteiskoulussa paljastettiin 1948 Essi Renvallin veistämä runoilijan muotokuva. Kiikkalaiset perustivat 1952 runoilijan muistoa vaalimaan Sarkia-seuran. Se on järjestänyt useita juhlatilaisuuksia sekä hankkinut muistomerkiksi runoilijan viimeisen kotipaikan. Seura pystytti 1955 muistoviirin runoilijan syntymäkodin raunioille. Viirin suunnitteli Veikko Eskola. Samalla paikalla paljastettiin 1960 Kauko Räikkeen runoilijan pää-veistos. Sysmään, jossa runoilija kuoli, on kuolinpaikan Säästöpankin talon seinään sijoitettu muistolaatta. Entisen Kiikan kirkonkylän kansakoulun seinään hankittiin 1983 yksityisenä lahjoituksena Kauko Räikkeen pronssireliefi. Meille runoilija jätti perinnöksi raskaasti lunastetun kauneudenuskon ja kirkastuneen inhimillisyyden.

Aarne Anttila on kirjoittanut 1942: "Näyttää siltä, että tänä (ankarana) aikana, jolloin karu miehekäs aktiivisuus luo historian ja jolloin yksilön panoksella näyttää olevan merkitystä sikäli kuin se palvelee kokonaisuuden reaalaisia etuja, sellainen passiivinen unelmointi ja erakkomaisuus tuntuu kaukaiselta ja epäajankohtaiselta. Sen hiljainen kauneus ei vaadi osakseen mitään huomiota, ja sillä on kyllä aikaa odottaa."

*Siitä kun jäi koivut kotimäen
arki, sunnuntai
moni vierä. Eteninkö vai
kehää kiersin? Yhtä lieene kai!
Äänet korviin soi oudon väen.
Unten kaupunkia tuskin näen,
mutta aavistaa sen silmä sai.*

Esko Pietilä

Vammalan Keilailuliiton puheenjohtaja Asko Rantanen pyyhki vuosi sitten pölyt keilapallostaan ja aloitti uudeleen harrastuksen liki kymmenen vuoden tauon jälkeen.

KEILAILU TÄNÄÄN

Keilailu, keilojen kaataminen pallon avulla, on ihmiskunnan vanhimpia tunnettuja leikkimuotoja. Hautalöytöjen perusteella tiedetään, että egyptiläiset pelasivat nykyisen yhdeksän keilan tapaista peliä yli 7000 vuotta sitten. Ylivoimaisesti laajimmalle levinnyt keilailu, tenpin bowling eli kymmenen keilan peli, on lähtöisin Keski-Euroopasta, mistä se kulkeutui siirtolaisten mukana Amerikkaan saaden vakiintuneen muotonsa viime vuosisadan lopulla.

Keilailu on levinnyt yli koko maapallon. Kiinnostus sitä kohtaan lisääntyy jatkuvasti.

Tällä hetkellä kuuluu Kansainväliseen Keilailuliittoon 75 jäsenmaata. Suomi on ollut alusta alkaen luomassa tätä järjestöä, johon kuuluu noin 10.000.000 rekisteröityä keilaaajaa.

Keilailun nopean leviämisen syytä on useitakin. Keilailu on mielenkiintoinen seuraleikki, mutta samalla erittäin vaativa kilpailulaji, joka tarjoaa hauskuuden, viihteellisyyden ja rentouttavan liikunnan lisäksi mahdollisuuden mitä jännittävimpään kilpailutoimintaan. Kun keilailu kaiken lisäksi sopii mainiosti kaikenikäisille, voimiltaan hyvinkin erilaisille harjoittelijoille, on ymmärrettävää, että keilaratojen tarjoamia mahdollisuuksia käytetään innolla hyväksi siellä, missä siihen suinkin on mahdollisuus.

Keilailu on meillä Suomessa ja myös kaikkialla muualakin todettu urheilulajiksi, joka on omiaan kehittämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta tarjoten runsaasti virkistystä ja kuntouttavaa liikuntaa. Sen vuoksi yhteiskunta onkin ottanut ohjelmaansa myöskin keilahallien rakentamisparkkimysten tukemisen.

Suomen Keilailuliittoon kuului vuoden 1988 lopulla 59 jäsenliittoa. Keilahalleja oli maassamme 80. Rekisteröityjä kilpakeilaaajia oli liiton kirjoissa melkein 19.000, keilaseuroja 1020 ja valtakunnallisiin sarjoihin osallistui 450 seurajoukkuetta. Kansallisen kilpailutoiminnan puitteissa kirjataan vuosittain satojatuhansia kilpailusuorituksia, ja harjoitustunnit huomioonottaen keilaaajien vuosittainen »liikekannallaolo» edellyttää vähintään miljoonan suorituksen määrää.

Naisille ja nuorille keilailu tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet tasapäiseen kilvoitteluun miesten kanssa. Naisten osuus maamme kilpailutoiminnassa on voimakkaasti kasvamassa, ja erityisesti koululaisnuorille on keilailu avannut uusia liikunnallisia näkymiä. Kausittain lasketaan koululaiskeilaaajien tilille noin 100.000 pelisuoritusta.

Keilarata on kaikkiaan noin 25 metrin pituinen ja noin 106 sentin levyinen. Vauhdinottoalueen pituus on 4,5 metriä, varsinainen rata on 19 metriä pitkä. Keilapöytä, jolla kymmenen keilaa seisoo tasakylkisen kolmion myödoissa noin 30 cm välein, on metrin pituinen. Keilapatteri painaa tavallisesti noin 15 kiloa.

Keilapallo on maksimipainoltaan 7.258 grammaa, ja se on tehty tarkkojen tasapaino- ja pyöreysvaatimusten mukaisesti kumimassasta tai muovista.

Keilailu Vammalassa 1987 - 1988

Vammalan Keilailuliitto perustettiin joulukuussa 1987. Perustavat kolme seuraa olivat KEIKI, LAKU ja VASEVO.

Tällä hetkellä seuroja on jo kolme lisää FB, KEPEK ja SCORPIO.

Rekisteröityjä seuroissa toimivia keilaaajia on Vammalan Keilailuliiton alaisissa seuroissa jo yli sata.

Lisäksi alan harrastajia jotka eivät kuulu seuroihin voidaan laskea olevan yli kolminkertainen määrä.

Laji on paikkakunnallamme varsin nuori. Siitä huolimatta Vammalan Keilailuliitto on ehtinyt järjestää jo viisi erikoiskisaa, joista TASKU-turnaus on parhailaankin käynnissä ja finaali pelataan vasta 1989 vuoden alkupuolella.

Vammalan keilaseuroista kolme osallistuu valtakunnan sarjaan; KEIKI ja LAKU lohko kutoseen ja FB lohko kasiin. Vastustajina on joukkueita Ylöjärveltä, Nakkilasta, Porista, Raumalta ja Turusta.

Valtakunnansarja pelataan 5+1 miehisiin joukkuein. Tänä vuonna olemme lähinnä oppia ja kokemusta

Vauhti, heiluri, liuku, irroitus, merkkiin, taas taskuun, kaato. Täydellinen suoritus vaatii jokaisen osatekijän hallinnan.

hakemassa, mutta siitä huolimatta on monta maukasta voittoa jo saavutettu.

Täydellisen sarjan taika 12 peräkkäistä kaatoa ja 300 pistettä on jo myös rikottu. Mikä ilahduttavinta siihen ylti Vammalan Keilailuliiton oma kasvatti Petri Heino. Mainittakoon että harva keilaaja pystyy tällaiseen suoritukseen koko keilailu-uransa aikana. Esimerkiksi Ylöjärvellä 300 pisteen raja rikkoutui vasta viiden vuoden päästä hallin avaamisesta.

Niinkuin alussa mainitsin aloitimme vasta joulukuussa 1987. Olemme valtakunnansarjassa kolmen joukkueen voimin. Viisi erikoiskilpailua on järjestetty. Lisäksi merkintäkisa pyörii maanantaista sunnuntaihin joka viikko. Täydellinen 300 pisteen sarja on saavutettu. Viitisentoista keilaajaa on nostanut luokkaansa. Keilaseurojen jäsenmäärä kasvaa tasaista vauhtia.

Uskon että tulevaisuudessa Vammala tunnetaan myös kovatasoisista keilaajistaan. Hyvä keilaaja on kotikaupunkinsa ihka ilmainen PR-mies kilpaillessaan eri puolella Suomea järjestettävissä kisoissa.

Antti Metsälä

Marskin Salonkivaunu

Salonkivaunussa, joka talvisodan puhjetessa muutettiin Mannerheimin käyttöön soveltuvaksi, on sodan aikana vietetty monia merkittäviä tilaisuuksia. Suurin ja juhlallisin niistä oli 4.6.1942 vietetty Suomen Marsalkan 75-vuotispäivä. Mm. silloinen Saksan valtakunnankansleri Hitler saapui tervehtimään Suomen marsalkkaa tähän salonkivaunuun. Ennen Hitlerin vierailua Suomen presidentti Risto Ryti ilmoitti samassa salonkivaunussa myöntäneensä Mannerheimille Suomen Marsalkan arvonimen.

Hitlerin vierailu oli täysin yksityisluontoinen, joskin keskustelu kosketteli suurpoliittisia kysymyksiä. Suomen silloisesta ulkopoliitikasta ei silloin keskusteltu.

Salonkivaunu on joutunut marsalkan junan mukana moniin vaarallisiin tilanteisiin mm. Helsingissä helmikuun lopussa 1944, jolloin kaupunkia pommitti 600-700 viholliskonetta. Vaunu selviytyi kuitenkin kaikista vaaratilanteista vaurioitta.

Pröökynät

-Iran tarttes semmosta ällätä, ette aaveet liikkus kon yäseen aikaan, pimmeesä. Jaamalasa, Koskihakasa pyykkärit näki kaks hamua keskellä valkosta päivää. Semmottet pröökynät ilmesty. Kyä mar sä sem muistat. Äites niistäp pruukas uhota. Mitäs, hän oli siältä Jaamalasta kotosin.

Ossaaks kyä sannook, koska se olis ollu, ja kekkä siä olis ollup pyykillä. Sais liralles sannoo.

-Tota noin. Annas kom ma räknään. Äiteni ollus sunkav viä koulusakan. Sen on täytynyt tapahtua joskus menneev vuasisaran kahreksannen kymmenel lopusa. Maaliskuuta se kumminkin oli, ja ermasen kirkas ja kaunis päivä.

Ne oli sano Joosepij Jahanna ja Aittamäjej Juusehviina kon siä oli olleep pyykillä. Äiti kehu, että hänen oli nij jäänym miäleensä, kon nep pyykkärit keskem pyykin tullee kauheeta kiarua Koskihakasta. Jahanna on nin henkästyinj ja toresta ja Juusehviinan silmät tapittaa.

Jahanna se oli, kom puhu: Meinasim mennäv viruttaa ja panin avatem pyykkihuaneen oven. Sillom ma näej ja huuran: Herranen aika Juusehviina, tup pian kattoon, ketä tua tullee. Kaks viiniä pröökynää kulkee rantaan. Niil on suvivaatteet päälä ja ne on paljaij jalvon, vaihka om pakkänen. Parasollikkin niilä om pääm päälä. Nep puhuu ja nauraa keskenäsäk kauheesti.

Sitten nek kävelee suaraan koskeen, siähev vualeppaikkaan ja painuu sinne.

Tahtonus seliittää, kon aurinko paisto iham päi. Jojesta nousi häyryä, kon teki kiamuroitansa ilmaasa ja kiahas siä. Juusehviina sano, että hän nir rupes väriseen. Jahanna puhu, että hänen altansa meinas jallaat mennä. Kyä nek kummakkin oli kauhuv vallasa. Ne uhos, että nim paljoo rahhaa heitille ei kukkaan tulis antaa, että he jalvoilansa astus Koskihakkaan. Se oli kyä niilem menemätöm paikka.

-Tota, kuija sem pyykim mahto käyrä?

-Lunteenih Heta sano oitis, että kon ihminen ov varma autuurestansa, nin ei op pelko. Se meni lopettaan sem pyykin. Sai mukkaansaj jonkun plikan pakarista, kon uskalsi Hetan turvil lähtee.

Joku navettopoika, semmonev väkipualus, oli mennys sannoon, että nep pyykkärip puhuu omiansa. Vanha Pransu tukki oitis sen suun. Kyä jokikines sen toristi, että nin Joosepij Jahanna kon Aittamäjän Juusehviinakin oli tottuuren ihmisä. Se mitä nes sano, oli varma kom pläkki.

-Äitelles oli annettu tavallinen muistollahja.

-Kyä mar oliki.

-Mutta mahtoks hällä ollat tiatoo siitä, ketä nep pröökynät olis elämäsänsä ollu?

-Se ei tullus sitä koskaan tiätään. Eikä sunkan kukkaam muukan siähen aikaan. Olsinks mää nys sitem päässys siitä perille ihan sattuman kauppa.

-Sää vai?

-Meijän Taata on äitensä pualta meskalalaista sukua. Menin uteliaisuusuresani plarraan Kiikan kirkonkirjoja ottaakseni siitä selkoo. Kom ma siinä menil läpi kualleirel listaa riti titiltä, nin tiäks tuli vastaan tämänen tiato: Vuonna 1804 9/7 hukkuneej jokkeen: Maija Stiina Härkäpeus 27 v. Hoipolasta, Maija Liisa Melander 16 v. Kiikan kylästä, piika Liisa 25 v. Kiikan kylästä.

-Meinaaks, että olisko nää nep pröökynät.

-Sitä mä oitis aattelin. Se Maija Stiina oli Ala-Hoipon tytär. Kyä mar sä Ala-Hoipon vanhat muistat.

-Meinaaks sen Emman, kon oli aina punaset rusetit korvaim päälä. Sitä sanottiin Hoipon Nätiks. Ja isäntää sanottiim Polsoiks.

-Ryssät silles semmotten nimen oli antanu, kon se oli tavallisen iso miäs. Sen oikee nimi oli Karl Härkäpeus. Se Maija Stiina, kon hukku oli sen Kallen isän isän sisar.

Nep plikat ov vallan erinomasetiv voineeh hukkuva Jaamalan koskeen. Lähtenee Koskihakasta paatilla ylitte, kon net toiset oli tolta pualta jokkee.

Mennee ilosina rantaaj ja jäänees sillet tiäle. -Rupesin täsä räknään, että Jahannan ja Juusehviinan lapsuuren aikaan ov viä ollu elosa semmottia, kon om muistanu tän onnettomuuren. Joku, heitin äitensä tai mummunsa ov voinuv vaihka tulla niitä mampselleita vastaan, kon ne om menosa rantaan. Ja sittej jälkeempäin uhonnus sitä. On sitä voitu varotuksekskim puhua. Kyä tämmänen nim painuu lastem miälleen. Lährem muistosta ikänä.

-Mää olen täsä koittanu ajatella, kummosta siä rannasa sillom pyykkipäivänä maaliskuusa oikein oli.

Jojesta nousi häyryä, mitä kon koski oli auki. Se on tiäks sukkelan näköstä, kon onka kiamurtellee aurinkom paisteel läpille. Siinä voi ruvetan näkkeem mitä vaan. Mä olen kylä varma siitä, että nep pyykkärikir rupes näkkeen niitä pröökynöitä, kon he lapsuuresansa oli kuulleep puhuttavan.

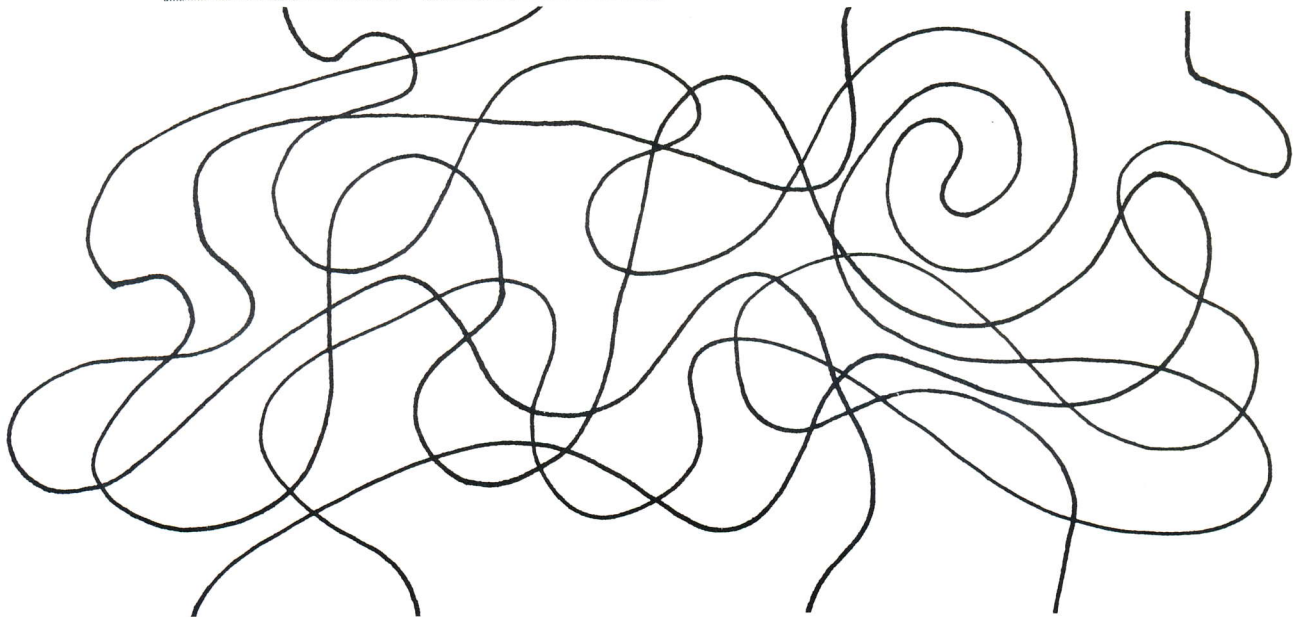
-Tota noin. Etsunkas sää vaam pa koko ilmestystä miälen kuvittelemaks. Susta ei tiä, mikäs oot. Oleks samallinen kon lira, ettet usko kon yä-aaveisiin. Konnet vaan olsit täysi aaveenkiältäjä. Äites kyä olsim menny järjellänsäp panneen henkiem maailmaa tyhäks.

Nin se on. Ja mikä hänesäkin on. Että tän mailmanaijaan ihmiset on heikoja kaikesa uskosa. Ilmestyksiinkin ei uskota. Vaihka niitten annettas näkyä, ninkon sano nittem pröökynöitten, tottuuren ihmisille kirkkaasa päivävvalosa.

Eeva

LASTEN SIVU

Tässä on 4 tonttua.
Auta heitä löytämään
lemmikkieläimensä.

Omenapuussa on viisi samanlaista omenaa. Etsi ne.

I	J	N	A	A	I	M	U	K	Y	S	O
J	O	U	L	U	L	A	H	J	A	I	O
A	U	M	Ö	A	A	I	R	O	N	R	L
A	L	O	P	O	Z	S	T	T	U	S	N
I	U	S	U	M	I	Ö	K	U	U	S	I
M	A	Y	K	L	K	A	P	L	M	T	H
U	A	N	K	L	A	I	S	N	Z	O	Y
Z	T	O	I	S	S	O	N	J	I	T	E
I	T	K	S	I	U	L	Ä	K	M	H	L
A	O	L	I	I	T	J	B	O	K	I	E
A	K	R	N	O	U	R	L	V	A	U	S

Sanakuutioon on piilotettu kuusi jouluun liittyvää sanaa. Sanat voivat olla pysty- tai vaakasuoraan sekä vinottain.

Oikeat sanat sivulla 46.

INKIN HEIKKI JA KIRKKO

Inkin Heikki oli noita ja voimamies. Tarinaperinteessä hänestä on juttuja ehkä enemmän kuin kenestäkään muusta näiden seutujen henkilöistä. Mutta ennen tuohon perinteeseen menemistä katsottakoon lyhyesti, mikä mies Heikki todella oli.

Heikki Heikinpoika Inki syntyi Laukulan Inkillä 23.11.1820. Lisäksi hänelle syntyi kolme veljeä, joista nuorin Taavetti on monesti tarinaperinteessä sotkettu Heikkiin. Heikki nai Kiikan Ala-Talan tyttären Marian, jota aina kutsuttiin Majjaksi. Maija kuoli ensimmäisenä nälkävuotena 1867.

Heikki tympääntyi niin, että myi Inkin talon ja jätti itselleen vain Mätikkö-nimisen pellon ja rakensi sen laitaan pienen pirtin. Heikki otti uuden vaimon, joka oli seppä-Heikin leski Kustaava. Tästäkään avioliitosta ei ollut lapsia. Kustaavan edellisestä liitosta oli viisi lasta, joita tarinoissa on pidetty Heikin lapsina. Heikki kuoli 1903 ja Kustaava 1912. Muutama Heikistä kerrottu tarina:

Heikillä oli noidan verta suonissaan jo sukuperintönä. Taitoa parantaakseen hän meni jo nuorena isäntämiehenä noidan oppiin mestarinoita Santalalle Ruovedelle. Joankin sunnuntaiaamuna sanoi Santala Heikille: -Sun talos pallaa tänään kello 12, jos et silloin oo itte kotona.

Heikki sanoi, että ei hän millään siksi kotiin kerkiä. Santala vakuutti kyllä kerkiävän, kun hän antaa piiskan. Santala antoi piiskan, jossa oli pajuokeppi vartena ja siimana tavallinen pellavalanka.

-Kon tolla lyät ja aina sanot, että suren nopeus ja karhun voima nin kyllä kerkiät. Mutta matkalla sun täytyy poiketa kolmeen kirkkoon.

Heikki lähti ja teki niinkuin Santala oli määrännyt. Hän poikkesi matkalla Tampereen, Pirkkalan ja Tyrvään kirkkoon. Tyrvään kirkossa oli juuri vihkiminen käynnissä ja sulhasena oli Heikin nuorin veli Taavetti. Heikki ei malttanut heti lähteä ja niin kävi, että kun Heikki ehti Laukulaan, niin talo paloi parhaimmillaan. Mitään ei voitu pelastaa. Heikki joutuikin tulemaan uutta taloa rakentamaan, ja niin hänen noidanoppinsa Ruovedellä jäi hiukan kesken.

Leppäsen Alpulla ei ollut menestystä muussa kuin »pirttiviljelyssä» ja niin hän valitteli köyhyyttään Inkin Heikille. Heikki lupasi auttaa. He menivät yhdessä Tyrvään kirkkoon, sillä voimakkaammat taitat piti tehdä kirkossa. Kun he olivat kirkon kolmesti kiertäneet, ovi lennähti auki.

Heikki käski Alpun hypätä tasajalkaa kynnyksen yli, jotta jalka ei jää oven väliin, kun ovi kiinni tulee. Alttarilla Heikki mutisi omia lukujaan ja pani sitten Alpulla määrän, että Jumalan nimeä ei saa sanoa

vahingossakaan. Tämän yön jälkeen ei Alpulla rahanpuutetta ollutkaan. Mutta sitten kävi, että kattotalakoissa hieman hiprakassa Alpu löi vasaralla pahasti sormeensa ja manasi:

-Voi kristuksen perkele!

Samana iltana Alpu hukkasi rahapussinsa. Sen jälkeen hänellä ei rahapussin tarvetta ollutkaan. Hän kiersi talosta taloon leipää pyytämässä. Hän joutui monesti nälissään heinälatoon nukkumaan.

Tuosta kirkon ovien avaamisesta Heikkiä taidettiin joskus syyttää aiheettomastikin. Tyrvällä oli tuolloin vanha ja hajamielinen suntio, jolta kirkon ovet usein unohtuivat auki. Aina se pantiin Heikin syyksi ja sanottiin, että sen verran Heikin opit jäivät vaille, että auki hän saa kirkonlukon, mutta ei saa kiinni.

Laukulan ja Evon pojilla oli tapana tapella keskenään. Silloinhan oli vielä kylätappelut tavallisia. Tappelupaikkana oli tavallisesti kylien välillä oleva silta. Kerran taas oli tappelu käynnissä ja Laukulan pojat pahasti häviöllä. Joku juoksi Inkillä hakemaan Heikkiä apuun. Heikki laitteli rauhassa pälsyjä päälleen ja tuumi:

-Ei siälä viälä näytä suurempaa kiirutta olevan.

Ei Inkillä sillalle nähnyt päivälläkään, saati sitten pimeänä syysyönä, mutta Heikki näki. Kun mentiin niin Laukulan pojat olivat jo pakoon lähdössä ja Evon pojat hihkuivat sillalla. Heikki meni ja heitteli ne kaikki ojaan, sillä olihan saksy ja tulvan aika. Laukulan pojat tulivat Heikin kanssa Inkin pirttiin ja Heikki alkoi riisua pälsyjään. Mutta eivät pälsyt niin vain lähteneetkään päältä ja Heikki sanoi:

-Kattoos mitä siälä o.

Joku katsoi. Siellä oli pitkä sepän tekemä puukko. Se oli lyöty päätä myöten Heikin niskaan.

-Otaas se pois, sanoi Heikki.

Puukko vedettiin pois ja Heikki käski kaatamaan kupista silakansuolavettä reiän täyteen. kyllä haava parani, mutta pälsyjen niskaan jäi reikä. Siitä Heikki sai hyvän tekosyn. Silloin piti vielä joka sunnuntai käydä talosta joitakin kirkossa, ja joka toinen sunnuntai piti olla isäntäväen. Heikki ei ollut koskaan välittänyt kirkossa käymisestä ja nyt ei tarvinnut mukamennä, kun pälsyjen niskassa oli niin ruma reikä.

Heikki oli myöskin kaivonkatsoja. Kun Tyrvälle rakennettiin uusi pappila, piti tehdä myöskin kaivo. Kirkonisäntä tiesi Heikin taidot. Hänet pyydettiin pappilankin kaivonpaikkaa katsomaan. Mutta kaivon katsominen vaati tukevan ryypyn onnistuakseen. Sitä ei pappilassa tarjottu. Kahvia sentään nuori mampseli tarjosi. Heikki kaatoi kahvinsa sekaan salaa hokmannia omasta pullostaan. Hokmannin haju levisi kautta pappilan ja jälkeenpäin mampseli todisti:

-Kyllä se Heikki noita on. Kyllä siinä varmasti pirukin lähellä oli, kon nin kova tulikiven katku oli. Siitä Heikin noidanmaine taas kasvoi, kun oikein pappilan mampseli todisti.

Jo ainakin kymmenen vuotta ennen kuolemaansa Heikki teki itselleen ruumisarkun. Sitä säilytettiin Mätikön pirtin eteisessä. Kustaava pelkäsi, että ei uskaltanut pimeään aikaan kulkea eteisen läpi. Kesällä Heikki toi arkun pihaan kivien päälle ja tervasi sen siinä pariin kertaan kesän mittaan samalla, kun tervasi toppitalukkaitaan.

Kustaavalle Heikki pani määrän, että kun hänen ruumistaan lähdetään hautaan viemään, niin Kustaavan pitää heittää perään kolme kertaa pihlajaisella kapu-

lalla, muuten hän palaa kummittelemaan. Kustaava pelkäsi kovasti kummituksia ja niin hän sitten heitti-kin, mutta epäonnistui. Jonkin tarinan mukaan Kustaava heitti rakennuksen takana, jotta kukaan ei olisi nähnyt. Toisen tarinan mukaan kapula ei ollutkaan pihlajaa, mutta Kustaava kyllä heitti aivan kuin pitikin heittää. Kolmas tarina tietää, että Kustaava heitti kolmesti niinkuin oli määrätty, mutta osui arkkuun vain kahdesti. Kertomuksesta on lukemattomia versioita ja ainoa mikä niille on yhteistä on se, että aina tuo heitto epäonnistui. Yhteistä on myöskin se, että Heikki tuli kummittelemaan. Monesti Kustaava joutui lähtemään Mätiköstä yönselkään.

Kurjansuon Antti

Rukin muistelut ullakon hämärässä

Täällä sitä olen lojunut jo ikuisuuden romujen seassa ullakon nurkassa. Heittivät tänne, kun eivät enää tarvinneet ja kirosivat, että toi Saurion verstaan tekemä rukki on jo hintansa tienannut ja parhaat aikansa elänyt. Levätköön rauhassa täällä ullakon hämärässä. Vahva pöly peittää sorvatut pintani ja hämähäkit, nuo äänettömät langantekijät, ovat hienot seittinsä kuto-

neet ympärilleni. Tässä sitä nyt olen, lepään rauhassa, täysin palvelleena. Ihmiset ovat minua jaloillansa polkeneet ja ottaneet irti kaikki kehräyksen surinat, mitkä ovat saaneet. Hampaanikin on moneen kertaan uusittu ja nuo polkimet, niin tosiaan. Muistan monet tuliset polkan sävelet, kun kehrääjämummo lauloi kehrätessään. Hän löi jalallaan tahtia polkiessaan minua, että pirtin permanto rytisi allani.

Erotin hyvin lampaanvillan tuoksun, karvoista ja pelavista. Villoja kehrättäissä hyrisin ilosta, samoin hyrisi kehrääjä. Mutta annappas olla, kun tehtiin karvoista lankaa, ruikutin koko nukkarautani pituudelta, mutta myöskin ärhenteli akka. Ei laulanut, vaan pärski ja aivasteli, kun karvat pölysi. Manaili minua ja veti rasvaa rullan ja tolpanlaakereihini, kun ruikutin kuuvuuttani. Akka vain kiersi pitkästäruuvista nyöriä, yhä tiukemmalle, että luukoseni meinasi mustua. Olin tosiaan lirissä, niinkuin sanotaan. Kestin monet kertausharjoitukset, sillä lanka täytyi myöskin kerrata sopivan vahvuiseksi. Olin kiitollinen mestarilleni, joka oli minut riihikuivista puista tehnyt ja antanut ootratun ja upeasti lakatun ulkomuotoni aina nuppuroitani myöden. Luonut linjan, jota voisi kutsua M.S. linjaksi, Urho, joka oli minua joskus tekemässä voisi kertoa enemmän, miten kaunis sorvaus tehdään ja palkintoja voitetaan. Täällä ullakolla olen hylättyinä ja muistelen sitä aikaa, kun palvelin uskollisesti talossa niinkuin torpassakin. Vuosisataiset perinteet ovat jääneet taakse. Tulevaisuus kohdaltani on taakse jäänyttä. Koneet kehräävät tehtaissa langat. Hämähäkki täällä ullakon hämärässä kutoo kauniit seittilankansa verkoksi ympärilleni peittäen minut vanhan rukin yhä syvemmälle muistojen menneisyyteen.

"Pellavapää"

Elonkorjuun kehitys kotikylässäni 50 vuoden aikana

Lapsuuteni ensimmäiset muistikuvat elonkorjuusta ajoittuvat 1920-luvun loppupuolelle. Silloin kaikki mitä heinää ja viljaa kasvoi kotipellossamme katkaistiin viikatteella. Elo laitettiin seipäille ja kärväille, ruis kuhilaille.

Vähän myöhemmin muistan elävästi rukiin niitossa tekemäni taksvärkkipäivät. Olin 16-vuotiaana ensimmäisen kerran rukiin niitossa. Tein Yliviikarille päivän taksvärkkiä siitä, että äiti otti ruohoja heidän pellonpyörtänöistään meidän teurasmulleille.

Ison talon ruispellolla oli tavallisesti ainakin neljän saran väki. Kunnia-asia, kuka sai sarkansa ensin niitetyä. Sellaisen niittopäivän nuori poika tunsii ranteisinaan pitkään. Eväät olivat työn mukaiset. Paksua silavaista, palvattua sianlihaa oli runsaasti ja sitä myös syötiin. Keho tarvitsi silloin paljon polttoainetta.

Eipä ole ihmeäkään, että nykyään pelätään läskiä, kun istutaan traktorin istuimella ja odotellaan, että leikkuupuimuri tyhjentää säiliönsä peräkärriille. Ihmistyövoiman käyttö nykyisin puintimenetelmin on minimaalisen vähäistä.

Ennen vilja kuivattiin riihen orsilla. Ruissitomat »lyötiin seinään» jolloin parhaat jyvät irtosivat. Sitten sitomat vielä kepakoitiin häkin päällä, jolloin irtosivat loputkin jyvät. Riihityössä tarvittiin 5-6 henkilöä ja

kaikilla oli hiki. Kun riihi oli tiukkaan ahdettu, tavallisesti silloin saatiin noin 10 hl rukiita. Nykyisin leikkuupuimuri pui saman määrän vajaassa kymmenessä minuutissa, eikä kenelläkään ole hiki. Ohra ja kaura puitiin »rosmalla». Sellaista veketointa harva nykyihminen on nähnyt. Siinä oli piikkikela, kuten nykyisissäkin puimakoneissa. Kela irroitti oljista viljan, joka sitten laskettiin viskurilla puhtaaksi. Käyttövoimana oli veivaamassa tavallisesti kaksi raavasta miestä. Muutamilla tiloilla oli rakennettu ns. hevoskierros. Se oli iso väkipyörä, jota hevonen pyöritti pientä ympyrää kiertäen. Sellainen laitos pani rosmen pyörimään sellaista vauhtia, että tuli valmista paljon enemmän kuin miesten väentämänä. Tuomolassa oli höyrykone, joka käytti puimakonetta. Se oli mahtava laitos. Siinä oli vihellyspillikin. Liemolassa oli öljyllä käyvä moottori. Tämä Sarin-merkkinen moottori oli käynnissä hyvin epävarma. Juho-isäntä kulki monessa talossa käyttämässä puimakoneita moottorinsa kanssa.

Heinän kaatoa varten oli isommissa taloissa kahden hevosen vetämiä niitokoneita. Se oli mielestäni ihmekapine. Isä oli huutanut jostain huutokaupasta meille yhden hevosen vetämän niitokoneen.

Vihdoin myös kylämme eräät pikkutilalliset alkoivat puuhata yhteisiä puimalaitteita itselleen. Viiden pikkutilan isännät ostivat yhteisen puimakoneen ja sen

käyttövoimaksi porilaisen moottorin. Tämä moottori oli siitä ihmeellinen, ettei siinä ollut ollenkaan sytytystulppaa. Sylinterin yläpuolella oli kupu, joka lämmitettiin puhalluslampulla kuumaksi. Moottorin sivulla oli melkoinen vauhtipyörä, josta kone pyöräytettiin käyntiin. Se oli hyvin käyttövarma. Näitä yhteisiä koneita hoiti Martti L. Hän oli tärkeä henkilö silloisessa puintijärjestelmässä. Martti oli vähän viinaan menevä ja moottori pelasi varmemmin, jos isännällä oli tarjota Martille ryyppy silloin kun riihittiin.

Vuoden 1939 loppukesällä kyläkuntamme sai sähköä. Silloin paikkakunnan elämässä tapahtui suuria muutoksia. Puintiyhtiö hankki sähkömoottorin, jota oli paljon mukavampi siirrellä tilalta toiselle. Kun palasin pitkältä sotasavotalta vuoden 1945 alkupuolella kotiin, oli yhteinen puimakone jo paljosta käytöstä rapistunut pahasti. Syksyyn mennessä sain karjakaupalla hankituksi sen verran rahaa, että pystyin ostamaan meille oman puimakoneen. Silloin piti olla suhteita, että jotakin sai hankituksi, vaikka rahaa olisikin ollut.

Muistan isän ilmeen, kun vähän ennen puintiaikaa meidän pihaan kääntyi kuorma-auto, jonka lavalla oli uusi puimakone. »Se on poika suuruudenhulluutta sinulta. Kyllä sillä vanhalla yhteisellä vielä olisi puitu», hän sanoi. Muistan myös isän ilmeen, kun hän pisti ensimmäisiä ruissitomia uuden puimakoneemme kintaan. »Tämähän vetää sitoman väkisin käsistä, ja sen vanhan kitaan sai tyrkkiä.» Niin oli äijän mieleen, että nuuska valui suupielestä. Illalla isä haki rahakukka-

ronsa ja kaivoi sieltä muutaman tuhannen (sen aikuis-ta rahaa) ja sanoi: »Saat tuosta vähän, ettei kaupparahasi jäänyt vähiin puimakoneen oston takia.»

Sama puimakone on meillä vielä ja melko hyväkuntoisena. Nykyään sillä ei ole paljon työtä. Heinänsiemeniä ja metsän vieressä viheriäksi jäänyttä viljaa sillä nykyisin puidaan.

Millainen muutos onkaan tapahtunut elonkorjuussa noin 50 vuoden aikana! Varsinkin leipäviljan laatu on kärsinyt paljon tästä kehityksestä. Ennen ei monikaan käyttänyt apulantaa. Havukuivikkeita käytettiin lannan joukossa. Kasvinsuojelumyrkyistä ei tiedetty mitään. Usein riihi lämmitettiin tervaspuilla ja rukiiseen jäi miellyttävä savunmaku. Nykyään ruis puidaan melko vihreänä, ettei sakoluku laske. Vilja kuivataan nopeasti öljylämmityksellä. Kasvinsuojeluaineita käytetään melko runsaasti. Ennen vilja peittaantui, kun se savussa kuivattiin.

Kylässä eli talkoohenki. Mikäli jollakin tilalla oli heikko leikkoväki, silloin oli tapana, että naapurit menivät talkoilla leikkaamaan rukiin. Tavallisesti oli talkootanssit työn jälkeen. Silloin työ oli raskasta, muttei sitä raskaana pidetty. Naapuri oli lähimmäinen, joka sai apua tarvitessaan. Saaste ei ollut pilannut ilmaa eikä viljaa. Kateus ei ollut myrkyttänyt ihmisten mieliä. Silloin vain elettiin, eikä juostu kilpaa elintason kanssa kuten nykyään. Tekisi mieli sanoa: oi aika vanha kultainen.

Erkki Kouhi

Vammalalainen juntti

"Ohhoh, emmää tiännykkää, että noin pikkasia sirkkelin teriä eres tehrää", ihmetteli Kutalan mies kun CD-levyjä Kirjakaupassa näki. Siinä riittää ihmettelemistä muillekin äijille, ja niinpä torilla on pian koossa tuttu porukka. Ei siinä tosin kauan joudeta mikrosirkkeliä kummastelemaan, kun maanviljelyn katonäkymät, traktorinosto ja sianlihan alennusmyynti Kimmontorilla painavat mieltä. Tutuille on helppo puhua ja yhdessä katsastella uusia kyläläisiä, Tyrvällä kun kaikki tuntuvat olevan sukua keskenään. "Ei me olla uteliaita vaan tiedonhaluisia", sanovat muijat, joita jossain rumasti juoruakoiksikin kutsutaan, kysellessään Taipaleen Tanjan koulutodistuksen keskiarvoa ja Kunnaksen Maurin vuosipalkkaa.

Vammalalaisen maajuntin tuntee kyllä isostakin joukosta Osuuspankin syntymäpäiväkahveilla. Hänellä on keskiruskea pehko kyräilevien silmien ja sinisen Maatalouskeskus-lippalakin välissä, parin päivän sänki poskessa, vanha VsV:n verryttelytakki, nuhriset Vapaa Valinnan farkut ja Nokian mustat kumisaappaat jalassa. Jos lähemmäksi pääsee, aistii välittömästi yleisimmän junttihajusteen tutun tuulahduksen; hikeä, lantaa ja taas hikeä. Lannalla maa saadaan tuottamaan satonsa ja hiellä maamies leipänsä ansaitsee, joten miksi luopua aromista kaupungissaan.

Isoisän rakentama kotitila kylän laidalla pilkistelee puiden lomasta, vanha traktoripolku on tasoitettu Wartburgin mentäväksi, Sastamalan Souvi pinnisteltä läpi ja Tyrviskin kannetaan kotiovelle; mutta vaimo puuttuu. Nuorelle pellavapäöpojalle olisi kylällä plikkoja piisannut, mutta silloin ei kiinnostanut kuin mopon korjaus, ja nyt kun autokin on alustasuojattu, ovat tytöt yhtäkkiä poissa. Varovainen kysely naapurinemännältä paljastaa, että Helena, Pikku-Sinikka ja jopa Kranttu-Kaarinakin ovat käyneet kauppaopiston Huittisissa ja ovat nyt uuden elämän alussa kuka Porissa K-kauppiaan vaimona, kuka Nokialla Nanson myyntisihteerinä.

Ei auta muu kuin ottaa oma takavetoinen alle, tehdä lenkki kolmostietä Koti-Aittaan ja sitten Myllymaahan varttuneiden tansseihin. Matkalla kuuluu välillä hiukan katkoen Tampereen radion ohjelmaa ja Freud, Marx, Engels & Jungin uusi sisäpiirien kylähitti Elama on aika tulsaa. "Vammala on aika tulsaa, Vammala on aika tulsaa...", kyllä sitä vähemmästäkin masentuu. Vai onkohan kaupungivaltuusto ottanut rokin uudeksi mainosvälineeksi, jolla nuorisotyöttömyyttä yritetään vähentää? "On se kumma, kun Myllymaassa samat kasvot tuijottavat vuodesta toiseen, eikä aikuinen voi kuvitellakaan lähtevänsä Seukun perjantai-iltojen rytkytyksiin juuri potkuhousuistaan vieraantuneiden tönnittäväksi!", harmittelee Juntti-Erkki Kämmäkstä.

"Sisukas satakuntalainen, aktiivinen penkkiurheilija, maanviljelijä neljässä polvessa, rehti ja rauhallinen

talvisin pitkiä kalsareita käyttävä poikamies", jyrähtelee herra 36 radion sensseissä ja toivoo sisäsiistiä, ruuanlaiton hallitsevaa ompelu- ja tiskikoneyhdistelmävaimoa omaan kamarinnurkkaansa. Senssit on tehty ja Senssit tehnyt tehtävänsä, joten sitten vain kirjeitä odottelemaan. Niitä ei kuitenkaan tule, kun edelliset herrat olivat ilmoittaneet olevansa lisäksi lapsirakkaita ja kertoneet lupsakoita juttuja. Mutta ei hätä ole tämänäköinen: naapurin Jussi on pyytänyt viettämään iltaa VaLePan kotisalin lähimmässä jälkipelipaikassa Ja-Nissa ja siellä ne ongelmat ovat ennenkin ratkenneet, vaikka kalliiksi välillä käykin. Kaljalasin ääressä on mukava pohdiskella Mäkisen Artsin passipeliä, Reunasen Harrin keihäskaria ja suunnitella nimeä kaupungin uusille rakennuksille.

Kesällä ajan hermoa tavoitteleva valkoihoinen känsäkäsi ottaa lomittajan 15 hehtaarin tiluksilleen ja lähtee Kanarian saarille. Edellisesäinen Matkapoikien Ruotsinmatka epäonnistui sateen takia, mutta nyt kutsuu unelmakaupunki Puerto de la Cruz Vaununperän poikaa. Siellä tummat solakat nuoret tytöt kiiruhtavat luo pikkuruissa bikineissään, kun sormia vain näpsäyttää, ah autuutta! Mutta eräs tärkeä yksityiskohta on herkkähiipiäiseltä jörrikältämme unohtunut: eivät tytöt tule hotellihuoneeseen katsomaan nopeasti palanutta, punakkaa ja auringonpistoksen jäljiltä oksentelevaa ritaria. Niin on maalaispehmon tultava tax free -kassi koipien välissä kotiin ja aloitettava perustellinen elämänmuutos.

Ellivuoren laskettelurinteet, hölkkäpolut, Vammalan Opiston italiankurssit, Aurinkoterassin solariumit, Kuntokoulu ja Seurahuone täyttyvät kotoisista junteistamme. Alkaa uraputken tavoittelu, Levorannan Autoliikkeen ikkunoihin ja omaan napaan tuijottelu, Pullin puheille uudenvuodenyönä taputtaminen ja samalla nimi vaihtuu. Vammalan juntista tulee Etelä-Suomen juppikulttuurin perusjäsen, joka ostaa kravattinsa Jokiselta, verhokankaansa Kalliokoskelta ja kannattaa tasa-arvoa ainakin kertausharjoituksissa käynnissä. Vammalalaiset juntit ovat elävä osa suomalaista maaseutukulttuuria, jota permanentit ja sähköhammasharja eivät ole pehmentäneet. Antakaamme arvoa heille, jotka uljaina katsovat huippumodernin biotekniikan rynnistystä pelloilleen ja uuden kirjastotalon käyttöönottoa näin Tyrvään Mantan jälkimainingeissa.

Riitta Lepistö

Sanakuution oikeat sanat: joululahja, jouluaatto, kuusi, pukki, riisipuuro ja kinkku.

Olka ja Vanni

-Se on ny Olka semmonen asia, että sun tars lihoo. Sää olit ennen oikeel levveenaamanenkin.

-Muv vai? Ihmisen tartte ollakkan kon Hankon keksi.

-Mutta kon oot muutonkim mennys surkeeks. Sää oot tiäks vallon suikee.

-Oomma piukee kumminkin.

-Nin kai. Mutta kuule. Syäks sää?

-Jaa mää. Mikäettes syä. Nälkä mun on alvari.

-Kyä mar se ninkin on, ettek kaikki tu mikskäv, vaihka kuija söis. Ei sano o suatu sitä lahjaa, että pääsis lihhoon. Nin koj Joosepij Jahanna. Kukas enemmän syä, koj Jahanna, ja on kon tikku. Ruaka sano ei siunaannu.

Sittet taas on toisia, nin kon Kontin emäntä. Se ei sunkan ermasemmis syä, mutta on nin uljaasa reirasa. Viimesviikolla mä olin sitä hiaromasa. Tiäks sää seh Hiljan? -En o sattunun näkkeen.

-Siinä kyä ol lemmakas ihminen. Se on suuri ja lihava ja punanej ja valkonen. Sitä ma vaan imehtelen, kuija yhrelle ja samalle ihmiselle annetaan kaikki lahjat. Kon se on tiäks saanul laulunäänenkin. Mä jäin neulomaseurasa oikeen kuulteleen, kon se veti. Se pääsee vaihka kuija ylös. Ja mennee sano nuatillensa. -Mitäs, kon tavallisesti on nin, että se kon on saanu äänen, ei ossaa laulaan nuatim mukkaan. Sitten taas säveltaitosille ei o annettu äänel lahjaa. Siinä Hiljasa on kummakil lahjat samasa ihmisesä. Ja näkö sittev viä. Ja muuton nin lävitteh hyvä.

Kyä se jo plikkanakin oli tavalliseh hehhee. Sireenih Hilta tätä puhu. Se oli olluk Koivumäesä, siä Hiljan kotona sen sisaren häitä tälläämäsä. Siältä hän sitten tuli Kontille. Kov Väinö, kon ny on Hiljam miäs, kuuli mistä Hilja on tulossa, nin se aina vaan tälläs puhheen

siähen Koivumäkkeen. Väinö ihmetteli, että kuija siä kaikkikaikki on nin erinomasta. Missään se ei ollun nähny nin uljasta viikustakan kon siä. 'On aina se kommee,' sano Hilta, mutta oksat kasuaa alaspäin!

Nysse Hilja on olluk Kontilla pian parikymmentä vuatta, ja tullee aina vaan uljaammaks.

-Tiäks Vanni. Ensunkam mää vaan nähny sen ihmisev Vammalasa. Mä olin siä viime keskiviikkona. Ei, kyä se oli perjanta. Kuule, onks niilä semmoneh hevonen kon on tähti nottasa?

-On oikein. Esa sen nimi on.

-Se seiso Hyrkim puarin tykönä vartoomasa. Se emäntä osti ittellensä pukukankaan.

-Juu. Hilja kehu, että viimesuvinen on nin sakistunu. Kyä mar siinä sekin on, kon ol lihonu. Vanha puku or ruvennuk krinnaaj ja ja oikee hia, ei sano kov vasen, om pritsahtanu saumasta. Yritti neuloos sitä ylölluarin, mutta se ratkes aina vaan. Kyä mä puvun tartten, se puhu. Kummosta kankasta se osti?

-Oikeir reirua tyykiä, hailunsinistä, misä oli kellasia ja puuneja piuruja risticä.

Mä jäin kateleen, kon nel lähti. Se kyä oli vaivan takana, että se emäntä pääsi hevoser rattaile. Isäntä joutu nostaan sev vasemman kontin, ei kun oikeen, rattaile.

Mun tuli tiäks sitä ihmistä surkeet. Ei sen elämä huakeeta o. Ajattelen ny. Ninkon joutus laahaan jauhosäkkejä aina.

-Tiäks, se on nin, ette ihmiselle anneta kaikkia ilmatteks, ainakaj jos on saanu enemmän kon toiset. Ruumiin kärsimisellä Hilja saa sovittaa sen, että on ikänsä saanu olla koko mailman kaunis.

Eeva

Joulun aikaan

Joulun aikaan moniin palasin muistoihin taivaan tähtikarttaa siinä katselin, tuuli ihan hiljaa, nukkui metsä, maa, niin pieni onnen hetki muistoja kuljettää.

Joulun lapsi kerran löysi sävelen, jolla täyttää voipi pienen sydämen. Joulun tuntua lisää kaunis kynttilä, valona tahtoo olla hyvä ystävä.

Joulun kellot kaukaa muistoja kuljettää, monta oli silloin lyhtyä palavaa, sen vanhan joulun rauha kun vielä olisi, ja kotiseudun taivaan tähti tieni ohjaisi...

Aili Uotila

Riihen tuoksu

Minun oma maisemani: tuttu - rakas - läheinen... Varmaan meillä jokaisella on sellainen. Silmien edessä - tai muistoissa. Se on niin läheinen ja tuttu, että sen voi milloin vain saada muistojen lokeroista esiin melkein aistittavaksi.

Niinkuin minun lapsuuteni elokuun ehtoon riihen-tuoksu...

Mistä se tulikaan, kun katselin tätä tämän syksyn murheellista maisemaa; - märkä pelto - vilja laossa - ja jatkuvasti piiskaava sade. Siinä se vaan taasen oli; elokuun lopun pimenevä ilta - muutama tähti jo taivaalla - ruispystyjen rivi pellolla - ja riihen tuoksu... Se on niitä lukemattomia muistoja, joihin mielellään palaa.

Oman lapsuuteni syksyihin kuuluivat nämä ehtoon riihenlämmitysmatkat isän kanssa. Kun isä ehtoolla myöhään lähti vielä lisäämään puita riihen pesään, lähdimme mukaan, veljeni ja minä. Hämärä oli jo miltei pimeää, ilmassa oli syksyn kirpeyttä ja lakastumisen tuoksua. Kaikki tuoksut saattoi erottaa sillä tavalla, että pimeässäkin tiesi perunamaan, ohrapellon ja monet muut kohdat. Hämäryys miltei käsin koskeltavana, käsi isän kädessä, askelten rapsahtelu, vai-meita ääniä naapurin pihan vaiheilta, jokin linnun äännähdys...

Riihen ovella tulvahti vastaan kuivumassa olevan ruikiin tuoksu ja siihen sekoittuva savun haju. Alhaalla, riihen pesän edessä, ei savu niin tuntunut. Isä avasi suupellin ja lisäsi puita. Siinä me istuimme, puutukeilla pesän edessä, katsellen hiljaa ja kuunnellen, kun tuli tarttui puihin ja liekki alkoivat lämmittää. Oli pakko siirtyä hiukan kauemmas...

Riihen pimeästä osasta kuului rapsahtelua. Tiesimme, että ylhäältä alas tipahtelivat madot ja muut mönkiäiset, jotka olivat sinne joutuneet ruissitomien mukana. Alhaalla, lattialla oli peite, jonka alle ne kömpivät

savua pakoon. Sieltä isä ne lakaisi siivelille ja vei ulos. Näin me saatoimme istua kauankin. Nojautuimme isän kylkeen ja katselimme liekkejä... Tämä oli yksi syksyn onnellisista hetkistä. Joskus isä kertoi ja me kyselimme. Isällä oli myös tapana laulaa. Päivän töistä väsyneenäkin hänen hiljainen kiittolisuutensa tuli esiin myös lauluna. Turvallinen luottamus ja usko välittyi näin myös meihin lapsiin. Me olisimme monta kertaa halunneet istua siinä vaikka kuinka pitkään - niin hyvä siinä oli olla. Mutta täytyihän siitä lähteä - ja monta kertaa puolitorkuksissa. Isä lisäsi vielä puita, sulki huolellisesti pesän pellin ja riihen oven.

Pesän paisteesta lähteneille tuntui ilma ulkona kylmältä ja askeleita kiirehtien palattiin sisälle. Mutta siinäkin vielä katse kääntyi taivaalle - useampikin tähti jo siellä näkyi. Ruispystyjen rivi tien vieren pellolla hohti himmeästi ja perunamaan kohdalla oli voimakkaana lakastuvien lehtien tuoksu.

Sitten tulisi riihipäivä, kuin ruissitomat riihen parsilla olisivat kuivia ja jyvät irtonaisia. Siinä työssä isä ja isot veljet tekisivät tuon raskaan kepakoinnin. Äidin ja meidän pienimpien työnä olisi kääntää sitomat kepakoinnin välillä ja sitten olla myös puhdistelemassa, kun oljista varisteltaisiin jyvät. Riihipäivä ei toisaalta niin kovin hauskalta tuntunut. Oli kuumaa, nokista ja pistelevää. Mutta sitten tulisi kevätiljojen vuoro ja taas nämä pimenevän ehtoon riihenlämmityskäynnit isän kanssa.

Sitten myöhemmin alkoi koneellinen puinti puimakoneella, eikä näitä ehtoohetkiä enää ollut. Mutta näiden varhaislapsuuden elokuun ehtoitten tunnelma on antanut jotakin niin ehjää ja lämmintä, omassa yksinkertaisuudessaan sanomattoman arvokasta elämän evästä, että niitä hetkiä ajatellessa kiittolisuus täyttää mielen.

”Muistot”

* **Aarno Niemi**, joka vielä 50-luvulla ajoi kangaskat-toisella 20-luvun alkupuolen Fordilla, oli kerran Essolla bensiiniä maksamassa. Tällä välin joku koiranleuka satoi Fordin etupuskurista huoltoaseman pylvääseen ja löi vielä tukun heiniä auton eteen.

Niemi tuli ulos ja huomasi kujeen. Hän irroitti köyden, heitti sen takaistuimelle ja korjasi talteen heinätkin mutisten:

-Ei hyvää tavaraa sovi hyljeksiä, juu...

* 30-luvun pula-aikana **Ville Niemen** verstaassa tehtiin vyyhdinpuita, joita työttömät miehet kävivät kauppaamassa. Joku miehistä valitti, että joka taloudessa oli vyyhdinpuut jo ennestään. Niemi sanoi tähän:

-Kun minä meen asuntoon jossa on jo *kahret* vyhrinpuut ja istun siä vähän aika nin minä myyn sinne viä *kolmannet*.

* **Lelutehtailija Ville Niemi** ja rovasti Svanberg tapasivat Tyrvään asemalla. Svanberg huomasi, että nyt oli oiva tilaisuus ostaa lapsille leluja suoraan valmistajalta. Hän kysyi:

-Voisko Niemi myydä minulle kaksi leikkiautoa?

-Meillä myydään kaikki vähittäiskaupan kautta, sanoi Niemi.

-Jaa-a, kyllä tavarat maksavat paljon kun käytetään välikäsiä, tuhahteli Svanberg tähän.

-Nin se on - jos toi Jumalan sanakin tulis suoraan taivaasta nin tulis mar sekin seurakunnalle paljon halvemmaks, tuumasi Niemi.

ELEKTRIA

- MYYNTI
- ASENNUS
- HUOLTO

SÄHKÖASENNUSLIIKE MATTI RANTALA KY

Hopunkatu 3 38200 Vammala Puh. 932-41 311

**Meillä osataan
ja neuvotaan.
Tervetuloa.**

TÄSSÄ ON
PAIKKAKUNNAN
MONIPUOLISIN
JA EDULLISIN
LUOTTOKORTTI!

TÄLLÄ LUOTTOKORTILLA TANKKAAT PAIKKAKUNNAN
EDULLISIMPAAN HINTAAN NYT JA TULEVAISUUDESSA SU-
PERIN **AUTO-MATISTA**.

JOS SINULLA EI VIELÄ OLE TÄTÄ KORTTIA, ANOMUKSEN
SAAT MEILTÄ.

EDULLISET JA LAADUKKAAT ELINTARVIKKEET VAMMALASSA

K SUPERI

MARKET VAMMALA ROISMALAN RISTEYS PUH. 12854

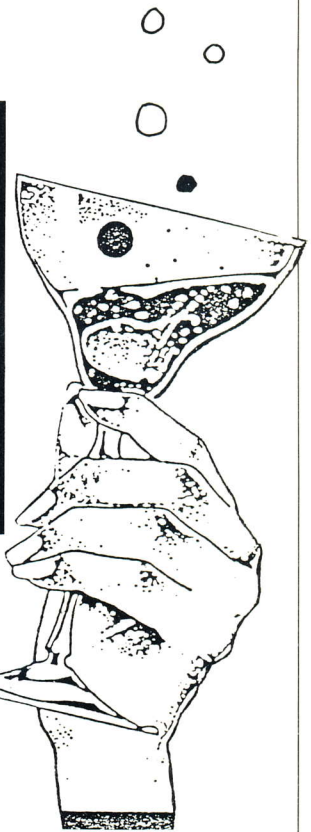
K-VALINTA KAUKOLA

PUISTOKATU 30, Puh. 438 11, arkisin 9-18, lauantaisin 8-14

K-VALINTA KARKKU
HYVÄ RUOKAKAUPPA
Palvelemme arkisin 9-17.30, lau 8-14, Puh. 341 34

PS. K-LUOTTOKORTTI KÄY MYÖS KAIKISSA LIIKKEISSÄMME

- * *ENSILUOKKAISET RAVINTOLA-
JA KABINETTITILAT*
- * *VIIHTYISÄT HOTELLIHUONEET*
- * *AJANMUKAISET, VIIHTYISÄT
SAUNATILAT*
- * *KAUPUNGIN PARAS DISCO*
- * *MAITTAVAT ATERIAT*

JOULUISIN TERVEISIN!

FACOM
OIKEA OTE TYÖHÖN

FACOM
OIKEA OTE TYÖHÖN

**Maailmankuulut
työkalut meiltä**

TULE — MEILLÄ PALVELLAAN

K

REILU RAUTAKAUPPA

VAMMALAN RAUTA Ky

Puistokatu 4 VAMMALA puh. 126 28

MUODINTUNTIJA
Jokinen
 Helsinki • Lahti • Turku • Tampere • Rauma • Huittinen • Vammala

MUKAVASTI MATKALLE — MUKAVILLA BUSSEILLA!
 Loistava hetki — on hyvin onnistunut BUSSIRETKI

ANTTI LAUHAMO KY

LINJA-AUTOLIIKENNE
 VAMMALA, ROISMALA — Puh. (932) 30411, 30412, 30246
Mennään bussilla ja tietysti LAUHAMON!

SÄHKÖASENNUS ARO KY

PESURINKATU 4 38200 VAMMALA, PUH. 41960

FINNMIIRROR OY

SF 38200 Vammala Finland Tel. 932-41161 Telex 22-367 miro sf

VAMMALAN OSAMYYNTEI OY
 Kantatie 41, 38200 Vammala
 puh. (932) 41766 — 43478

TAKUU
 PURKU-
 OSAT

VARAOSIA - MOOTTOREITA

**AUTOKOULU-
 KURSSIMME ALKAA**

joka toinen
 maanantai
TERVETULOA!

**LEVORANNAN
 AUTOKOULU OY**
 VAMMALA PUH. 13580

**Vammalan
 Vaneri oy**

38210 VAMMALA
 Puh. 932-12345
 Puh. 934-765181 Visuvesi

**SÄHKÄT
 SÄHKÖISTÄÄ
 KAIKKI KOHTEET**

TELILÄN OY
SÄHKÖTYÖ

38200 VAMMALA ☎ 932 - 42 536

RUOKARAVINTOLA

Avoinna ark. 6.30-18.00
la sulj.
su 11.30-18.00

B-oik.

Gasthaus Kestikievari **LIEKORANTA**

Asemakatu 34, Vammala, puh. 932-43662

ravintola
KASSI
ÄETSA puh. 33551

TURVALLISUUS SYNTYY TEOISTA.

SAMPO

PUISTOKATU 16, PUH. 43121

KAMPAAMO
MERVI

Puistokatu 27, Vammala
Puh. 42 731

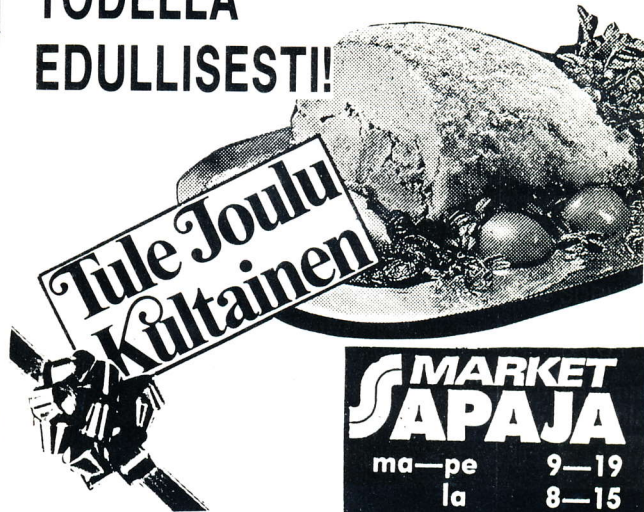
*Herkullista Joulua
toivoo*

kahvila - ravintola
marleena
marttilankatu 15, puh. 13663

S-MARKET APAJAN

runsaista valikoimista
löydät Joulusi hyvät ja
laadukkaat lahjat, sekä
perinteiset joulun ruuat

**TODELLA
EDULLISESTI!**

**MARKET
APAJA**

ma-pe 9-19
la 8-15

OP-KIINTEISTÖKESKUS

**Muuta uuteen
RIVITALOHUONEISTOON!**

As. Oy Kultaparvesta löydät itsellesi
sopivan yksion tai kaksion.

KYSY TOIMISTOSTAMME!

Vammalan OP-Kiinteistökeskus Oy, LKV
Puistokatu 2, 38200 Vammala

t. 41261, k. 13916

SALUUNASSA SYÖT HYVIN

Tervetuloa!

Palvelemme
Sinua
entistä paremmin

TÄYDELLISET A-OIKEUDET

AUKIOLOAJAT:

ti-to 18-24
pe 18-01

la 12-01
su 12-22
ma suljettu

TERVETULO

Tilaisuuksien Talo

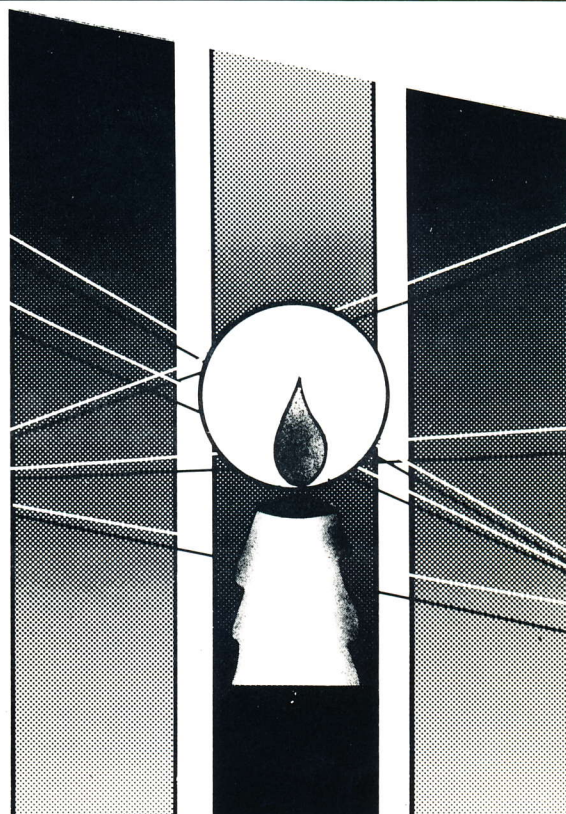
38300 Klukka
Puh. (932) 359 25

Vammalan Tennispalvelu ky

Jukka Routamaa
Tenniskatu, 38250 Roismala
puh. (932) 303 33
Aukioloajat: 8.00-24.00 joka päivä
Postitusosoite: Koskikatu 11,
38200 Vammala

- Tennis
- Squash
- Sulkapallo
- Lentopallo
- Koripallo
- Kuntosali
- Kahvio
- Saunat
- Välinevuokraus
- Poreallas
- Kabinetti
- Välinemyynti
- Solarium

Rauhallista Joulua

Tyrvään Sanomat

EDULLINEN PALVELEVA

 KIMMONTORI
LIHA-ALAN ASiantuntija
TORIN LAIDASSA puh. 41123

AVOINNA ARK. 9.00—19.00
LA 8.00—15.00

**VAMMALAN
KONEPAJA OY**

70

**VUOTTA VIREÄÄ
KONEPAJATOIMINTAA**

1919—1989

*Hyvää
Joulua*

*...ja Onnellista
Uutta Vuotta!*

 KANSALLISPANKKI
VAMMALA

Joulu on lasten.

Lapset osaavat löytää
joulusta sen oikean
tunnelman. Odotuksen,
jännityksen, ilon ja
riemun. Yhdyspankissa
me haluaisimme joulun
oikean tunnelman ta-
voittavan teidät kaikki.
Oikeaa joulua!

MAHDOLLISUUKSIEN AVAAJA

YHDYSPANKKI

VAMMALA

Ravintola **Ja Ni**
Puistokatu 32
puh. 12460

Tervetuloa!

NISSAN

SUBARU

SAAB

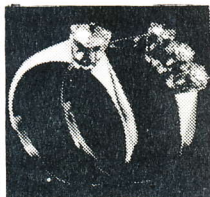
SEAT

PIIRIMYYNTI JA HUOLTO
VAMMALAN TALOUSALUEELLA:

Vammalan Autokulma Ky

**Vammalan K
Autokeskus Y**

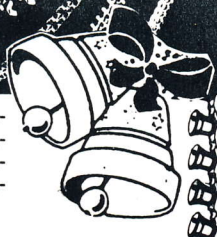
**KAUNEIMMAT JOULU-
LAHJAT**

TIMANTTIKORU
on paljon enemmän
kuin lahja. Ajaton ti-
mantti kertoo aidos-
ta, voimakkaasta ja
pysyvää tuntees-
ta. Muistatthän, et-
tä ikuisen timantin
arvo säilyy.

TIMANTTISORMUKSIA alk. 270,-
Kult. **KORVAKORUT** alk. 74,-
Kult. **RANNEKETJUT** alk. 90,-
Kult. **KAULAKETJUT** alk. 130,-

NYSSÖNEN

ONKINIEMENKATU 11 VAMMALA PUH. 932-12676, 12876

40 vuotta
tuottajalta
kuluttajalle

— Merkki takaa laadun —

Benvenuti!

ROSSO
ristorante

AVOINNA: SU-TO 10—24
PE-LA 10—01

SISUSTUS- RATKAISU

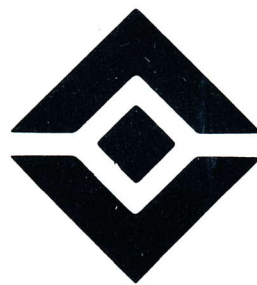

Epsira-sisustuslevyjen 12 kuviomallista voit valita yksilöllisen sisustusratkaisun. Levyt voit helposti asentaa itse sisäkattoon tai -seinään ja EPSIRA-sisustusratkaisu luo uuden kauniin ilmeen kotiisi. Levyt, joiden vahvuus on 20 mm, toimivat hyvänä lämmöneristeinä ja lisäävät entisestään ratkaisun kokonaistaloudellisuutta. Kysy lisää sisustusratkaisusta Epsirasta.

EPSIRA OY

PL 72, 38201 VAMMALA, Puh. (932) 42 131
Telex 22338 epsi sf, Telefax (932) 41 544

NIEMEN
TEHTAAT OY

Tyrvään, Kiikan
ja Kiikoisten

VAKUUTUSYHDISTYS

OSAKKEET RAHAKSI JA RAHAT OSAKKEIKSI. SAMANTIEN.

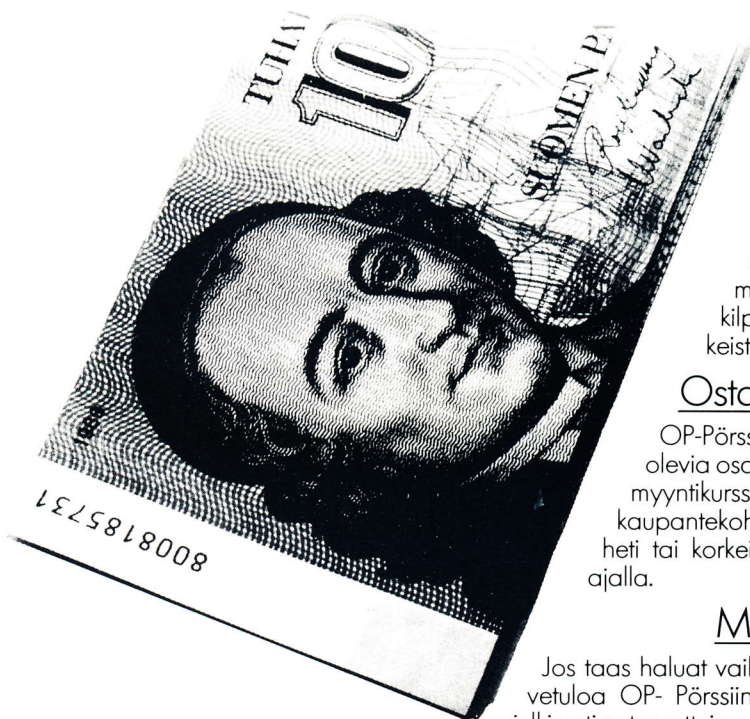
Osuuspankki teki piensijoittajan osakekaupat helpommaksi kuin koskaan.

Osakkeisiin sijoittaminen ja osakesäästäminen on nykyaikainen tapa saada hyvä tuotto sijoitetulle pääomalle. Mutta tähän asti on piensijoittajan ollut varsin hankalaa tehdä osakekauppoja sekä ostajana että myyjänä.

Juuri piensijoittajia ajatellen Osuuspankki kehitti aivan uuden palvelujärjestelmän - OP-Pörssin.

OP-PÖRSSI

Kaupat päivän pörssikurssiin

OP-Pörssissä asiointi on aivan yhtä nopeaa ja vaivatonta kuin pankissa asiointi yleensäkin ja hoidettavissa yhdellä pankkikäynnillä.

Kauppaa käydään julkisesti noteeratuilla kurseilla. Sekä oston että myynnin yhteydessä perimme erittäin kilpailukykyisen palkkion sekä osakeista perittävän leimaveron.

Ostajalle osakkeet samantien

OP-Pörssi myy kaikkia myyntisalkussaan olevia osakkeita käteisperiaatteella viralliseen myyntikurssiin. Osakkeet siirtyvät omistukseesi kaupantekohetkellä ja osakepaperit saat haltuusi heti tai korkeintaan muutaman päivän toimitusajalla.

Myyjälle rahat heti käteen

Jos taas haluat vaihtaa arvopapereitasi käteiseksi, tervetuloa OP-Pörssiin. Ostamme viralliseen ostokurssiin julkisesti noteerattuja arvopapereita. Ja kuten käteiskaupan luonteeseen kuuluu, saat rahat heti käteen.

OP-PÖRSSI TOIMII MEILLÄ!

**TYRVÄÄN SEUDUN
OSUUSPANKKI**

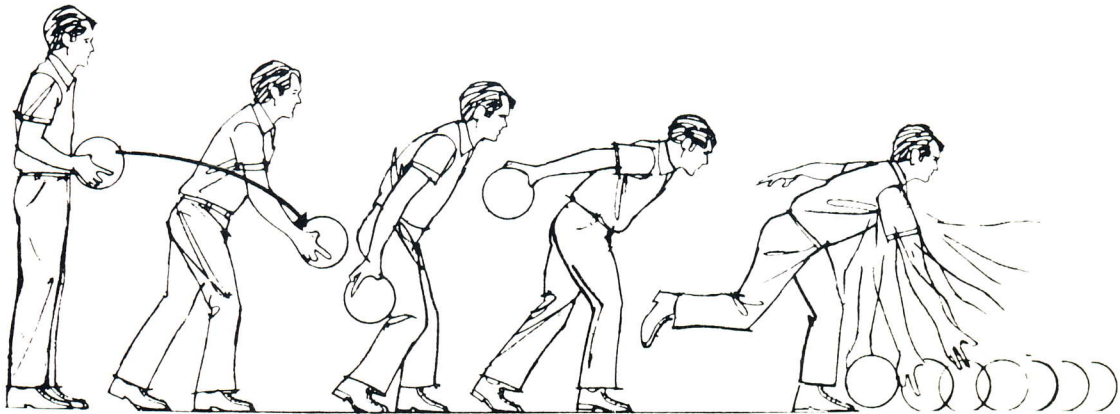
MUKANA MONESSA MENOSSA

- Biljardi, peliautomaatit
- Keilakahvila kaikkien kahvila

- 6-ratainen keilahalli
- POIKKEA KOKEMAAN!**

Neljän askeleen vauhti (oikeakätiselle)

1. askel: Ensimmäinen askel on lyhyehkö. Otat sen oikealla jalalla työntäen **samanaikaisesti** pallon hieman etuviistoon oikealle. Liikut pehmeästi ja rauhallisesti vasemmalla kädellä palloa mahdollisimman pitkälle tukien.

2. askel: Toisella askeleella vartalon paino siirtyy vasemmalle jalalle. Pallokäsi jatkaa suorana vapaata heilahdustaan alas.

3. askel: Kolmas askel jatkuu pehmeästi oikealla jalalla, käden heiluri nousee takana jänittämättä ja vartalo alkaa kallistua eteenpäin.

4. askel: Vasen jalkasi liikuu eteen samanaikaisesti käden heilurin kanssa. Nyt taivutat vasenta polvea ja annat vartalon taipua eteenpäin samalla kun vasen kätesi ojentuu sivulle tasapainottamaan. Oikea käsi heilahtaa eteenpäin vartalon läheltä. Kun pallo sivuuttaa vasemman jalan, pallo päästetään vierimään radalle sormilla saattaen.

Saatto: Pallo liikuu luonnollisesti kädestä. Peukalo irtoaa ensin, sen jälkeen sormet. Käsivarsi jatkaa edelleen suorana heilahdusliikettä eteen- ja ylöspäin. Harjoittellen taito kasvaa. Maltilla ja pehmeällä työskentelyllä pääset parhaiten eteenpäin - voimankäyttö ja riuhtominen eivät auta.

ONNEA PELIISI!

Hyvää Joulua toivottaa

Vammalan
KEILAHALLI
Nuutilankuja 4 puh. 133 03

Avoinna:

ark. 10-22.30

la 10-18.00

su 10-22.30

Hinta 20,-